

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب

د تاریخ د تدریس لارښود

لسم ټولگی

Ketabton.com

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب د تاریخ د تدریس لارښود

لسم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۲ هـ. ش

مؤلفان:

- پوهنمل زلمی هوتک
- سرمؤلف عبدالغياث غوری
- معاون سرمؤلف شیر محمد رونقي
- مؤلف عبدالمالک عابد
- مؤلف قدیم شیرزی بابکرخیل
- معاون مؤلف ستوری سادات
- معاون مؤلف ذبیح الله دشتي

علمي او مسلکي ايديت:

- پوهنمل زلمی هوتک

د ژبې ايديت:

- مؤلف محمد سهراب دیدار

دیني، سياسي او کلتوري کمیته:

- مؤلف عبدالرقيب جهيد
- حبيب الله راحل د تعليمي نصاب په برخه کې د پوهنې وزارت سلاکار

د څارنې کمیته:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شیر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

ډیزاین: عنایت الله غفاری

د چاپ د سمون چارې: محمد کبير حقل د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل خلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زره وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام گرانو استادانو او ښوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولني د اړتیاوو له مخې چمتو کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم د وخت له غوښتنوسره سم علمي او رغنده پراختیا ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

د ښوونکي د لارښود دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې بنسټ چمتو او ترتیب شوی دی. د تدریس د نوي میتودونو له مخې فعالیتونه او معلوماتي مواد په کې وریات شوي دي چې په ډاډ سره به د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو د فعال ساتلو لپاره ګټور او اغېزمن وي.

هیله من یم د دې کتاب منځپانګه، چې د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تالیف او چمتو شوې، ستاسو درنو استادانو د ګټې وړ وګرځي. له فرصت څخه په استفادې د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه غوښتنه کېږي د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې مرسته وکړي چې په دې توګه د پوهنې د نظام موخې او هیلې ترسره شي او ځوان نسل او هېواد ته ښې پایلې او بریاوې ور په برخه کړي.

زموږ گران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو او ارزښتونو، د ټولني د څرګندو اړتیاوو، ملي ګټو او وطنپالنې له روحيې او د ساینس او تکنالوژۍ له نوو علمي معیارونو سره سم پراختیا ومومي.

ددې سترې ملي موخې د تر لاسه کولو لپاره د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده ګټورو وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي او د ښوونکي د لارښود د کتابونو په لاسه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه، چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې برخه اخیستې او همدارنګه له ملي او نړیوالو درنو موسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه، چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي او د ښوونکي د لارښود کتابونو په چاپ او وېش کې یې مادي یا معنوي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم او د لا نورو مرستو هیله یې لرم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردک

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

فهرست

مخ	عنوان
۱	لومړۍ څپرکۍ
۱	ښوونیز یا تعلیمي نصاب څه شی دی؟
۲	د ښوونکي لارښود
۳	د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي
۵	په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)
۸	د تدریس ستراتیژي
۱۲	د مضمون د تدریس وسیلې او بنسټیز توکي
۱۴	دویم څپرکۍ
۱۴	د مضمون د تدریس لارښود
۱۵	د (۱) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۷	د (۲) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۹	د (۳) لوست د تدریس لارښود پلان
۲۲	د (۴) لوست د تدریس لارښود پلان
۲۴	د (۵) لوست د تدریس لارښود پلان
۲۶	د (۶) لوست د تدریس لارښود پلان
۲۸	د (۷) لوست د تدریس لارښود پلان
۳۰	د (۸) لوست د تدریس لارښود پلان
۳۳	د (۹) لوست د تدریس لارښود پلان
۳۶	د (۱۰) لوست د تدریس لارښود پلان
۳۹	د (۱۱) لوست د تدریس لارښود پلان
۴۲	د (۱۲) لوست د تدریس لارښود پلان
۴۵	د (۱۳) لوست د تدریس لارښود پلان
۴۷	د (۱۴) لوست د تدریس لارښود پلان
۴۹	د (۱۵) لوست د تدریس لارښود پلان
۵۲	د (۱۶) لوست د تدریس لارښود پلان
۵۴	د (۱۷) لوست د تدریس لارښود پلان
۵۶	د (۱۸) لوست د تدریس لارښود پلان
۵۸	د (۱۹) لوست د تدریس لارښود پلان
۶۱	د (۲۰) لوست د تدریس لارښود پلان
۶۴	د (۲۱) لوست د تدریس لارښود پلان
۶۶	د (۲۲) لوست د تدریس لارښود پلان
۶۸	د (۲۳) لوست د تدریس لارښود پلان

۷۰	د (۲۴) لوست د تدریس لارښود پلان
۷۲	د (۲۵) لوست د تدریس لارښود پلان
۷۴	د (۲۶) لوست د تدریس لارښود پلان
۷۶	د (۲۷) لوست د تدریس لارښود پلان
۷۸	د (۲۸) لوست د تدریس لارښود پلان
۸۰	د (۲۹) لوست د تدریس لارښود پلان
۸۳	د (۳۰) لوست د تدریس لارښود پلان
۸۶	د (۳۱) لوست د تدریس لارښود پلان
۸۸	د (۳۲) لوست د تدریس لارښود پلان
۹۰	د (۳۳) لوست د تدریس لارښود پلان
۹۳	د (۳۴) لوست د تدریس لارښود پلان
۹۵	د (۳۵) لوست د تدریس لارښود پلان
۹۷	د (۳۶) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۰۰	د (۳۷) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۰۲	د (۳۸) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۰۵	د (۳۹) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۰۷	د (۴۰) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۰۹	د (۴۱) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۱۱	د (۴۲) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۱۳	د (۴۳) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۱۵	د (۴۴) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۱۸	د (۴۵) لوست د تدریس لارښود پلان
۱۲۰	د (۴۶) لوست د تدریس لارښود پلان

لومړی څپرکی

سریزه

ښوونیز یا تعلیمي نصاب څه شی دی؟

په دې اړه هرڅوک بېلابېل نظر لري، څوک یې درسي مفردات گڼي او څوک یې درسي کتاب بولي. د ښوونې او روزنې پوهانو یې هم بېلابېل تعریفونه کړي دي. ښوونیز یا تعلیمي نصاب هغه لارښود دی چې د ښوونې او روزنې ټول فعالیتونه پکې شامل او تر لاسه کول یې هدف دی.

تعلیمی نصاب له ټاکلې پوهې، مهارتونو او ذهنیتونو څخه عبارت دی چې یوه تعلیمي موسسه یې زده کړه د خپلو زده کوونکو لپاره په پام کې نیسي. په بله وینا تعلیمي نصاب د یوې تعلیمي موسسې د ښوونیزو او روزنیزو زده کړو د پروگرام ټولې زده کړې دي چې درسي کتاب، درسي مرستندویه توکي، د ښوونکي لارښود، تجربې او عملي کارونه پکې شامل دي.

هغه څه چې نن یې د ښوونې او روزنې د ماهرینو پام ځانته اړولی دی، ددې پوښتنې ځواب دی: د مفرداتو چمتو کوونکي او د درسي کتابونو لیکوال باید څه شی په ټاکلو لارو چارو زده کوونکو ته ورزده کړي چې په اوسني او راتلونکي ژوند کې یې گټور وي؟

ټول یو شان په دې نظر دي چې کوچنيان په بېلابېلو شرایطو کې وده کوي او په راتلونکې کې له نوو موضوعگانو سره مخامخ کیږي. له دې امله زیاتره ددې پېژندل ډېر سخت دي، چې هغوی ته د څه شي زده کړه اړینه او د څه شي ورته نه ده او د زده کړې تر ټولو اغېزمنه لاره کومه یوه ده.

له بله پلوه د ځوانۍ پېر د خپلواکې پرېکړې د کولو، د مسؤلیت د منلو، راتلونکې ته د کتنې او په مسایلو کې بیا غور په څېر ځانگړتیاوو له مخې دا پېر له نور پېرونو څخه جلا کوي. ځوانان له ټولني سره رغنده راشه درشه او د لویانو نړۍ ته د ورننوتو لپاره د بېلابېلو وړتیاوو موندلو ته اړتیا لري. هغوی باید پوه شي هغه ټولنه څنگه ده چې دوی پکې اوسېږي او څومره پوهه او علمي وړتیاوې ورته پکار دي. هغوی ځان پېژندنې ته اړتیا لري، پېښو او حوادثو ته څنگه گوري، حقایق څنگه درک کولای شي، څنگه انتخاب کولای شي او څنگه عمل کوي؟ هغوی هغه پوهې ته اړتیا لري چې یې فکر کولو، مطالعې او په ټولنیز ژوند کې تحقیق ته وهڅوي.

پورته وینا ته په پام د (تاریخ) د درسي مفرداتو په چمتو کولو کې، په داسې حال کې چې له علمي اړتیاوو سره تړاو لري، د زده کړې په نوو لارو چارو ټینگار شوی، ترڅو زده کړه د پخوانیو لارو چارو پرځای پر هغه زده کړې ډېر ټینگار وشي چې د فعالې، گډې، ابتکاري او انتقادي زده کړې په لارو چارو ولاړه وي.

په فعالې او گډې (مشارکتې) زده کړې یا فعالې زده کړې (Active Learning Method) کې ښوونکی د تدریس په بهیر کې ستره ونډه لري. د ښوونکي دنده په دې نقش کې د معلوماتو او پوهې په لېږدونه پای ته نه

رسیري. هغه د زده کړې تجربې په غور نیولو او حفظولو پورې تړلې نه بولي. په دې نقش کې ښوونکي د زده کړې تر پام لاندې شرایطو لارښود او مرسته کوونکي دي. هغه د مطلبونو د یو اړخیز انتقال پر ځای د زده کړې پر لارو چارو، د تجربې په ترلاسه کولو او د مسئلې په حلولو ډېر ټینګار کوي. د ښوونکي د لارښود د کتاب یوه موخه هم د زده کړې لپاره د لارو چارو وړاندې کول دي.

د ښوونکي ددې لارښود د تالیف د نورو موخو او لاملونو په ترڅ کې د زده کړو د موخو څرګندول، د محتوا (متن) د ټاکلو اصول او د تاریخ ټولګي د لسم درسي کتاب ارزول دي.

دا درسي کتاب د تاریخ زده کړې لپاره چمتو شوی او د زده کوونکو د زده کړې لپاره پکې د ډېر تجربو رامنځته کول په پام کې نیول شوي دي، د ښوونکي د لارښود د کتاب چمتو کول اړین بلل شوي. باید ومانو چې تدریس او زده کړه یو ابتکاري او تجربې کار دی او نوښتګر او مبتکر ښوونکي په دې برخه کې نوي، نوي شیان او لارې چارې رامنځته کوي. دا باید هم له یاده ونه ایستل شي چې د زده کړې د ستراتیژۍ په ټاکلو کې، له موخو، د ارزونې له لارو چارو، د زده کوونکو د ګډون شونتیا او نور اصول چې د ارواپېژندنې، د ترتیبي ارواپوهنې او د زده کړې د ارواپوهنې سره په همغږۍ کې زموږ په وړاندې پرته دي، باید سم پام وشي. دا هم باید له یاده ونه ایستل شي، چې متن د کومو اصولو له مخې وټاکل شي، د محتوا د همغږي کولو اصول کوم دي؟ د تدریس او ارزونې لارې چارې کومې دي او څه اهمیت لري؟ دا چې د مهمو مفهومونو راییستل څنګه سرته رسیري، د ښوونکي په دې لارښود کې څرګند شوي دي.

د ښوونکي لارښود

د ښوونکي لارښود د ښوونکو د زده کړې یوه وسیله ده؛ هغه کتاب دی چې له ښوونکي سره مرسته کوي د یو درسي ساعت او یا د تعلیمي دورې په اوږدو کې د خپل تدریس پلان چمتو کړي. د ښوونکي په لارښود کې د هر لوست عمومي او خصوصي موخې، د تدریس وسایل، لارې چارې، د زده کوونکو د انګېزې پارول، د ښوونکي فعالیتونه، د زده کوونکو فعالیتونه، د زده کوونکو د زده کړې د تحکیم برخه او ارزونه او په پای کې د لوست په اړوند اضافي معلومات او اخیليکونه په پام کې نیول شوي دي. د ښوونکي لارښود ددې لپاره لیکل کيږي، چې ښوونکي د درسي پلان له جوړولو او د زده کړې په یو پړاو کې د ښوونې او روزنې له عمومي موخو سره بلد کړي. له ښوونکو سره مرسته وکړي د هر لوست مفاهیم او موضوعات وپېژني، د لوست په اړوند ورته اضافي معلومات چمتو کړي، د هېواد په ټولو ښوونځیو کې د درسي کتاب د یو خپل او همغږي تدریس لپاره لاره هواره کړي او په دې توګه د افغانستان په ټولو ښوونځیو کې د لوست تدریس په پام کې نیول شوې دورې کې سرته ورسوي او درسي کتاب بشپړ کړي. دا خبره اړینه کړي، چې درسي کتاب، هغسې چې د هېواد په پلازمېنې یا د بل لوی ښار په کوم عصري ښوونځي کې تدریس کيږي، د هېواد د لرې پرتو ولسوالیو او بانډو په ښوونځیو کې هم هماغسې یو خپل او یو راز تدریس شي او لکه چې ویل کيږي د یو متوازن او هر اړخیز معارف لپاره په ټول هېواد کې لاره هواره کړي.

د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون په شپاړسمه، درې څلویښتمه، څلور څلویښتمه، پنځه څلویښتمه، شپږ څلویښتمه او اووه څلویښتمه ماده کې د درج شوو احکامو او د افغانستان د پوهنې د قانون د شپږمې، اوومې مادې او نورو احکامو له مخې او د هېواد د معنوي او مادي اړتیاوو او واقعیتونو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د نظام د اساسي لیکو د انځورولو په خاطر د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي په لاندې ټکو کې رانغاړل کېږي:

۱. د خدای پالنې، د اسلامي احکامو او ارزښتونو تطبیق ته د پابندۍ، وطن دوستۍ، د ملي یوالي ټینګښت، ګډ ژوند او بشر دوستۍ په روحيې د هېواد د ماشومانو، تنکیو ځوانانو او ځوانانو لپاره، که ښځینه وي یا نارینه، د ښوونې او روزنې د زمینو چمتو کول،
۲. له خپلواکۍ، ملي واکمنۍ، د ځمکنۍ بشپړتیا، اسلامي ورورولۍ، ملي پیوستون، له سولې سره د مینې او فرهنګي بډاینې څخه د دفاع، د توپیر او زور زیاتۍ د ټولو ښو او ډولونو د له منځه وړلو د روحيې پیاوړتیا،
۳. د ښوونیزو او روزنیزو موسسو بیا رغول، جوړول، پراختیا او سمبالول،
۴. په نړۍ کې له علمي مثبتو بدلونونو سره جوخت د هېواد د ښوونیز او روزنیز سیستم پراختیا،
۵. د نورو هېوادونو له ښوونیزو او روزنیزو رغندو او بریالیو تجربو څخه ګټه اخیستنه،
۶. د جنس، توکم، ژبې، مذهب، نژاد او ټولنیز دریځ له په پام کې نیولو پرته ټولو ته تر لومړنیو او منځنیو (۱-۹) ټولګیو پورې په جبري او وړیا توګه د لومړنیو زده کړو چمتو کول،
۷. په (دولتي او خصوصي) ښوونځیو کې په هغو ژبو تدریس، چې په اساسي قانون کې تسجیل شوي دي.
۸. د اسلام د سپېڅلې دین له زده کړو، د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د ارزښتونو او د افغاني ټولنې له دودونو سره سم او د پیداګوښتیکي اصولو او عملي تجربو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د کيفي ښه والي په خاطر د افغانستان د پوهنې سیستم د هلکانو او نجونو د جلاوالي پر بنسټ ولاړ دی. له دې امله ګډه زده کړه د لومړنۍ دورې له دریم ټولګي څخه وروسته د زده کړې په هیڅ یوه موسسه کې، که دولتي وي یا خصوصي، کورونو، ورزشي کلبونو او نورو ځایونو کې مجاز نه ده.
۹. د دریمو ژبو تدریس (د اساسي قانون ۱۶ ماده) په اړوندو سیمو کې د یو مضمون په توګه،
۱۰. د بیخایه شوو کورنیو، کپوالو او د ځانګړو اړتیاوو لرونکو زده کوونکو ته د ښوونې او روزنې د زمینو چمتو کول،
۱۱. د اسلامي زده کړو د مدرسو، عمومي زده کړو، حرفوي او مسلکي ښوونځیو او د ښوونکو د روزنې موسسو پراخوالی او د هغوی سمبالول،
۱۲. د ښوونکو د علمي او مسلکي سوپې لوړول،
۱۳. د ښوونکو د ژوندانه د حالت سمول،
۱۴. د بیسوادۍ د له منځه وړلو، د حیاتي سواد او د کارګري متممو ښوونځیو (نارینه او ښځینه) د پراخوالي لپاره هلې ځلې،

۱۵. د افغانستان د پلي شوو قوانينو په اډانه (چوكاټ) كې د پوهنې د مسلکي تخصصي، اداري ظرفيتونو په رغولو، سمبالولو او لوړولو كې د هېوادونو، نړيوالو موسسو، غير دولتي موسسو او اشخاصو له بي غرضه او بشر دوستانه مرستو او ونډې څخه ملاتړ،
۱۶. د متوازن معارف پياوړتيا او د هېواد په مركز او ولايتونو كې د ښوونيزو او روزنيزو امكاناتو سم او عادلانه ویش،
۱۷. د تاوتریخوالي، تبعیض، ناروا جگړو، نشه يي توکو، مسکراتو او اخلاقي مفسدو په څېر د ناوړو پدېدو پر زيانونو د زده كوونكو خبرول،
۱۸. ازادۍ، سولې، سوله ييز ګډ ژوند، شورا او دموکراسۍ، بشري حقونو ته درناوی او د استوګنې د چاپيريال د ساتنې په څېر غوره ارزښتونو ته د زده كوونكو لارښوول،
۱۹. له اسلامي احكامو او ارزښتونو سره سم د نجونو ښوونې او روزنې ته هراړخيزه پاملرنه او د نجونو او هلکانو د ښوونځيو ترمنځ د توازن رعايت،
۲۰. د خاصو زده كړو (ډېرو هوبښيارو، ړندو، كڼو او ذهني وروسته پاتې زده كوونكو) ته پام او د ښوونې او روزنې لپاره يې اغيزمنې او ګټورې لارې چارې لټول،
۲۱. د هېواد د پلي شوو قانونونو په اډانه كې د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې د تعليمي نصاب، په (دولتي او خصوصي) ښوونځيو كې له تدریس او درسي موادو څخه د ګټې اخيستنې څارنه او نظارت،
۲۲. د ورزش، سپورت او بدني روزنې د ودې لپاره د زمينې چمتو كول،
۲۳. د علمي برياوو او مسلکي تجربو د راکړې ورکړې په موخه د تعليمي نصاب د پراختيا، د اسلامي زده كړو د معينيت او د ښوونكو د روزنې، د ساينس د مركز د رياستونو او په هېواد كې د اړوندو پوهنتونونو او نورو ارګانونو ترمنځ د اړيكو ټينګښت او د لا زياتې همغږۍ رامنځته كول،
۲۴. د افغاني ټولنې له اړتياوو سره سم د اسلامي زده كړو د مدرسو هراړخيزه وده، پراختيا او رغنده كول.

د لوی خدای (ج) په مرسته به د هېواد په پوهنې كې ددغې پالیسۍ په پلي كولو لاندې لويې پایلې ترلاسه شي:

- په اسلامي روحيې د هېواد د اولاد روزل، د الله جل جلاله د رضا د ترلاسه كول او د يوې سوکاله او ښکمرغې ټولنې رامنځته كول،
- د ملي هويت ساتنه،
- د مسلمانو، هېوادپالو، ګټورو، ژمنو او متمدنو انسانانو په توګه د هېواد د اولاد سالمه روزنه،
- د نړۍ او ټولنې له علمي معيارونو سره سم د بريمن تطبيق په موخه د پوهې، مهارتونو او رغنده تفکر ترلاسه كول،
- د کار موندلو لپاره د لازمو وړتياوو د ترلاسه كولو او د کار مارکيټ ته په بري سره د ننوتو په منظور د زده كوونكو د پوهې د كچې لوړول،

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)

د هېواد د ښوونې او روزنې نظام د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د احکامو، د پوهنې د قانون او پالیسي پر بنسټ او د افغاني ټولني اړتياوو او واقعیتونو ته په پام د زده کوونکو د سالمې روزنې په خاطر لاندې موخو ته ځان رسوي:

الف - عقیدتي او اخلاقي موخې

۱. د اسلام د سپیڅلي دین پر اساساتو او ارزښتونو د ایمان او عقیدې پیاوړتیا، د قرآني زده کړو او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د حدیثو پر بنسټ د اسلامي لید پراخوالی،
۲. د خدای جل جلاله د پیژندنې په منظور د ځان پیژندنې د روحی پیاوړتیا،
۳. پر ځان د ویا او پر اخلاقي ښیځنو د پابندی د روحی پیاوړتیا،
۴. د نظم او د دسپلین د منښت د روحی وده او روزنه او د قانوني احکامو او ارزښتونو منل،
۵. د دیني، ټولنیزو، ښوونیزو او روزنیزو ارزښتونو په وړاندې مسؤلیت ته د غاړې ایښوولو د روحی پیاوړتیا،

ب - د زده کړې او روزنې موخې

۱. د زده کړې د مهارتونو لاسته راوړل او پیاوړتیا، لکه: اوریدل، خبرې کول، لوستل، لیکل، په رسمي او بهرنیو ژبو کې د شمېر او حسن خط کارول،
۲. د پوهنو، فنونو او معاصرې تکنالوژۍ زده کړه او د اړتیا وړ فردي او ټولنیزو مهارتونو ترلاسه کول،
۳. د زده کړې د وړتیاوو وده او د زده کړې په اوږدو کې ځانې زده کړه او ارزونه،
۴. په علمي، ادبي، فرهنگي او فني دگرونو کې د تفکر، استدلال، مطالعې، څیړنې، تشخیص او نوښت د وړتیاوو وده او پراختیا،
۵. د فردي او ټولنیزو ستونزو د پېژندلو او هواری لپاره د وړتیاوو ترلاسه کول،

ج - فرهنگي، ادبي او هنري موخې

۱. د فرهنگ، ادب او رغنده هنر په برخو کې د زده کوونکو د فطري وړتیاوو وده او پراختیا او د تاریخي، فرهنگي، ادبي پاته شونو (میراثونو) او شتمنیو د پېژندلو، ساتلو او د درناوی روحیه،
۲. د افغانستان، اسلامي تمدن او د نورو هېوادونو له تاریخ، ادب او فرهنگ سره پیژندگلوي،
۳. د فرهنگ، ملي هنرونو، د افغاني ټولني د غوره او سالمو ادابو او دودونو پراختیا او د هغوی د اصالت ساتنه،
۴. د تمرین او یوکسیزو او ډله ییزو فعالیتونو له لارې د ادبي او هنري مهارتونو پراختیا،

د - مدني او ټولنیزې موخې

۱. د خپلواکۍ، وطن دوستۍ او ازادۍ غوښتلو، د اسلامي ارزښتونو او ملي نوامیسو د ساتنې د روحی پیاوړتیا او د انسانانو د حقوقو د عدالت او رعایت په بنسټ د کورنیو اړیکو ټینګښت،
۲. د اسلامي ورورولۍ، مرستې، سولې، ټولنیز عدالت، ملي او نړیوال پیوستون د روحی پیاوړتیا،

۳. د خیر غوښتنې د حس پراختیا، د اخلاقي فضایلو لوړتیا او له زور زیاتي او ناروا جگړو سره ضدیت، له نشه یي توکو، مسکراتو، اخلاقي او ټولنیزو مفاسدو سره مبارزه،
۴. قانون ته د درناوی او د هغې د منبته د روحيې پیاوړتیا او د توکم، جنس، عمر، اقتصادي او ټولنیز دریخ او سیاسي تړاو له په پام کې نیولو پرته د هېواد د ټولو اتباعو د قانوني حقوقو ملاتړ،
۵. په ټولنیزو اړیکو کې د زغم، سربښندي او ایثار د روحيې پراختیا او ټولنیزې گټې پر فردي گټو رومی کول،
۶. د انتقاد او انتقاد منلو، زغم او د نورو رایو ته د درناوی د روحيې پیاوړتیا،
۷. انساني کرامت ته د درناوی د روحيې پیاوړتیا او پراختیا، د اشخاصو د حرمت ساتل، د معاشرت او په ټولنیزو اړیکو کې د بشري حقونو د ادبو رعایت،
۸. په سوله ییزو او رغنده ډول د توپيرونو او شخړو د هوارولو د روحيې پیاوړتیا،
۹. د زغم او د نورو د منلو د فرهنگ پیاوړتیا،
۱۰. د بشري ټولنې له علمي او تخنیکي تجربو او مثبتو بریاوو څخه د گټې اخیستنې د روحيې پیاوړتیا،
۱۱. د هر ډول تبعیض د ردولو او له منځه وړلو د روحيې پیاوړتیا او پراختیا،
۱۲. د ښخې انساني دریخ ته د درناوی د روحيې پیاوړتیا او له ښځو څخه ملاتړ،
۱۳. د مور پلار، مشرانو، گاونډیانو، هېوادوالو او د نورو انسانانو حقونو ته د درناوی د روحيې پیاوړتیا،
۱۴. د استوگنې د چاپیریال او سمسورتیا د ساتنې د روحيې وړتیا، پر څارویو زړه سوی او د طبیعي ژوندانه او نباتاتو ملاتړ،
۱۵. د اوبو د زیرمو د ساتنې د روحيې پیاوړتیا، د اوبو په کارولو کې زیاتي (افراط) نه کول او د سیندونو، ویالو، کاریزونو او څاگانو د اوبو له ککړتیا څخه مخنیوی.

هـ - اقتصادي موخې

۱. په انساني ژوند کې د اقتصاد پر ارزښت پوهېدل، د ټولنې پراختیا او اقتصادي ودې او له کورني اقتصاد او فردي سلوک سره د اقتصادي فعالیتونو تړاو ته پاملرنه،
  ۲. د کار پر ارزښت او اهمیت پوهېدل او د بیوزلۍ د له منځه وړلو په خاطر په گټورو دندو کې د کار د روحيې پیاوړتیا،
  ۳. د سپما، قناعت، اسراف او تجمل د مخنیوي د روحيې رامنځته کول او ځواکمنول،
  ۴. د هېواد د اقتصادي سرچینو پیژندل او له هغو څخه د استخراج په سمو لارو چارو پوهېدل او د ملي گټو، شتمنیو او پانگو د ساتلو د روحيې پیاوړتیا،
  ۵. د تکنالوژۍ له پرمختگ سره یوځای د بیلابیلو حرفو او تولیدي دندو پیژندل، د ملي عایداتو د زیاتوالي او د بېکاری او د بل پر اوږو د بارېدو د مخنیوي په موخه د لاسي او سیمه ییزو صنایعو احیا او دودول،
  ۶. په معاملو او اقتصادي فعالیتونو کې د اخلاقي اصولو د رعایت د روحيې پیاوړتیا او نامشروعو اقتصادي فعالیتونو پر خلاف مبارزه،
  ۷. د حرفه یي فعالیتونو د زده کړې هڅول،
  ۸. د عرضې او تقاضا پر اړیکو د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،
- د انصاف او د کار د اخلاقو دودول او پر کار د گومارونکو او کارکوونکو ترمنځ د کار قانون ته درناوی.

و- روغتيايي موخې

۱. د پاک ساتنې (حفظ الصحې) او د فردي او ټولنيزې روغتيا په اړه د رغنده ژوند په لارو چارو پوهېدل،
  ۲. د عمومي حفظ الصحې او د چاپيريال د پاک ساتنې د روحيې پراختيا،
  ۳. له ناروغيو څخه د ساتلو په موخه له روغتيايي پوهې څخه برخمن کېدل او د اساسي مهارتونو پياوړي کول،
  ۴. د لارو چارو او شرايطو په رامنځته کولو د بدني او رواني روغتيا تامينول او د سالمو تفريحيگانو لپاره د بدني روزنې، ورزش او د سمسور چاپيريال چمتو کول،
- د مور او ماشوم روغتيا ته پاملرنه او د هغوی ننگه او ملاتړ.
- و - ثانوي دوره (له ۱۰ - ۱۲ ټولگي)
- د تيرو ښوونيزو او روزنيزو دورو د بریاوو ځواکمنول او لوړو زده کړو ته چمتووالی،
  - د تفکر د ځواک وده او لا پراختيا، په ديني مسايلو او اعتقادي بنسټونو کې ژور فکر او د معلوماتو تر لاسه کول او د ژوندانه د نظام په توگه د اسلام د دين له زده کړو سره د زده کوونکو زيات بلدول،
  - د نفس پاکوالی او پر خدای جل جلاله او اسلامي لارښوونو باندې د ايمان پر بنسټ د اخلاقي فضيلتونو پياوړي کول،
  - په زده کوونکو کې د ښوونې او روزنې د روحيې پياوړتيا او د مناسبو زمينو چمتو کول،
  - د پوهنو، بشري تجربو او پرمختللي تکنالوژۍ په مرسته په طبيعت کې د موجودو قوانينو او د نړۍ د اسرارو د پيژندلو لپاره هلې ځلې،
  - د رسمي او مورني ژبې لا ښه زده کړه، د زده کوونکو د ادبي پوهې پراختيا او د بهرنيو ژبو زده کړه،
  - د اړتيا وړ پوهنو او فنونو زده کړه او د فردي او ټولنيزو مهارتونو تر لاسه کول،
  - له اسلامي ارزښتونو او د ملي فرهنگ له مثبتو غوښتنو سره سم له هنر سره د زده کوونکو بلدول او له هغې څخه معقوله گټه اخيستل،
  - د هېواد د ادبي، فرهنگي، هنري او تاريخي ميراثونو د ساتنې د روحيې وده،
  - د مرستې د روحيې او رغنده سياليو ته د زده کوونکو د مينې وده او پراختيا،
  - د ملي نواميسو د ساتنې د روحيې پياوړتيا او د اسلامي حقوقو او اخلاقو پر بنسټ د کورنيو اړيکو د بنسټ ځواکمنول،
  - د خير غوښتنې د حس پياوړتيا، د اخلاقي فضيلتونو او د سوله غوښتنې د فضايلو لوړتيا، له تاوتریخوالي او ناروا جگړو سره ضدیت، له نشه يي توکو، الکولي خپناک او اخلاقي مفاسدو سره مبارزه،
  - مسؤليت ته د غاړې ايښولو د روحيې پياوړتيا، د کورنيو او ټولنيزو چارو سم سرته رسول او په اسلامي، فرهنگي او ټولنيزو چارو کې ونډه اخيستل،
  - په ټولنيزو اړيکو کې د زغم، سربښندنې او ځان تېرېدنې د روحيې پياوړتيا او ټولنيزې گټې پر فردي گټو لومړي کول،
  - د سبا ورځې لپاره د زده کوونکو چمتو کول، د کورنۍ د جوړښت له ارزښت او په هغې پورې له اړوندو شرعي احکامو څخه خبرتيا،
  - د اقتصاد ارزښت ته پام او د زده کوونکو معنوي بشپړتيا او سوکالی ته د رسيدو د يوې وسيلې په توگه د هغې رغنده وده،

- د ښوونې او روزنې په بهیر کې د ځاني ارزونې د وړتیاوو ځواکمنول،
- له ورزش سره د زده کوونکو د مینې پراخول او د بدني او رواني روغتیا څارنه،
- د فرهنگي يرغل په وړاندې له زده کوونکو سره مرسته او له بیخایه پېښو او تقلیدونو څخه د هغوی د مخنیوی او د افغاني او اسلامي ارزښتونو او هويت د ساتلو له لارې د وخت د مثبتو پرمختګونو او تکنالوژۍ څخه د استفادې د روحيې پیاوړتیا،
- د زده کوونکو د استعدادونو د روزلو په موخه په فرهنگي او ټولنيزو فعالیتونو کې د هغوی د ګډون د روحيې پیاوړتیا،
- د مطالعې او د کتاب لوستلو د فرهنگ وده.

د منځپانګې د غوره کولو لارې چارې

د منځپانګې په غوره کولو کې لاندې اصول په پام کې نیول شوي دي:

له اړتیاوو او علاقه مندی سره همغږي، اعتبار (د منطقي، پرله پسوالي، له پلټنو او تایید شوو کتابونو او له لومړنیو او مستندو سرچینو څخه ګټه)، د ټولګي دننه او بهر د زده کوونکو له عمر او ذهني وړتیاوو سره سم د لازمو فرصتونو چمتو کول.

د منځپانګې د تنظیم او ترتیب اصول

د منځپانګې په تنظیم او ترتیب کې له لاندې لارو چارو څخه ګټه پورته کېږي:

پرله پسوالي، همغږي، د زده کوونکو د فردي او ټولنيزو اړتیاوو تر منځ سمون، د تدریس د لارو چارو او منځپانګې تر منځ سمون،

د تدریس ستراتیژي

دا کتاب د فعال او ګډ تدریس د اصولو له مخې تالیف شوی دی. له دې امله ښایي د کتاب په تدریس کې د فعال او مشارکتی لارو چارو څخه ګټه واخیستل شي، لکه؛ د مناظرې (Argument)، د پوښتنې او ځواب (Question & Answer)، د لکچر یا توضیحي (Lecture)، ډله ییزې خبرې اترې او مباحثه (Group Discussion)، د نقش لوبول (Role Play)، د علمي سیر (Excursion)، د ذهني یا فکري تحرک (Brain Storming)، له میتودونو څخه ګټه واخیستل شي. پروژه یي میتود (Project Method) دې هم په دې برخه کې ورزیات شي.

دې ټکي ته ښایي پام وشي چې تدریس یو ابتکاري او تجربی کار دی. نشي کېدای د یوه لوست یا کتاب لپاره د یوې ټاکلې او یوازنی لارې وړاندیز وشي؛ ځکه د هېواد په بېلابېلو برخو کې له امکاناتو او شرایطو سره هر ټولګی او ښوونځی خپل ټاکلي شرایط لري. دا ددې معنا نه لري چې یوه ټاکلې لاره (د تدریس له فعالو ستراتیژو څخه ګټه) دې وړاندې نشي.

د لوست اصلي برخې

هر لوست له لاندې برخو څخه جوړ شوی دی:

سرلیک (عنوان)، سریزه (مقدمه)، متن، انځور، شکل، فرعي سرلیک او ورودی، منځني او وروستي فعالیتونه. یو څو هغه یې لاندې خپرل کېږي:

د لوست سرلیک

سرلیک لوست ته د زده کوونکو د ذهني چمتوالي لامل کيږي. کېدای شي د لوست له سرلیک څخه د یو فعالیت په توګه هم ګټه واخیستل شي.

انځور، نقشه او شکل

په هر لوست کې له متن سره سم انځورونه او نقشي راغلې دي. انځورونه او نقشي، نه دا چې کتاب لا په زړه پورې کوي، بلکې انگیزه هم راپاروي.

ورودي فعالیت

هر لوست په یوه فعالیت پیلېږي چې د هغې له مخې د زده کوونکو ونډه او فعالیت هم پیلېږي. فعالیت داسې کوم شی نه دی چې له متن څخه دې بېل په پام کې ونیول شي او یا دې متن او منځپانګه بېله تدریس شي.

منځنی فعالیت

د هر لوست دویم فعالیت، لکه هم لومړي فعالیت (ورودي) ته ورته نقش لري؛ یعنې د راوړسته متن د تدریس لپاره کارول کيږي او کله هم د لومړنیو مفهومانو د تحکیم او بشپړوالي نقش لري.

وروستنی فعالیت

د هر لوست په پای کې داسې فعالیتونه راوړل شوي چې د لوست د منځپانګې له پیاوړتیا سره مرسته کوي او له مخې یې لوست هم اروزل کېدای شي.

د لوست د اصلي پیغامونو په نښه کول (Key Concepts)

لومړی ښایي د «اصلي پیغامونو» معنا او مفهوم وپېژنو. هر لوست پوهنیزه موخه یا موخې لري. دا موخه یا موخې د یوه یا څو مفهومانو د زده کړې لپاره چمتو شوي دي. دا د لوست هماغه اصلي پیغامونه دي. ددې سریزې له مخې د لوست له اصلي پیغامونو څخه د ارزونې لپاره هم کار اخیستل کيږي؛ ځکه د زده کوونکو له خوا ددې عمل سرته رسول دا معنا لري چې هغوی لومړنی پوهه ترلاسه کړې ده.

کېدای شي د مختلفو متنونو د زده کړې او مطالعې مهارت او وړتیا (د لوست د اصلي پیغامونو په نښه کول) د زده کړې او ارزونې په پړاو کې د یو عمده مهارت په توګه وګڼل شي او په زده کوونکو کې د هغې رامنځته کول او پیاوړي کول یوه موخه بلل کيږي.

د لوست لنډیز

د «لنډیز» فعالیت هم پخپله یو اساسي مهارت دی او هم د ارزونې لپاره کارول کيږي، چې ښایي زده کوونکي یې زده کړي.

د «لوست د لنډولو» وړتیا د تفکر یو مهم مهارت دی. د لوست د لنډولو له لارې کېدای شي پراخ معلومات په لنډ ډول بیان شي، ترڅو د لوست د متن موخه اسانه په لاس راشي. لنډیز په لنډه وینا د لوست د اصلي مفهومانو بیان دی. لنډیز په یوه وینا کې د ټولو جزیاتو نغښتل دي. د لنډیز توپیر د لوست د اصلي پیغامونو له راییستلو سره دادی

چې د اصلي مفهومونو د یادولو پر ځای زیار ایستل کېږي مفهومونه یوه پلا بیلا سره یوځای شي او بیا بېرته نوی متن لاسته راشي.

د لنډیز لپاره ځینې لارښوونې

- ۱- که غواړئ یو مطلب لنډ کړئ، زیار وباسئ له لیکلو او یاداشتولو پرته پرې پوه شئ.
- ۲- تر مهمو کلمو او مفهومونو لاندې لیکه وکارئ. په دې کار هغه معلومات مخې ته نه راځي چې گټه یې لږه وي.
- ۳- لنډیز په خپلو عبارتونو ولیکئ. د اصلي متن د جوړښت په څېر یې مه لیکئ. په دې کار ډاډ تر لاسه کوئ چې خپل شخصي عقیدې مو په لنډیز کې نه دي راوستي. د لنډیز هره کلمه او عبارت باید پر متن ولاړ وي. لنډیز باید د ټول متن ۱۵ - ۲۰ سلنه وي.
- ۴- له لنډیز څخه وروسته د خپل ډاډ لپاره هغه له اصلي متن سره پرتله کړئ.

ارزول (Evaluation)

ارزونه د زده کړې موخو ته د زده کوونکي د پرمختګ د معلومولو او ټاکلو لپاره له منظم بهیر څخه عبارت دی. منظم بهیر په دې معنا چې ارزونه بنایي د پلان له مخې منظمه سرته ورسیري. په دې ترڅ کې د «زده کړې د موخې» ددې لپاره دي چې په ارزونه کې باید د زده کړې موخې له وړاندې ټاکل شوي وي. په دې توګه د زده کړې ارزونه د تدریس له څرنگوالي سره د مرستې، د ښوونکو په اړه د لوړپوړو چارواکو د پرېکړې، د زده کوونکو سره د مرستې او د تدریس په برخه کې د پلټنې په اړه د لارو چارو د معلومولو په منظور سرته رسیري. په ارزونې کې اساسي لارې چارې په دې بڼه وي چې د زده کړې د دورو موخو ته متوجه وي او پایلې یې زده کوونکو او ښوونکو ته د لارښوونې او له هغوی سره د مرستې لپاره وکارول شي. همدا راز ارزونه بنایي موخو، د تدریس لارو چارو او د درسي مضمون بېلابېلو توکو ته په پام سرته ورسیري. ارزونه د زده کړې د بهیر د سمون لپاره سرته رسیري. د زده کوونکو په اړه قضاوت باید د هغوی د کړنو، چال چلن او شخصیت په اړه د هر اړخیزو معلوماتو پر بنسټ ترسره شي، نه مازې د ازموینو د نوموړو له مخې. له بل پلوه زده کوونکي بنایي په ارزونه کې ورګډ شي، ترڅو خپل ځان پخپله وارزولای شي. په لنډ ډول باید د ارزونې لپاره غوښتونکي شرایط به پام کې ونیول شي.

په زده کړه کې د ارزونې اهمیت او اړتیا

د زده کړې ارزونه د دې گټې لري:

۱- زده کوونکي پوهیږي چې څومره علمی پرمختګ یې کړی او څومره بريالیتوب یې ترلاسه کړی،

۲- ښوونکي پوهیږي چې د مضمون تدریس یې څومره بريالی و.

له خپل بريالیتوب څخه د زده کوونکو خبرتیا ددې لامل کیږي چې زده کوونکي په سم ډول او ټاکلي لاره د خپل پرمختګ په اړه قضاوت وکړای شي او د زده کړې او بريالیتوب لپاره د زیات مسؤلیت احساس وکړي. زده کوونکي خپل کمزوري ټکي وپېژني او وپي مني او د هغې د له منځه وړلو لپاره زیار وباسي. که چېرته ارزونه په ښه نیت او سم ډول سرته ورسیري، پر ځان د زده کوونکو وپیاوړي کیږي.

د مضمون د تدریس له بریالیتوب څخه د ښوونکي خبرتیا ددې لامل کیږي چې ښوونکی د لاسته راغلو معلوماتو له مخې د درسي مضمون په کمزورو او قوي ټکو وپوهیږي او د تدریس لاره چاره د هغې له مخې سمه کړي او د تدریس فن د زده کړې په بېلابېلو لارو چارو او د تدریس د نوو مهارتونو د زده کړې له لارې بڼای کړي.

د ارزونې بڼې

ارزونه د وخت او موخو له مخې په درېو ډلو ویشل کېدای شي:

تشخيصي، پرله پسې او وروستنی ارزونه.

الف: تشخيصي ارزونه د زده کړې په هر نوي پړاو کې د زده کوونکو د مخکنيو زده کړو او مهارتونو د معلومولو په موخه سرته رسيږي.

ب: پرله پسې ارزونه له منظمې او پرله پسې ارزونې څخه عبارت ده چې د ښوونیز کال په اوږدو کې په هر څپرکي يا لوست کې د زده کوونکو ترلاسه شوې زده کړه او پوهه ازمويل کيږي.

ج: وروستنی ارزونه د يوه ښوونیز کال په پای کې په هر ټولگي کې د زده کوونکو د مفهومونو او مهارتونو د زده کړې د معلومولو لپاره تر سره کيږي.

د تدریس د ستراتیژیو ډلبندي

د تدریس لارې چارې (د تدریس ستراتیژي) له بېلابېلو لارو چارو ډلبندي کېدای شي. تر اوسه بېلا بېلې ډلبندي وړاندې شوي. لاندې ډلبندي د هغې له ډلې څخه يوه ده:

۱ - دودیزه يا غیر رسمي لاره، چې په جوماتونو او غیر رسمي مدرسو کې ترسره کيږي.

۲ - د تدریس نوي میتودونه

۳ - د لکچر میتود (وینا يا څرگندونې)

۴ - د ذهني يا فکري هڅونې میتود

۵ - اکتشافی میتود،

۶ - د مسئلې د حل میتود،

۷ - د پوښتنې او ځواب میتود،

۸ - انفرادي میتود،

۹ - د خبرو اترو میتود،

۱۰ - د پروژې ورکولو میتود،

۱۱ - ډله ییز میتود،

۱۲ - د نمایش میتود،

۱۳ - د تمثيل میتود،

۱۴ - استقرایي میتود،

۱۵ - ازمايښتي میتود،

۱۶ - د کیسې ویلو میتود،

۱۷ - تلفیقي يا کله میتود (په يوه لوست کې د څو میتودونو کارول)

د لوستونکو د لا زیاتو معلوماتو لپاره په لاندې ډول یوه بله ډلبندي راوړل کېږي:

۱ - فعال دوه اړخیز میتود

د تدریس یو شمېر میتودونه ښوونکي او زده کوونکي له غوښتنې سره سم فعالوي او یادول او ورزده کول له دوه اړخیزې لارې ترسره کېږي. په دې میتود کې مطلبونه او مفهومونه د ښوونکي او زده کوونکو له فعالیتونو څخه راوځي او هر یو انتخابي میتود د تدریس محور جوړېږي. سربېره پر دې ښایي په هغې کې دننه له یو یا څو میتودونو څخه ګټه واخیستل شي. دا میتودونه پراوونه لري او په هغې کې تدریس په منظم ډول پیلېږي او د مفهوم تر موندلو پورې دوام مومي. ددې میتودونو له ډلې څخه استقرایي، د مسئلې د حل، د نقش د سرته رسولو، آزمایشي او ... میتودونو نومونه واخیستل شي.

۲ - ګډ یا مشارکتي میتود

ګډ میتود د زده کړې د بهیر د فعال کېدو له مخې د فعالو میتودونو په ډله کې راځي. هغه څه چې مشارکتي میتود له نورو فعالو میتودونو څخه بېلوي، موخو ته د رسېدو لپاره د څو زده کوونکو همکاري او همفکري ده. ښایي د ښوونکي او زده کوونکو تر منځ فعاله زده کړه سرته ورسېږي، خو مشارکتي میتود په ډله ییز ډول دی او په هغې کې د ډلې ګټې زیات اهمیت لري.

۳ - غیر فعال یا یو اړخیز میتود

د تدریس یو شمېر نور میتودونه، لکه د لکچر میتود زده کوونکي چوپ او ښوونکي فعالوي؛ ځکه معلومات په یو اړخیز ډول سرته رسېږي. څنگه چې دا میتود اکتشافی میتود نه دی، له دې امله په یوازې سر ترې په تدریس کې ګټه نه اخیستل کېږي.

د مضمون د تدریس وسیلې او بنسټیز توکي

۱ - د اړتیا وړ درسي مرستندوی توکي

توره تخته، تباشیر، مارکر، د لوست کتاب، د ښوونکي لارښود، ورځپاڼې او مجلې، د زده کړې چارټونه، فلش کارتونه، جغرافیایي نقشې، کمپیوتر، انټرنیټ، سلايډونه، انځورونه، فلمونه، تاریخي اطلسونه، د ځمکې د کرې مودلونه، ګرافونه، د مندلیف جدولونه، د تاریخي لړۍ شجرې، د موضوع په اړه تاریخي او داستاني مستند فلمونه، عکسونه، د نقاشۍ تابلوګانې، د علمي، تاریخي، ملي شخصیتونو عکسونه، د اعتبار وړ کتابونه او ماخذ، د سکو، کاغذي لوټونو او فلزي پیسو البومونه، ... د درسي توکو په ډلې کې راځي.

۲ - له ښوونکو څخه هیلې

الف - عمومي وړتیاوې

د معلمۍ له تجربې سره د لیسانس یا لږ تر لږه د فوق بکلوریا بریلیک لرل، د مضمون په اړه د وروستیو معلوماتو په اړه پوهه، د زده کوونکو په عمر او ذهن پورې اړوندو ځانګړتیاو پوهېدل، د فعال او مشارکتي تدریس په اړه معلومات او د زده کوونکو د ارزونې په اړه پوهه او معلومات، د ښوونکي له دندې سره مینه او د اخلاقي وړتیاوو درلودل.

ب: اختصاصي او مسلکي وړتياوې

- د مختلفو لوستونو لپاره د درسي پلان د چمتو کولو وړتيا،
- د ټولگي د ادارې وړتيا،
- له درسي مرستندويه توکو د کارونې وړتيا،

۳- له ښوونځي څخه غوښتنې

- د اړوند مضمون د تدريس لپاره د شرايطو چمتو کول (د لوست د کتابونو، د ښوونکي د لارښود او د درسي مرستندويو توکو چمتو کول)
- د زده کوونکو له ميندو او پلرونو سره د منظمو اړيکو چمتو کول،
- د پلانونو په سر ته رسولو کې د پوهنې وزارت مصوبې په پام کې نيول،
- په ټولگي کې د ښوونکو د اعمالو څارنه او د ښوونکو لارښوونه،
- په ښوونځي کې د کتابتون جوړول،
- د کورنيو په مرسته د ښوونکو او زده کوونکو د اړتيا وړ کتابونو چمتو کول،

۴- د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيلې

- د زده کوونکو د تعليمي څرنگوالي په اړه د خپلو کوچنيانو له ښوونکو سره د اړيکو نيول،
- د زده کوونکو له درسي پرمختگ څخه خبرېدل،
- له ښوونځي سره پرله پسې مرسته او همکاري.

دويم څپرکي

د مضمون د تدریس لارښود

ددې لارښود په لومړي څپرکي کې مو د درسي مضمون له عمومياتو او لومړنيو خبرو او د تدریس او ارزونې له لارو چارو سره بلد شوی. په دې څپرکي کې به د تدریس له کلني پلان او د هر لوست د تدریس له لارو چارو سره بلد شی.

د تدریس کلني پلان

د تدریس کلني پلان څرگندوي چې د لوست کتاب پر یوه تعلیمي کال څنګه وويشل شي. زموږ په هېواد کې تعلیمي کال د سپرو او تودو سیمو لپاره یو له بله توپیر کوي. په تودو سیمو کې تعلیمي کال د وري په پنځلسمه پیل کېږي. د مرغومي د میاشتې په لومړۍ دوه اوونيو کې څلور نیم میاشتني ازموینه اخیستل کېږي او وروستی دوه اوونيو کې زده کوونکي رخصتېږي. د پسرلي د فصل په وروستی میاشت، د غبرګولي په دوو لومړنيو اوونيو کې ازموینه اخیستل کېږي او له هغې وروسته زده کوونکي د اوړي په رخصتې ځي.

په سپرو سیمو کې تعلیمي کال د کب په پنځلسمه پیلېږي. څلورنیم میاشتني ازموینه د چنګاښ په میاشت کې اخیستل کېږي. زده کوونکي له ازموینې څخه وروسته د زمري په دوو لومړنيو اوونيو کې رخصتېږي. د تعلیمي کال په پای کې د لیندۍ د میاشتې په لومړیو دوو اوونيو کې کلني ازموینې پیلېږي او له هغې وروسته زده کوونکي د ژمي په رخصتې ځي.

تعلیمي کال ۲۸ اوونۍ دوام مومي. د کلني پلان د تنظیم لپاره د لوست د کتاب مخونه پر ۲۸ ویشل کېږي. لاسته راغلې شمېره په یوې اوونۍ کې د لوست د کتاب د تدریس برخه څرګندوي.

د هر لوست په ورځني پلان کې د هر لوست د زده کړې موخې، د تدریس او ارزونې لارې چارې، د تدریس توکي، د تدریس فعالیتونه (د لومړنيو فعالیتونو سرته رسول، لکه سلام، روغېږ، د حاضرۍ اخیستل، د پخواني لوست پوښتنه، د انگېزې رامنځته کول، د نوي لوست وړاندې کول او د زده کوونکو د زده کړې ارزول)، د لوست د متن او پای په اړه پوښتنې او د زده کوونکو او ښوونکو لپاره اضافي معلوماتو برخه جوړوي. هغه په څیر وګورئ او په پوره زړه سوي او رغنده ډول یې د شونتیا تر کچې پر خپلو زده کوونکو عملي کړئ.

ستاسو د ټولو د بریالیتوب په هیله

د (۱) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د اریانا تمدن		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د اریانا د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د اریایانو له تمدن سره به پیژندگلوي پیدا کړای شي، - د اریایانو په لرغونې تاریخ باندې به وپوهیري، - د اریانا د لرغونې تاریخ له مطالعې سره به مینه پیدا کړي، - د لرغوني اریانا حدود به د نقشې پر مخ وښودلای شي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرې اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

وخت په دقيقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنۍ او وروستۍ کړنې
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- اریایان له میلاد څخه ۲۵۰۰ کاله وړاندې په افغانستان کې میشت شول او د افغانستان له شمال (امو سیند او سیر دریا) څخه افغانستان ته رانوتل.</p> <p>۲- اریایانو په ډله ییزه توګه د سویل، سویل ختیځ او لویدیځ په لور کډې وکړې.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>له میلاد څخه ۲۵۰۰ کاله وړاندې د سپین پوستو اریایانو یوې لویې ډلې په اریانا ویجه نومې سیمه کې چې د امو د سیند شمال لورې ته پرته وه، ژوند کاوه چې د وګړو د ډیروالي له کبله، د امو د سیند سویل سیمو ته خپاره او د هندوکش د غره په شمال او سویل کې میشت شول.</p> <p>د آریانا ویجه کلمه په پښتو ژبه کې د ټاټوبي او هستوګنځي په معنا کارول شوې ده، د تاریخ پوهانو په اند، د اریانا خاوره له پامیر څخه نیولې تر خوارزمه او د خزر د سمندرګي تر څنډو پورې وه او اریایي لرغوني ژبه چې په اریانا ویجه کې پر هغې خبرې کیدې د اریک په نامه یادیده.</p> <p>ویدی او اویستایي مدنیتونه د اریایانو له سترو او مهمو لاس ته راوړنو څخه شمیرل کیږي.</p> <p style="text-align: center;">د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندینو منابعو ته مراجعه وشي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار. - تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبی. 			

د (۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د ویدي مدنیت		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د ویدي مدنیت په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - له ویدي مدنیت سره به پیژندگلوي پیدا کړای شي، - د ویدي کلمې مفهوم به بیان کړای شي، - د ویدي مدنیت ځانګړتیاوې به تحلیل کړای شي، - د مدنیتونو له مطالعې سره به مینه پیدا کړي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> پنځه دیرش دقیقې
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- ویدي کلمه له وید څخه اخیستل شوې چې د علم او پوهې معنا ورکوي.</p> <p>۲- په ویدي مدنیت کې د بخدي یا پخواني (بلخ) ښار د اریایانو د پلازمینې او د اداري چارو د لومړني مرکز په توګه وټاکل شو.</p> <p>۳- د مهال ویش له پلوه، ویدي مدنیت له میلاد څخه وړاندې (۱۸۰۰) کلونو ته رسیږي.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافې معلومات:</p> <p>د پخوانیو اریایانو ژوند او تاریخ د ویدي سرودونو له مخې راڅرګندیږي چې دا سرودونه د اریایانو د تاریخ د پیژندنې لپاره یوه اړینه سرچینه بلل کیږي.</p> <p>همدې تاریخي سرچینې د اریایانو فکرونه، عقیدې، د ژوند کړنلارې او د هغوی مهاجرتونه د اریانا (نني افغانستان) له خاورې څخه د نړۍ نورو سیمو ته او ځیني نور اړین تاریخي مسایل را څرګند کړي دي. د ژبې پوهنې له مخې دا جوتې شوي ده چې د افغاني ژبو او د ویدي او سانسګریت ژبو تر منځ یو لړ ژبني مشترکات هم شته دي.</p> <p>ویدي سرودونه په مختلفو وختونو کې غږول شوي او په شفاهي ډول له یوه نسل څخه بل نسل ته لیردول شوي دي. د ویلو وړ ده چې د ویدي کتابونو او ژبې او اوستایي سرودونو تر منځ نږدې ورته والی شته دی. په پایله کې ویلای شو چې د ویدي پخوانیو سرودونو سرچینه د اوسنیو سرودونو نوې بڼه ده، د ویدي مدنیت ټینګې اړیکې د افغانستان د خاورې او سانسګریت تر منځ په پښتو او دري ژبو کې رښې لري چې د پخوانیو ویدي او سانسګریت ژبو یو شمیر کلمې په پښتو او دري ژبو کې رښې لري او دا ژبني میراث له پخوانیو اریایانو څخه اریایي (افغاني) ژبو ته راپاتې دی.</p> <p style="text-align: center;">د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنيو منابعو ته مراجعه وشي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار. - تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبي. 			

د (۳) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطالبو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
اوستایي مدنیت		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د اوستایي مدنیت په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - له اوستایي مدنیت سره به پیژندگلوي پیدا کړای شي، - د اوستایي مدنیت تحلیل او تجزیه به وکړای شي، - د دې مدنیت د ودې پړاوونه به بیان کړای شي، - اوستایي مدنیت به د افغانستان د تاریخي لرغونتوب په توګه وپېژني او له هغه سره به مینه پیدا کړي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنيتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د اوستا په کتاب کې هغه نصیحتونه دي چې د زردشت یا سپین تمان لخوا لیکل شوي دي او هم یواځنې اړینه معلوماتي سرچینه ده چې د اریایي (پخواني افغانستان) لومړني مدنیتونه روښانه وي.</p> <p>۲- زردشت له میلاد څخه ۶۶۰ کاله وړاندې په بلخ کې دنیا ته راغی او په شل کلنۍ کې یې یوازیتوب غوره کړ، تر هغه چې په (۴۲) کلنۍ کې د خپل آیین رهبر وگرځیده، وروسته یې خپل نصیحتونه پیل کړل چې د هغه له نامتو ویناوو څخه (پندارنیک، گفتار نیک او کردار نیک) دي.</p>	<p>- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل،</p> <p>- پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل،</p> <p>- د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>- په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل،</p> <p>- پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>- د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>	<p>- د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>- د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت،</p> <p>- په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>- د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>- د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>

اضافې معلومات:

د افغانستان د خلکو دویم مدنیت د اوستایي مدنیت په نوم په بخدي (بلخ) او د هندوکش په شمالي سیمو کې منځ ته راغی او له میلاد څخه ۱۲۰۰ کاله وړاندې پیل او د اوستا په نوم یو کتاب ورڅخه پاتې شوی دې چې پنځه ټوکه لري.

د دې لپاره چې دا ټول فرهنگ د افغانستان د خاورې زیربنه دی، نوله دې امله زموږ د هیواد په تاریخ کې بې ساری ارزښت لري.

د اوستا په کتاب کې چې د زردشت پواسطه لیکل شوی دی، د پخواني افغانستان د خلکو مدني او فکري اوضاع په ښه توګه په کې توضیح شوې ده. له دې کتاب څخه دا جوتیري چې اریا یې خلک له کوچیانې ژوند څخه مدنیت ته رسيدلي او په کلو او ښارو کې میشت شوي دي او د اقتصادي او ټولنيز ژوندانه په څپو کې یې یو نوی پیر پیل کړی دی. په دې پیر کې د لومړي ځل لپاره په بلخ کې شاهي نظام منځ ته راغی او هم د زردشت په وسیله یو ټاکلی آیین چې روحي او مدني قوانین او لاسنوونې یې درلودې منځ ته راغی.

زردشت د یواځني خدای (ج) په یووالي او عظمت قایل و او له پخوانیو خدایانو څخه یې چې د اریانا خلکو پرې عقیده درلوده، مخ واړاوه.

هغه به ویل (چې وروسته له یواځني خدای (ج) څخه په نړۍ کې دوه قدرته چې یو یې اهورامزدا یعنی د ښیګڼې لار او بل اهریمن یعنی د بدې لاره پرمخ بیایي شتون لري).

زردشت په خپل کیش کې د څارویو قرباني او د شرابو خوړل چې په پخوانیو اریایانو کې دود وو، منع کړل. دا ساده مدنیت، خپلواک مدنیت و چې د افغانستان له ټولې څخه سر راپورته کړی او له بل هیڅ تمدن څخه یې رنگ نه و اخیستی، د کرنې د پراختیا، دولت جوړولو او د یوه خدای د لمانځنه له اړخه یې په منځنۍ اسیا کې لومړیتوب درلود.

د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنيو منابعو ته مراجعه وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.

- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبی.

د (۴) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطالبو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د افغانستان اساطیري تاریخ (د پیشداديانو واکمني)		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د افغانستان د اساطیري تاریخ په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دی د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د پیشداديانو د واکمنۍ په اړه به معلومات پیدا کړای شي، - د پیشداديانو د لړۍ مهم واکمنان به فهرست کړای شي، - د پیشداديانو د شاهانو کار نامې به تحلیل کړای شي، - د افغانستان د اساطیري تاریخ له مطالعې سره به مینه پیدا کړي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه
<p>وخت په دقیقه</p> <p>پنځه دیرش دقیقې</p>	<p>د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت،</p> <p>په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>د ښوونکي فعالیتونه</p> <p>پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل،</p> <p>پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل،</p> <p>د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او دندو سپارل،</p> <p>پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>
<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د پشدادیانو د لړۍ موسس کیومرث (هوشنگ) و.</p> <p>۲- د بلخ ښار د یما پاچا په وسیله جوړ شو او هغه ښار یې د اس زغلولو د ډګر په کچه جوړ کړ چې په هغه کې د اوبو ډنډونه، د آس زغلولو ډګرونه او د کورونو لپاره مناسبې سیمې او د هغه تر څنګ یې یو ژوبن هم جوړ کړ.</p> <p>۳- ضحاک له یما څخه وروسته واک تر لاسه کړ. هغه یو ظالم سړی و او په زور او جبر یې پاچایي کوله چې د هغې له امله ډیر خلک له ستونزو سره مخامخ شول.</p>		
<p>اضافې معلومات:</p> <p>د افغانستان اساطیري تاریخ د پشدادیانو له لړۍ سره پیل کیږي. کړنه او د کړنې پراختیا په همدې دوره کې منځ ته راغلې ده چې د البیروني په قول د حکومت او شاهي نظام اصل هوشنگ منځ ته راوړی دی او له دې روایت څخه جوتیري چې اوستایي مدنیت د ویدي او کوچیانې ژوند سره توپیر درلود. په دې معنا چې د بخدي (بلخ) خلکو په دې مهال کې د کړنې، ودانۍ او د کلو او ښارونو په جوړولو لاس پورې او د کوچیانې او بدوی اقتصاد څخه اسکان شوې او کرنیزې ژوند مرحلې ته ورسیدل او د حکومتونو او سلطنتونو بنسټ یې کیښود او هوشنگ په یوه پراخه خاوره باندې واکمني او د مدنیت له دښمنانو سره یې جګړه کوله.</p> <p>د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندینو منابعو ته مراجعه وشي:</p> <p>- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.</p> <p>- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبی.</p>		

د (۵) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطالبو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د افغانستان اساطیري تاریخ (د کیانیانو واکمنی)		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د کیانیانو د کورنۍ په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د کیانیانو له لړۍ سره به پیژندگلوي پیدا کړای شي، - د دې لړۍ د واکمنانو نومونو به واخیستلی شي، - د کیانیانو د لړۍ تاریخي پېښې به تحلیل کړای شي، - د افغانستان له اساطیري تاریخ سره به مینه پیدا کړای شي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه
وخت په دقیقو	پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د کیانیانو د کورنۍ لومړنی واکمن کيقباد نومیده چې د پلار (رستم پهلوان) له غوښتنې سره سم بلخ ته څیرمه د البرز د غره پر تخت کښیناست.</p> <p>۲- سیاوش د بلخ له زرورو او باتورو واکمنانو څخه و چې له کیکاوس څخه وروسته د تاج او تخت خاوند شو. نوموړي د آریانا ویجې په ناحیه کې ستره کلا جوړه کړه چې په اوستایي متونو کې د دژکنک په نامه یاده شوې ده او د تورانیانو د پادشاه افراسیاب نومې د لور فرنگیس سره یې واده وکړ.</p> <p>۳- د کیانیانو وروستی چارواکی کیخسرو و، هغه د کیانیانو مختلفې سیمې یو له بلې سره وتړلې او له ډیر واک او اختیار څخه برخمن شو.</p>		
<p style="text-align: right;">اضافې معلومات:</p> <p>د کیانیانو لړۍ چې له پیشدادیانو څخه وروسته منځ ته راغلې ده، د افغانستان د اساطیري تاریخ دویمه لړۍ بلل کیږي. د دې لړۍ د نوم ایښودلو په اړه باید ویل شي چې کوی یا کاوی هم په ویدي او هم په اوستایي ژبو کې د (پوه- پادشاه- امیر) په معنا راغلې دي چې د اوستا په قول کوی له کی سره مساوی د بلخ او د هغه شا او خوا سیمو د پخوانیو شاهانو په لقب کې معمول و او د اوسني افغانستان په لویدیځو سیمو کې یې استعمال نه درلوده.</p> <p>د کوی مساوي په کی کلمه د بلخي شاهانو د نومونو په لومړیو کې وینو چې د پیشدادیانو له کورنۍ څخه وروسته واک ته رسیدلي دي. په دري ژبه کې له کیان سره یې کی یو ځای کړی او دې کورنۍ ته یې په نورو کتابونو کې کیان، کیانیان یا کیاني ویلې دي.</p> <p>د اوستا د کتاب په قول د دې کورنۍ لومړنی پاچا کوتاه، کيقباد) و او د دې لړۍ وروستی پاچا کیخسرو و. کیخسرو د کیاني لړۍ یو غښتلی او پیاوړی پاچا و چې د کیاني شاهنشاهی ټول هیوادونه یې سره یوځای کړل او وروسته له هغه د کیاني لړۍ پای ته رسېږي.</p> <p style="text-align: center;">د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندینو منابعو ته مراجعه وشي:</p> <p style="text-align: center;">- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبی.</p>		

د (٦) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (٤٥ دقیقې)

د مطالبو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د افغانستان اساطیري تاریخ - د اسپه کورنۍ		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د اسپه کورنۍ په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - له اسپه کورنۍ سره به پیژندگلوي پیدا کړای شي، - د اسپه د کورنۍ سیاسي او ټولنیزه وضعه به تحلیل کړای شي، - د اسپه د کلمې مفهوم به بیان کړای شي، - د دې کورنۍ له تاریخي لړۍ سره به مینه پیدا او هغه به د افغانستان د اساطیري تاریخ د یوې برخې په توګه وپېژني. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشبې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشبې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
<p>- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل،</p> <p>- پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل،</p> <p>- د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>- په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او دندو سپارل،</p> <p>- پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>- د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>	<p>- د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>- د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت،</p> <p>- په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>- د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>- د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د دې لپاره چې د اسپه د کورنۍ د هر یو واکمن د نوم په پای کې د (اسپه) پسوند راغلې، نو له همدې امله په تاریخي متونو کې د اسپه د کورنۍ په نوم شهرت لري.</p> <p>۲- د اسپه د کورنۍ لومړنی واکمن لهراسپ نومیده، نوموړی د کیاني په ټول قلمرو باندې واکمن، د ستر شخصیت لرونکی او یو عادل سړی و. هغه ډیر ودانیز کارونه سر ته رسول.</p> <p>۳- د اسپه د کورنۍ وروستی واکمن سپیتوداتایا اسفندیار و، هغه یو پوه او زړه وړ پاچا و او ډیر ودانیز کارونه یې سر ته ورسول او د زردشتي کیش لپاره یې د پام وړ خدمتونه وکړل.</p>	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>اضافې معلومات:</p> <p>له کیاني کورنۍ څخه وروسته د پخواني افغانستان په تاریخ کې دریمه لړۍ د اسپې په نوم یاده شوې ده او دا لړۍ د اسپې له پسوند سره چې د دې لړۍ د پاچاهانو د هر یوه له نوم سره و، د اسپې د کورنۍ په نوم یاده شوې ده. د بیلګې په توګه د لهراسپ، گستاسپ، پوراسپ او له ځیني نورو څخه کولای شو یادونه وکړو.</p> <p>کوم څوک چې له کیخسرو څخه وروسته د بلخ د پاچاهۍ پر تخت کښیناست د اوستا په کتاب کې د ائوادت اسپه (بربردکي) لهراسپ په نامه یاد شوی دی چې د هغه معنا تیز او چابک اس دی او نسب یې کيقباد او منوچهر ته رسیږي، لهراسپ د دې لړۍ لومړنی پاچا و چې د نوموړي له واکمنۍ سره د اسپې لړۍ پیل کیږي. نوموړی د اذر برزین په نوم آتشکده (د اورپرستان د عبادت ځای) جوړه کړه او د خپل یو تن سپاه سالار سره یې په اورشلم باندې یرغل وکړ او هغه یې ویجاړ کړ او د ژوند په پای کې یې واک خپل زوی گیشتاسپ ته پرېښود او پخپله د بلخ نو بهار ته لاړ او د زردشت کیش یې ومانه.</p> <p>گیشتاسپ یو نیک عمله او پاک نفسه سړی و او پر خپلو دښمنانو باندې بریالی شو. له گیشتاسپ څخه وروسته زوی یې اسفندیار واک ته ورسید، اسفندیار یو هوښیار او پوه سړی و، خو د ځینو روایاتو پر بنسټ نورو شاهانو هم تر هغه وروسته واکمني کړې ده چې له هغې ډلې څخه بهمن اسفندیار او لور یې همای او د همای زوی داراب و چې د دوی د واکمنۍ سیمه هلمند او سیستان وه.</p> <p>د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندینو منابعو ته مراجعه وشي:</p> <p>- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبی.</p> <p>- لرغونی افغانستان، رسول باوری.</p>			

د (۷) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		پخوانی افغانستان او هخامنشیان
عمومي موخې		زده کوونکي دې د هخامنشیانو د لړۍ په اړه معلومات تر لاسه کړي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د هخامنشیانو له لړۍ سره به پیژندگلوي پیدا کړای شي، - د هخامنشیانو له واکمنۍ سره به د افغانستان اړیکي تحلیل کړای شي، - د هخامنشیانو د پاچاهانو نومونه به واخیستلی شي، - د افغانستان له لرغونې تاریخ سره به مینه پیدا کړي، - د هخامنشیانو حدود به د نقشي پر مخ ښودلې وشي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لوومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
<p>- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل،</p> <p>- پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل،</p> <p>- د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>- په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل،</p> <p>- پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>- د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>	<p>- د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>- د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت،</p> <p>- په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>- د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>- د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د هخامنشیانو امپراتور کوروش د افغانستان د نیولو هڅه وکړه او نوموړي له میلاد څخه وړاندې په ۵۴۹ کال کې د افغانستان ځینې برخې ونيولې.</p> <p>۲- له میلاد څخه وړاندې په ۳۳۳ کال کې د هخامنشیانو امپراتوري د یونانیانو لخوا له منځه ولاړه او د هغې تر ولکې لاندې سیمې له یوناني امپراتوري سره یو ځای شوې.</p>	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>اضافې معلومات:</p> <p>له میلاد څخه وړاندې له شپږمې تر څلورمې پېړیو پورې افغانستان له سیاسي اړخه کمزوری شوی و، ځکه چې له میلاد څخه وړاندې په ۸ او ۷ پېړیو کې کوم غښتلي دولت چې پخواپې درلود هغه یې له لاسه وکړ، سیاسي مرکزیت له منځه ولاړ او محلي واکمنانو د خپلو شخصي ګټو د ساتلو په موخه د هخامنشیانو د سیاست تابع داري کوله، خو په ټولنیزو برخو کې یې تدریجي پر مختګ دوام درلود.</p> <p>سره له دې چې هخامنشي دولت علومو ته د پام وړ کوم خدمتونه نه دي کړي، خو بیا هم د هیواد په نظم او اداره، هنر او معمارۍ کې مخکښ و.</p> <p>هخامنشي دولت په افغانستان کې آرامي رسم الخط رامنځته کړ او په همدې توګه یې د دفتردارۍ، معمارۍ، حجاری او د اوبو لګولو فن په افغانستان کې منځ ته راوړ.</p> <p>هخامنشي دولت په افغانستان کې سیاسي جوړښت او ملکي ویش هم منځ ته راوړ او د خپل قلمرو په هر لوی ولایت کې یې ساتراپی (والي) درلود چې دیو پوځي سردار او یو دبیر (منشي) سره یې یو ځای د ولایت چارې په خپلواکه توګه اداره کولې.</p> <p>خو سره له دې هم په دې پیر کې د افغانستان تمدن او کلتور د پر مختګ په حال کې و.</p> <p>د لا زیاتو معلوماتو په موخه دې لاندنيو منابعو ته مراجعه وشي:</p> <p>- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبيبي.</p> <p>- افغانستان در مسیر تاریخ، میر غلام محمد غبار.</p>			

د (۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
لرغونی افغانستان او یونانیان		د لوست موضوع
پر افغانستان د مقدوني سکندر د يرغل له څرنگوالي سره د زده کونکو بلدتيا.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - پر افغانستان باندې د مقدوني سکندر د يرغل له څرنگوالي سره به بلد شي. - د مقدوني سکندر د يرغل لاملونه به بیان کړلای شي. - د يرغلکرو بر وړاندې له هیواد څخه د دفاع د روحيې تقويه کول. - د سکندر د يرغل پر مهال د افغانستان سياسي حالت به تحلیل کړای شي. - په نقشه کې پر افغانستان د مقدوني سکندر د يرغل لوری وښودلی شي. 		(پوهنيزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندويه او اړین درسي توکي
تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

د (۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولگي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولگي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه</p> <p>دیرش</p> <p>دقیقې</p>
	<p>- دلوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱. مقدوني سکندر ۳۳۰ کاله مخکې له میلاد څخه دهخامنشیانو امپراتوری یې له منځته یوړه.</p> <p>۲. مقدوني سکندر په باختر کې د رخشانې نومې جني سره واده وکړ.</p> <p>۳. دمقدوني سکندر له مړینې څخه وروسته دهغه د قوماندانانو ترمنځ د واک پراسرافتلاف پیدا شو چې خونړي جنگونه ونښتل، په پای کې دهغه له قوماندانانو څخه یوکس د کاسندر په نوم دمقدونې په ښار کې واک ته ورسید او یوناني امپراتوري په دریو لویو مرکزونو وویشل شوه.</p>		

اضافې معلومات:

مقدوني سکندر ديونان دمقدونيه په ښارکې زيږيدلی دی. نوموړي له ميلاد څخه ۳۳۱ کاله ولاندې دپلار (دوهم فليپ)، چې ديونان حاکم و، له مړينې څخه يې وروسته دحکومت واک په لاس کې ونيو. نوموړی يو مبارز ځوان او ديونان دستر فيلسوف ارسطو له زده کونکو څخه و او دقهرمانی خيال يې په سرکې گرځيده. نوموړي له ميلاد څخه مخکې په ۳۳۴ کال کې د دېر شوزروپلو، څلورزررو سپرو او دڅلورويشتو ورځو توبنې سره دهخامنشيانو له دولت سره دجگړې په نيت حرکت وکړ، هغه د دريو جگړو په ترڅ کې د ايران فوځونو ته ماتې ورکړه اودغه هيواد يې ونيو، سکندر چې د نړۍ له سترو نړۍ نيوونکو څخه دی، دڅلورو کلونو په اوږدوکې له خپلو پياوړو عسکرو سره وتوانيده چې د کوچنۍ اسيا لوی هيوادونه، مصر او ايران په خپله ولکه کې راولي.

مقدوني سکندر دهخامنشيانو د امپراتورۍ له منځه وړلو څخه وروسته د هندوستان دنيولو په فکر کې شو، هندوستان ته د رسيدلو په هيله اړ و، چې دافغانستان له لارې څخه ديو ارتباطي پل په حيث گټه واخلي، په دې توگه نوموړی ۳۳۴ کاله مخکې له ميلاد څخه د دريم داريوش د څارنې په نيت چې افغانستان ته تښتيدلی و، لومړې يې په هرات اوييايې دباختر پرلورخپلې حملې پيل کړې، مگر دريم داريوش دباختر د والي (بسوس) د پلويانو له خوا د دامغان په سيمه کې ووژل شو.

کله چې مقدوني سکندر پر افغانستان باندې يرغل وکړ، افغانستان ديو مرکزي دولت له درلودلو څخه بې برخې و، نوموړی په افغانستان کې دهغه دهيلې اوانتظار په خلاف دخلکو له وسله وال مقاومت سره مخ شو چې دڅلورو کلونو په اوږدوکې دافغانستان اوسغديانا د لاس ته راوړلو په هيله په ډيروسختيو جگړو کې بند پاتې شو، په پای کې وتوانيده چې دتوس اوهرات له لارې، قندهار، کابل اوييا وروسته بلخ اوماورالنهر ته ورسيرې.

په پای کې مقدوني سکندر له ميلاده ۳۳۷ کاله مخکې د هندوکش دغرونوله لارې د هندوستان په لورې يرغلونه پيل کړې، نوموړی دهغو جنگونو په بهير کې چې دافغانستان په ختيځ کې يې ترسره کړي وو، له بطليموس سره يوځای تپي شو. دسکندر لښکرې دڅلورو کلونو په موده کې دافغانستان دخلکو دې شميره پاڅونونو او دفاعي جنگونو سره په طوس، هرات، غزني، بلخ او ماورالنهر کې سترې شوې وې، خوبيايې هم وکولی شول چې د سند له سيند څخه تېرې شي او د جهلم (پوروس) په غاړه (خنډه) کې دپنجاب پاچاته ماتې ورکړي.

له هغه څخه وروسته سکندر د(بياس) ترسينده پورې مخکې ولاړ، خونور دهغه له پوځونو څخه دجنگي سفرونو د زغم توان تللی و، نو دبلوچستان او ايران له لارې د بابل پرلور رهي شو او هلته يې د(۳۲) کلونو په عمر له نړۍ څخه سترگې پټې کړې.

د ډيرو معلوماتو په موخه دې لاندنيو منابعو ته مراجعه وشي:

۱. افغانستان درمسيرتاريخ، ميرغلام محمدغبار.
۲. باستان شناسی مدنيت های اوليه افغانستان، رسول باوری.

د (۹) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
موریایان او لرغونی افغانستان		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د موریایانو د حکومت اود هغه وخت له سیاسي حالاتو سره بلد شي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>– زده کوونکي به د موریایانو د حکومت د منځته راتلو له څرنګوالي سره بلد شي،</p> <p>– زده کوونکي به په نقشه کې د موریایانو دواک لاندې سیمو د معلومولو مهارت پیدا کړای شي،</p> <p>– په زده کوونکو کې به د وطن دوستۍ د فکریا وپورتیا رامنځته کړای شي.</p>		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

وخت په دقيقتو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنی او وروستی کړنې
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
<p style="text-align: center;">- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱. دموریایانودلومړني پاچا نوم چندراګوپتا و چې له میلاد څخه ۳۲۴ کاله مخکې په هند کې واک ته ورسید، دافغانستان ځینې ختیځې سیمې، چې دیونانیانو په واک کې وې په خپله ولکه کې یې راوستلې.</p> <p>۲. بندوسارا، انتیاکوس ته ولیکل چې ماته یو کس طیب، خواړه شراب اویوه اندازه وچ انځر اولیره، انتیاکوس ورته په ځواب کې ولیکل چې شراب او وچ انځر به درولیرم خودیونانیانو په قانون کې دعالم اوطیب پلورل منع دي.</p> <p>۳. آشوکا دبودایي کیش لاروی و نوموړي دبودایي آیین په خپرولو کې ډیر زیارونه وکال او ډیر مبلغان یې افغانستان اودنړۍ نورو سیمو ته واستول.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>موریایان دهندي واکدارانو له لړیو څخه یوه کورنۍ گڼل کیږي چې له میلاد څخه ۳۲۴ کاله مخکې واک ته د چندراګوپتا په رسېدلو سره ددې لړۍ حکمراني پیل کیږي. دهند موریایانو هغه وخت دلرغوني افغانستان په ځینو برخو حاکمیت وموند چې دهغه وخت په یوناني امپراتورۍ کې تزلزل، بې اتفاقی اوځان ځانی لاره پیدا کړې وه. له مقدوني سکندر څخه وروسته دیوناني امپراتورۍ سیمې د بېلابېلو خپلواکو یوناني قوماندانانو له خوا اداره کېدلې.</p> <p>سلوکیدیانوله شام څخه دیونانیانو دختیځې امپراتورۍ سیمې اداره کولې. دوخت په تېرېدلو سره د ټولو کارونو له اداره کولو څخه کمزوري شول اودیوناني قوماندانانو ترمنځ بې اتفاقی رامنځته شوې. دا پخپله ددې لامل شوې چې دهند دموریایانو نوي را څرگند شوي ځواک له دې فرصت څخه گټه واخیستله او خپل پرمختګ ته یې دوام ورکړ چې په دې توګه یې دلرغوني افغانستان ځینې سیمې تر خپلې ادارې لاندې راوستلې.</p> <p>دهند دموریایي لړۍ مشهور واکمن چندراګوپتا دی چې ۲۴ کاله یې په یوه پراخه سیمه باندې حکومت وکړ. نوموړي دخپل مدبر وزیر نندرا په مرسته او لارښوونه دخپلې امپراتورۍ اداره پرمخ یووړله.</p> <p>له میلاد څخه ۳۰۵ کاله مخکې سلوکیدي عسکرو دگندهارا(ننگرهار) دسیمو دلاس ته راوړلپه موخه دهندي موریایانو په وړاندې لښکر راوویست، خو موریایانو له خپلوسنگرونو څخه ساتنه وکړه چې په پای کې دموریایانو اوسلوکیدیانو</p>			

ترمنځ سوله رامنځته شوه او د گندهارا سيمې دمورايانو د واکمنۍ سيمو په برخوکې پاتې شوې. دچندراگوپتا له مړينې څخه وروسته له ميلاد څخه ۳۰۰ کاله مخکې دهغه زوی بندوسارا واک ته ورسيد چې گندهارا يې هم په واک کې وه، نوموړي دسلوکيديانو سره بڼې اړيکې ټينگې کړې، دهغوی ترمنځ سوداگريزو اړيکو وده ومونده، دغه اړيکې دهندې او يوناني فرهنگ د يوځای کېدلو لامل شوې.

د ډيرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

۱. باستان شناسی مدنيت های اوليه افغانستان، رسول باوری.

د (۱۰) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د افغانستان لومړنی مدنیت (د یونان- باخترې خپلواک دولتونه)		د لوست موضوع
زده کوونکي دې دیونان- باخترې دولتونو د رامنځته کېدلو له څرنگوالي سره بلد شي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د یونانو باخترې خپلواکو دولتونو په هکله معلومات ترلاسه کړي، - ددې دورې د تاریخي اثارو په ارزښت به پوه شي، - زده کوونکي به دهیواد له لرغونو او توریستي سیمو سره مینه پیدا کړي، - دیونانیانو ځانگړتیاوې او خصوصیات به وپېژني، - دیوناني او باخترې حکومتونو ترواک لاندې سیمې به په نقشه کې وښودلې شي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرې اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
	<p style="text-align: center;">- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱. دیونان- باختري دولت لومړني ينسټ ايرودونکی دیودتس دلومړي ځل لپاره په باختري کې له سلوکیدیانو څخه خپله خپلواکي اعلان کړه.</p> <p>۲. آی تیدیوم ۲۲۰ کاله مخکې له میلاد څخه د باخترنوی خپلواک حاکم شو. نوموړی لومړنی سړی و چې یوناني هنريې دهند تر نیمې وچې پورې ورساوه.</p> <p>۳. د یونان - باختري وروستی امپراتور چې دباختري په ټوله حوزه باندې یې واک درلوده، دیمیتروس نومیده.</p>		
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>لرغونی یونان دبالکان په سویلي جزیره(ټاپو) کې پروت دی، دا دڅاورینو غرونو هیواد دومره حاصل ورکوونکی هم نه دی، یواځې دشمال په ځینو لویو پرتو سیمو کې یې دکرني لپاره مناسبې او حاصل خیزه دښتې لیدل کیږي. زموږ بحث د یونان- باختري دولت په هکله دی، ددې لوی بنسټګر لومړنی دیودتس دی چې ۲۵۵ کاله مخکې له میلاد څخه په باختري کې خپله خپلواکي اعلان کړه.</p> <p>د نوموړي د واکمنۍ په مهال کې، باختري د سغد، مرو، بلخ او دتخار له سیمو څخه عبارت وو.</p> <p>لومړی دیودتس له میلاد څخه ۲۵۰ کاله مخکې مړ شو، دهغه له مرګ څخه وروسته دهغه زوی دویم دیودتس واک ته ورسید، هغه له میلاد څخه مخکې تر ۲۳۰ کاله پورې دباختري په خاوره واکمني وکړه، دپارت له حکومت سره یې غوره اړیکې ټینګې کړې، په دې توګه دسلوکیدیانو په وړاندې دوه نوي خپلواک حکومتونه په خپلو کې سره یو شول.</p> <p>د دیودتس دلړۍ واکداری ډېر وخت پایښت ونه کړ، له میلاد څخه ۲۲۰ کاله مخکې د آی تیدیوم په نوم یو قوماندان دهغه پرضد پاڅون وکړ او د دیودتس دحاکمیت سلسلې ته یې دپای ټکی کېښود. آی تیدیوم دباختري لومړنی پاچا و چې یوناني هنريې دهند تر نیمې وچې پورې ورساوه. له آی تیدیوم څخه وروسته دهغه زوی دیمیتروس له میلاد څخه ۱۹۰ کاله مخکې دهغه ځای ناستی شو، نوموړي تر خپلې ولکې لاندې سیمو ته پراخوالی ورکړه، دتاکسیلا، کاشیوار او موریایته سیمې یې دهند یې پاچا هانوله واک څخه ووبستلې، دیمیتروس دخپل د</p>			

واکمنی په بیلابیلو سیمو کې دنوو ښارونو د جوړولو کار پیل کړ، په اراکوزیا کې دکلات ښار، په سند او هند کې سیالکوټ او پتاله دهغه له څرگندو نښانو څخه گڼل کیږي. د آی تیدیوم دلړی وروستی حکمران دیمیتروس و چې دخپلو قوماندانانو له خوا یوتن چې ایوکراتید نومیده ماتې وخوړه، ایوکراتید دنوې واکمنی دلړی بنسټ کېښود.

د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

۱. افغانستان درمسیرتاریخ، میرغلام محمدغبار.
۲. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، رسول باوری.
۳. تاریخ مختصرافغانستان، عبدالحی حبیبی.

د (۱۱) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو شرح		د مطلوبونو سرلیکونه
دیونان- باختري مدنیت ځانگړتیاوې		د لوست موضوع
زده کوونکي دې دیونان- باختري مدنیت له ځانگړتیاوو سره بلد شي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>- زده کوونکي به د دې دورې له فرهنگي ځانگړتیاوو سره بلد شي،</p> <p>- زده کوونکي به د دې دورې تاریخي ارزښت وپېژني،</p> <p>- دیونان- باختري مدنیت خصوصیات او ځانگړتیاوې به وپېژني،</p> <p>- دهغو عواملو په پېژندلو کې به چې د یونانو باختري مدنیت په وده او پراختیا کې یې ونډه درلوده تحلیل وکړای شي،</p> <p>- دیونان- باختري فرهنگي مرکزونه به دنقشې په مخ کې وښودلی شي.</p>		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

وخت په دقيقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنۍ او وروستی کړنې
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
	<p style="text-align: center;">- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. مؤرخینو لرغونی افغانستان د پخوانیو مدنیتونو کانون او دهغوی دیوځای کیدلو، د سوداګریزو چارو څلورلاری او دهغوی د تمدنونو د څانګو په نوم یاد کړی دی. ۲. دیوناني او باختري معمار یو د هنر د یو تر بلو اغیزو بیلګه ځای لرغونی بگرام دی چې د شتل او پنجشیر سیندونو دیوځای کېدلو په سیمه کې جوړ شوی دی ۳. په افغانستان کې دیوناني د مجسمو جوړولو هنر خپلې اغیزې درلودلې، دې هنر په افغانستان کې دافغاني هنرمندانو په کوشنونو ډېر پرمختګ وکړ. 		

اضافي معلومات:

دمؤرخينو او خير و نكوله نظره پخوانی افغانستان يو ډېر ارزښتناك او دپام وړ چاپريال گڼل شوی دی. دانگليس نامتومؤرخ (تایني) افغانستان د لرغونو مدنيتونو كانون (مرکز) اودهغوی دتلاقي (يوځای) کېدلوسيمه بللې ده، مگر جاپاني لرغون پيژندونكو (ماوريزوويتوزی)، لرغوني افغانستان ته دسوداگريزې څلور لارې نوم ورکړی دی، خو علامه حبيبي افغانستان په سيمه کې دتمدنونو زانگو گڼلې ده.

د تاريخي مشهورو مدنيتونو له جملې څخه يو مدنيت چې په افغانستان اوسيمه کې دپيژندنې وړ و، ديونان - باختري مدنيت دی.

يونان - باختري مدنيت په اصل کې د دوو تمدنونو د يوځای کېدلو په نتيجه کې رامنځته شوی دی.

له دې دوو مدنيتونو څخه يو يې ديونانيانو او له هغوی سره سم افغانستان اوسيمې ته رسېدلی دی او دويم يې د باختري دهغو اوسېدونكو مدنيت دی چې داريایي لرغونو مدنيتونو پربنسټ يې پراختيا كړې وه، د دې دوو تمدنونو په يوځای كيدلو سره په افغانستان اوسيمه کې د يو نوي مدنيت بنسټ کېښودل چې په تاريخ کې ديونان - باختري مدنيت په نوم وپيژندل شو.

افغانستان ته دسکندر مقدوني اويونانيانو په راتلو سره يو شمېر يوناني عالمان او هنرمندان له هغوی سره سم په افغانستان کې استوگنې شول چې دافغانستان دخلکو او اوسېدونكو په فرهنگ باندې يې ډيره اغيزه وکړه، دا يوه لويه پيښه وه چې دهيواد په ټولنيز نظام، تمدن او لرغوني فرهنگ کې رامنځته شوه.

يونانيانو له خپلو فتوحاتو سره سم خپلې مدني لاس ته راوړنې د خپل واک لاندې سيمو ته انتقالولې چې د هغو بېلگې دهغوی دواک لاندې په ټولو سيمو کې په ځانگړي توگه په لرغوني افغانستان کې څرگندې دي.

يوناني معمارانو به د نظامي هډو لپاره داسې ځايونه ټاکل چې دوو يا دريو خواوو ته به طبعي محافظت شتون درلود او يوه خوا به يې دهغوی دځواکونو له خوا ساتل کېدله.

ددې ډول معماريو نمونې دافغانستان په بيلايلو سيمو کې ليدل کېږي، دبيلگې په ډول: د ای خانم لرغونې ښار چې دکوکچې او آمو سيندونو ديوځای کېدو په سيمه کې آباد شوي دي، همدارنگه دبگرام يوبل لرغونی محل چې ددې معماريو بيلگه ده، دشتل او پنجشير دسيندونو د يوځای کېدو په سيمه کې جوړه شوي ده. سربېره پردې په ای خانم کې د(کورنتين) شکله ستون شتون پخپله ديوناني معمارۍ دصنعت د اغيزې اچولو بيلگه ده.

ديوناني هنردمجسمه سازی او هيکل تراشي نمونو په لرغوني افغانستان کې دافغاني هنرمندانو د هلو ځلو او کوشښونو په نتيجه کې ډيره وده او پرمختگ وکړ.

دغه هنردباميانو دمجسمو په شتون سره د يو نړيوال فرهنگي ميراث په توگه پيژندل شوی دی.

د نورومعلومات لپاره لاندنيو منابعو ته مراجعه وکړئ:

۱. افغانستان درمسيرتاريخ، ميرغلام محمدغبار.
۲. تاريخ مختصر افغانستان، مرحوم عبدالحی حبيبي.

د (۱۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
ای خانم		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د ای خانم له لرغوني سیمې سره بلد شي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>– زده کوونکي به د ای خانم له لرغوني سیمې سره بلد شي،</p> <p>– زده کوونکي به د دې سیمې په ارزښت پوه شي،</p> <p>– زده کوونکي به د هیواد له تاریخي ځایونو سره مینه پیدا کړای شي.</p> <p>– زده کوونکي به په نقشه کې د ای خانم ښار په نښه کړای شي.</p>		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

وخت په دقيقتو	د زده کونکو فعاليتونه	د ښوونکي فعاليتونه	منځنی او وروستی کړنې
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
	<p style="text-align: center;">- دلوست دمتن پوښتنوته ځوابونه:</p> <p>۱. ای خانم ترکی نوم دی چې آی دمیاشتي او خانم دښځې په نوم کارول کیږي چې دتخار ولایت دکوکچې او آمو سیندونو دیوځایي کېدلو په سیمې کې موقعیت لري.</p> <p>۲. له ای خانم څخه د یونانو باختري دورې دمدنیت مسکوکات لاس ته راغلي دي.</p>		
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>د ای خانم د نوم ترکیب ترکی رېښه لري چې آی، دسپورمی په معنا او خانم، د ښځې په معنا ده، ای خانم یوه سیمه ده چې دتخارولایت دآمو او کوکچې دسیندونو دیوه ځای کېدو په سیمه کې موقعیت لري، دیونان - باختري دولت له دفاعي ښارونو څخه پیژندل شوې ده چې دیو لوی دیوال په واسطه احاطه شوی چې اوږدوالی یې ۱۵۰۰متره او لوړوالی یې ۱۰متره ته رسېده. په اغلب ګمان سره دغه سیمه دآموسیند دشمالي سیمو دخلکو له خطرونو څخه دځان ساتلوپه منظور اړه جوړه شوې وه، سربېره پر دې ای خانم یوه کرنیزه او ښیرازه سیمه وه چې دهغه ځای د اوسیدونکو اړتیاوي پوره کولې، د ای خانم دښار دآبادولوپه هکله بشپړ معلومات په لاس کې نشته، خو داسې ویل کیږي چې ددې ښار بنسټ د مقدوني سکندر له خوا ایښودل شوی دی، دلرغوني یونان نومیالي عالم بطليموس پخپلو اثاروکې د آمو اسکندریه یادونه کړې ده چې د اوسني ای خانم باندې دلالت کوي.</p> <p>همدارنگه په ځینو منابعوکې راغلي دي چې دا ښار دسلیکوس اودهغه د زوی انتیوکیوس له خوا جوړ شوی دی.</p> <p>د هغه وخت نامتو معمار(کنیاس) نامی چې ددې ښار په آبادۍ او جوړولو کې یې برخه اخیستلې وه، دنوموړي قبر دښار په دننه محوطه کې کشف شوی دی، ددې مقبرې دڅنگ یوه کتیبه(لیکنه)هم لاس ته راغلې ده چې دتاریخ پوهانو اولرغون پیژندونکولپاره ډیر معلومات وړاندې کولای شي.</p> <p>د ای خانم په لرغونې سیمه کې دلومړي ځل لپاره په ۱۹۴۶زیردیز کال کې د شلمپرزه په نوم یوفرانسوي لرغون پیژندونکي کندنې وکړې. دنوموړي کندنو(حفریاتو) ثابته کړه چې نوموړی ښار دیونان اوباختري دلوی تمدن استازیتوب کوي.</p> <p>دا ښار له خامو خښتوڅخه جوړ شوی دی چې په ځینو ودانیوکې یې د اومو خښتو لاندې له پښو خښتو څخه</p>			

کار اخیستل شوی دی، همدارنگه په نوموړو ودانیو کې دتزیین (بشکلا) او همدارنگه دځینو لویو ستونو (پایو) په جوړولو کې دتباشیره ډول اهکي تیرې هم کارول شوي دي، د ودانیو په ستونو، دسالون په منځ اودعمده اتاقونو په فرش کې له تیرو څخه کار اخیستل شوی دی.

د ای خانم د دوو قبرونو په څیرنه کې دقبر اود هغو دجوړښت په هکله پوره معلومات لاس ته راغلي دي. له دې قبرونو څخه یو یې د دې ښار د بنسټ ایښودونکي (کنیاس) پورې اړه لري چې دښار په منځ کې کشف شوی دی. ترلاسه شوی جسد په نوموړي قبر کې له تزیین پرته د ډبرین تابوت په منځ کې ایښودل شوی دی، کوم شیان چې له دې قبر څخه لاس ته راغلي دي، په لوی گمان ډبرین لوښي دي چې یوناني لوښو ته ورته دي.

د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.

۱. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، رسول باوری.

د (۱۳) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
ساکان او پارټیان		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د افغانستان په سویلي سیمو کې د ساکانو او پارټیانو له واکمنۍ سره بلد شي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>— زده کوونکي به د ساکانو او پارټیانو دواک لاندې سیمو سره بلد شي،</p> <p>— زده کوونکي به د ساکانو دواک لاندې سیمې دنقشې له مخې وښودلی شي،</p> <p>— په زده کوونکو کې به د وطن دوستۍ روحیه پیاوړې کړي.</p>		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	پنځه دیرش دقیقې
	<p style="text-align: center;">- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱. د ساکانو لومړنی مرکز د افغانستان په سویل کې اراکوزیا (کندهار) سګستان (سیستان) و.</p> <p>۲. د ساکانو لومړنی واکمن هرايوس نومیده.</p>		
اضافي معلومات:			
<p>د یونانو- باختري پیر وروستی واکمن هیلوکیلس و، نوموړی د یونانو- باختري امپراتورۍ په ټول قلمرو باندې واکمن و. له هغه څخه وروسته سیمه ییز واکمنان او حاکمان منځته راغلل چې هغوی هر یوه په وړه سیمه باندې حکومت کاوه. دې لړۍ له میلاد څخه وړاندې سل کاله دوام وموند، ددې مهال په اوږدو کې دلرغوني افغانستان په سویل اوسویل ختیځ سیمو کې ساکه یا ساکانو په نوم د نوې لړۍ واکمني پیل شوه.</p> <p>ساکان له امو سیند څخه په تیریدو د درنګیانه په سیمې او په سګستان(سیستان) میشت شول. یوې بلې ډلې یې د هندوکش په شمال او باختر سیمو کې ژوند کاوه، له دې سیمې څخه یې سویل اولویدیځ ته مهاجرت وکړ.</p> <p>د افغانستان په سویلي سیمو، لکه: اراکوزیا (کندهار) سګستان (سیستان) کې د ساکانو په نوم ځواکمن قوم د خپل حاکمیت بنسټ کېښود. د دغه قوم لومړنی واکمن د هرايوس په نوم پیژندل شوی چې هغه هم د باختري یونان د واکمنانو په شان په خپل نوم سکه جوړوله.</p> <p>ساکانو په لنډه موده کې د خپلو نیول شوو سیمو لمن تر تاکیسیلا، سند او د بلوچستان تر بولان پورې وغزوله، د باختري یونان د امپراتورۍ سویل او سویل ختیځې سیمې یې هم تر خپلې ولکې لاندې راوستې.</p> <p>له هرايوس څخه وروسته مایوس له میلاد څخه مخکې په ۷۲ کال کې واک ته ورسید. هغه د خپلو سکو په مخ د شهنشاه کلمه ولیکله، د هغه د واکمنۍ د مهال یو لیک د لرغون پوهانو لاس ته رسیدلی او د یوې مسي ټوټې پر مخ لیکل شوی، په دې لیک کې له میلاده ۷۸ کاله وړاندې له یوناني او خروشتي رسم الخط څخه ګټه اخیستل روښانه کیږي.</p> <p style="text-align: center;">د ډیرو معلوماتو په موخه لاندې منابعو ته مراجعه وکړئ.</p> <p>۱. افغانستان درمسیرتاریخ، میرغلام محمدغبار.</p> <p>۲. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، پوهندوي رسول باوری.</p>			

د (۱۴) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو شرح		د مطلوبونو سرلیکونه
د کوشانیانو امپراتوري		د لوست موضوع
زده کوونکی دي د کوشانیانو د امپراتوري له څرنګوالي سره بلد شي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د کوشانیانو له امپراتوري سره بلد شي، - زده کوونکي به د کوشانیانو دواک لاندې سیمې د نقشې له مخې وښودلی شي. - زده کوونکي به د کوشاني فرهنگ په څپریدو او پراختیا کې د کوشاني سترو شاهانو په ونډه باندې پوه شي، - زده کوونکي به د ورینمو د لارې په اقتصادي ارزښت باندې پوه شي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارڅارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
	<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. د کوشانی امپراتورۍ بنسټ اېښودونکی کجولا کد فیسیس و. ۲. د رباطک کتیه ډبر لیک دی چې د ویماکد فیسیس پلار د کجولا کد فیسیس زوی ویماکتو په واسطه لیکل شوی دی، دویماکتو ډیر استازی توب کوي. ۳. د کوشانیانو نامتو چارواکې عبارت دي: کجولا کد فیسیس، ویماکتو، ویماکد فیسیس، کنشکا، هوویشکا او واسودیوا دي. 		
<p>اضافې معلومات:</p> <p>د کوشانیانو نوم د کوشان له کلمې څخه اخیستل شوی دی. کوشان یو کوچی قوم و چې د آمو له سیند څخه راتېر شو او په بلخ کې یې یونان-باختري واکمني له منځه یوړه.</p> <p>د کوشانی امپراتورۍ بنسټ اېښودونکی کجولا کد فیسیس دی. نوموړی مخکې له دی چې د پاچاهۍ اعلان وکړي، د خپل قوم مشري یې په غاړه درلوده چې د کوی شوانګ په نوم یادېږي، نوموړی په ۴۰ میلادي کال کې واک ته ورسید او تر ۸۰ میلادي کال پورې یې د لرغونې اریانا په ډېرو سیمو واکمني وکړه. هغه د خپل سلطنت په پای کې د شهنشاه لقب تر لاسه کړ.</p> <p>د کجولا کد فیسیس له مړینې وروسته د هغه زوی ویماکتو واک ته ورسید. د دې شخص په اړه ډېر معلومات نشته. په دې اړه یوازینی لاسته راوړنه د رباطک ډبر لیک دی چې د ویماکتو په واسطه لیکل شوی دی.</p> <p>له ویماکتو وروسته د هغه زوی ویماکد فیسیس واک ته ورسېد. نوموړي له میلاد څخه وړاندې تر ۱۲۷ کال پورې واکمني وکړه. ویماکد فیسیس د کوشانیانو لومړنی امپراتور و چې د هېواد پولې یې په سویل کې د هند د ګنګا تر سیند پورې ورسولې. نوموړي د چین له هېواد سره ښې اړیکې ټینګې کړې او د روم د امپراتور تراجان دربار ته یې یو سفیر هم ولېږه او له هغه سره یې اقتصادي او سوداګریزې اړیکې ټینګې کړې.</p> <p>له ویماکد فیسیس وروسته د هغه زوی لوی کنشکا واک ته ورسید. کنشکا د افغانستان د لرغوني تاریخ یو ځواکمن امپراتور و او له ځانګړي شهرت څخه برخمن و، په ختیځ کې یې له چین او په لوېدیځ کې یې د روم له هېواد سره سوداګریزې اړیکې درلودې.</p> <p>د کوشانیانو په دوره کې په تېره بیا د کنشکا په واکمنۍ کې د ورېښمو مشهورې لارې نړیوال شهرت تر لاسه کړ.</p>			

د (۱۵) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح	د مطلبونو سرلیکونه
بگرام د کوشاني سترې امپراتورۍ پلازمینه	د لوست موضوع
زده کوونکي دې د بگرام د کوشاني سترې امپراتورۍ د پلازمینې په اړه معلومات تر لاسه کړي.	عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د بگرام د کوشاني سترې امپراتورۍ له پلازمینې سره پیژندگلوي پیدا کړي. - د بگرام د کوشاني سترې امپراتورۍ د پلازمینې په اړه به معلومات وړاندې کړای شي. - زده کوونکي به ومني چې له بگرام څخه لاس ته راوړل شوې اثار د کوشاني سترې امپراتورۍ د لوړوالي (عظمت) نښه ده. 	(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...	د ارزونې طریقې
<p>لومړنی فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
<p>وخت په دقیقو</p> <p>لس دقیقې</p>	

وخت په دقيقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنی او وروستی کړنې
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارڅارنه. 	
	<p style="text-align: center;">- دلوست دمتن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- په ۱۹۳۷ز کال کې په بگرام کې سروی تر سره شوه او له څیړنو څخه چې کومه پایله لاس ته راغله دا یې وښودله چې د بگرام مدنیت له سکندر څخه وروسته دی او د یونان د باختر له مهال سره تړاو لري.</p> <p>۲- ودانۍ د یو منظم پلان له مخې جوړې شوي دي او د معماري د ځانګړتیاوو له مخې د یونان ښارونو ته ورته والی لري.</p> <p>۳- له بگرام څخه په لوړه کچه د سرو زرو سکې، برونزي او عاجي آثار لاس ته راغلي دي.</p>		

اضافې معلومات:

له ۲۵/ تر ۱۴۴ ز کلونو په شاوخوا کې د کوشانیانو ستر امپراتور کنشکاه وکړای شول، د خپلې واکمنۍ حدودو ته پراختیا ورکړې او د هغه د امپراتورۍ پولو داسې پراختیا درلوده: ختیځې پولې یې د هند بنارس ته رسیدې، په لویدیځ کې له پارتانو سره تړلې وې، په شمال کې کاشغر او یارکند د کوشانیانو د امپراتورۍ برخه وه، چین او ختن یې هم تر خپلې ولکې لاندې راوړ. کنشکا په دوبي کې بگرام او په ژمي کې شاپور (پیسبور) خپله پلازمینه ټاکلې وه.

بگرام د افغانستان له لرغونو ښارونو څخه و چې د کاپیس یا کاپیسا په نومونو هم یاد شوی دی. فرانسوي لرغونپوه (ګرسمن) په (۱۹۳۷ز) کال کې له یو لړ څیړنو څخه وروسته چې په بگرام کې یې تر سره کړې او د څیړنو له مخې چې تر لاسه شوې، د نوموړې ښار په اړه یې داسې معلومات وړاندې کړل: کله چې اسکندر بگرام ته ورسید یو شمیر عسکر یې ناروغ شول. اسکندر په بگرام کې دمه وکړه. د قفقاز د اسکندر یې په نوم یې ښار جوړ کړ او وروسته بلخ ته ولاړ، خو د ځینو افزارو او مسکوکاتو له څیړنو څخه وروسته چې له بگرام څخه لاس ته راغلي داسې جوتیري چې د دې ښار تمدن د یونانو باختري پیر سره تړاو لري. په هر صورت بگرام د یو ښه موقعیت لرونکی دی. د ورینمو نامتو لاره له هغه څخه تیریده چې د کابل له لارې له تاکسیلا سره یو ځای کېده. د نوموړې ښار ودانۍ په منظم ډول دي او ننیو ودانیو ته ورته دي.

متطرفه صنایع: د عاج پر مخ کیندنې او نقاشي، د یوالونه او د ارباب الانواعو او مجسمو جوړول د کوشاني عصر د عالي هنر ښکارندوی دی. له ۱۹۳۹ تر ۱۹۴۰ کلونو پورې له بگرام څخه قالبونه لاس ته راغلي چې د هغو په واسطه د سرو زرو او سپینو زروگانې جوړیدلې.

نساچي: د کارگاه وو په واسطه د البسو لپاره ټوټې او بدل کیدې چې نوموړې کارگاه وې له لرگیو او خټو څخه جوړې شوې وې او د غالی او ټغرو او بدلو صنایع هم په بگرام کې دود وې.

سوداګري: د بگرام ښار د یونان باختري له نامتو ښارونو څخه و چې له تاکسیلا سره یې سوداګریزې اړیکې درلودې. هندي توکي بگرام ته واردیدل.

عقاید: مخکې له دې چې خلک بودايي آیین ته واوړي يعني د سترو کوشانیانو د امپراتورۍ له جوړښت څخه وړاندې خلکو هلته ارباب الانواع، لکه: (ناهپتا او میترا) لمانځل.

د (۱۶) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو شرح		د مطلوبونو سرلیکونه
هله د کوشاني امپراتوری فرهنگي پلازمینه (مرکز)		د لوست موضوع
زده کوونکي به کوشاني امپراتوري د فرهنگي مرکز په هکله معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د هله په هکله به چې د کوشاني امپراتوري فرهنگي مرکز و، پیژندگلوی تر لاسه کړي، - د کوشاني امپراتوري د فرهنگي مرکز (هله) په هکله به معلومات ورکړای شي، - هغه پاتي شونې چې له هله څخه لاسته راغلي، د گندهارا د تمدن یوه برخه ده. زده کوونکي به د هغه په ارزښت پوه شي. 		(پوهنيزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشی، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشی او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارڅارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یادداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- افغانستان ختیځې برخې تر شمالي هند پورې د ګندهارا د حوزې په نوم یادېږي چې له جلال آباد، کنړ، پېښور او سوات څخه عبارت دي. هډه د ننگرهار په دولس کیلو مترې کې یوه پرته سیمه ده چې له هغې څخه ډیر زیات شمیر فرهنگي پاتې شوني آثار لاسته راغلي دي چې د هغو په مطالعې سره به د افغانستان د لرغوني تاریخ ډیرې برخې روښانه شي.</p> <p>۲- د لاندني دلایلو له مخې هډه، لومړی ګټور لامل د اغیزمنو شرایطو او امکاناتو شتون چې د کنشکا لخوا چمتو شوی و، دویم د بودیزم په کیش کې نوبتونه او بدلونونه او دریم د ګندهارا د وګړو فکري ذکاوت او ظرافت.</p>			

اضافي معلومات:

د لرغوني افغانستان ختیځې برخې د هند تر شمال سیمو پورې چې ننگرهار، کنړ، پېښور او سوات پکې شامل دي د ګندهارا په نوم یادېږي او د هډې فرهنگي ښارګوټی د ننگرهار په دولس کیلومترې کې پروت دی. چيني زایر هوان تسانګ له هډې څخه لیدنه کړې او په خپل لیک کې یې له هډې څخه د هیلو په نوم یادونه کړې ده او داسې لیکي چې د هډې ښار ډیر لوی او ښیرازه دی او د تپه سرخ، تپه شتر، شاه خیل غونډی، تپه خمزاد په نومونو لرغوني معابد پکې شتون لري. په همدې توګه یې په ننگرهار کې د شایستې په نوم د یوې استوې څخه یادونه کړې ده او هم یې له یوې مغارې څخه یادونه کړې ده چې هلته د بودا سوري پکې و، خو نن هغه له منځه تللی دی.

د هډې ښار د ډیرې لویې ودانۍ او برجونو لرونکي و چې یو وخت باختري او هخامنشي واکدارانو پکې ژوند کاوه. سپین غر چې د هډې په سویل کې پروت دی، د خپلو سرو بادونو په وسیله یې هډه د ژوند لپاره تیاره کړې وه. د زیاتو اوبو لرونکي سیمه وه چې ځمکې یې د حبوباتو د کرنې لپاره چمتو وې، هډه له ساختماني پلوه په پنځو دورو ویشل کېږي. د څلورمې او پنځمې دورې په ترڅ کې بودايي کیش خپل لوړ پوړ ته ورسید. د پنځمې دورې په وروستیو کې د یفتلیانو واکمني هلته تر سترګو کېږي، ځکه چې د دوی مړې د هډې په مغارو کې خاورو ته سپارل شوي دي. په دریمه او څلورمه دوره کې لویې ودانۍ جوړې شوې چې سنگ کاری یې د چوڼې پواسطه انګاف شوي دي. د ستراتیګرافي د علم پر بنسټ په څلورمه او پنځمه دوره کې د مجسمو په جوړولو کې له ګچ کاری او ملمع کاری څخه ګټه پورته شوې وه.

د دویمې او دریمې دورې په لومړیو کې د مجسمو په جوړولو کې د قالب گیری او د مفرغي مجسمو قالب ریزی هم منځ ته راغله. په ګندهارا کې د یوناني هنر او د یوناني او بودايي هنر ترکیب په څرګند ډول لیدل کېږي. له دغو منقولو اثارو څخه یو شمیر د کابل موزیم ته د لیدنې او کتنې لپاره راوړل شول، خو په خواشینۍ سره چې دغه اثار د دیرش کلنو جګړو په ترڅ کې له منځه تللي دي.

د (۱۷) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو شرح		د مطلوبونو سرلیکونه
بامیان د کوشاني امپراتورۍ فرهنگي مرکز		د لوست موضوع
زده کوونکي دي د کوشاني امپراتورۍ د فرهنگي مرکز باميانو په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د باميانو د کوشاني امپراتورۍ له فرهنگي مرکز سره پیژندګلوي پيدا کړي. - زده کوونکي به د باميانو د کوشاني امپراتورۍ د فرهنگي مرکز په اړه معلومات وړاندې کړای شي. - زده کوونکي به د باميانو په شهکاری کې د ګوريک بودیک له مهارتونو سره لواتيا پيدا کړي. 		(پوهنيزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشی، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشی او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارڅارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
	<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- الفورد فوشه فرانسوي لرغون پوه په خپلو څیړنو کې جوته کړه چې د بودا سترې مجسمې صلصال او شمامه په څلورمې او پنځمې زیږدیزې پیړیو کې جوړې شوي دي.</p> <p>۲- مخکې تر دې چې کنشکاه بودايي دین ته واوړې، نوموړی دین د هند په اړوندو سیمو کې یو غلی او بې حرکت آیین و چې له بامیانو څخه وروسته نورو سیمو ته خپور شو.</p>		
<p>اضافي معلومات:</p> <p>بامیان د هندوکش د غره لويديځ لور ته د فرعي لمنو په منځ او د بابا غره چې کابل، پروان، ارزگان، غور او غزني ولایتونو تر منځ پروت دی. په پهلوي سرچینو کې د (بامیکان) او په چينايي سرچینو کې د (فان، بان) په نومونو یاد شوی. په بامیانو کې د (ګوريک بودیک) آثار چې له انځورونو او پیکرونو څخه عبارت دي، د غرونو په دیوالونو (جدارونو) کې جوړ شوي چې د (جدار کبير) په نامه یاد شوي دي. چې دا سوري هماغه رسوبات دي او په دویم او دریم جيولوجيکي پير کې منځ ته راغلي، له ۷۰ څخه تر ۹۰ مترو پورې لوړوالی لري، دوه سترې مجسمې چې ۳۸ او ۵۵ متره لوړوالی لري، د بامیانو د نامتوالي لامل ګرځيدلې دي.</p> <p>د بامیانو په شاوخوا سیمو کې نورې مجسمې هم جوړې شوي چې هریوه یې جلا جلا سمڅې او معابد لري. په نوموړو معبدونو کې طاقچې موجودې دي چې په هغو کې انځورونه تر سترګو کيږي. د بامیانو په نورو سیمو کې هم لرغوني آثار لاس ته راغلي چې د غلغلې او ضحاک ښار، اژده های سرخ دره، کرک دره، فولادي، آهنګرانو دره او له بند امير څخه عبارت دي.</p>			

د (۱۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
کیداریان یا کوچنی کوشانیان		د لوست موضوع
زده کوونکو دې د کیداریانو یا کوچنی کوشانیانو په اړه معلومات لاسته راوړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکو به د کیداریانو یا کوچنیو کوشانیانو له دولت سره بلد شي. - زده کوونکي به وکولای شي چې د کیداریانو یا کوچنی کوشانیانو د دولت په اړه معلومات وړاندې کړي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقه
کړنې	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظر څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د کیداریانو لومړنی پاچا یو کیداري شاه زاده و چې (کیدار) نومیده.</p> <p>۲- د کوشانیانو او ساسانیانو تر منځ اړیکې ښې نه وې. جګړو او مخالفتونو اته کاله دوام وکړ او د یوې جګړې په ترڅ کې ساسانیانو د کیداریانو له خوا ماته وخوړه.</p> <p>۳- کنکاش، پیرو او بهرام.</p>			

اضافي معلومات:

د دریمې پېړۍ په ۲۲۰ زیږدیز کال کې د کوشانیانو لویه امپراتوری له ماتې سره مخامخ شوه. د کوشانیانو تر له منځه تللو وروسته مرکزي دولت له منځه لاړ. د اریانا په ختیځ او د سند په پورې غاړه په هر ولایت کې یو شمیر والیانو د واک چارې په لاس کې ونیولې، خو د اریانا په لویدیځ کې د پارتیا او سیستان ولایتونه د ساسانیانو لاس ته ورغلل یواځې د اریانا په مرکز کې یعنې د هندوکش په شمال او سویل کې دوه کوچنی حکومتونه چې یو یې په باختر او بل یې په کابل کې پاتې شوی و د کوچنیو کوشانیانو په نامه یادیدل.

د هغوی نوموالی پاچا کیدار نومیده نوموړی د دغې لړۍ بنسټ ایښودونکي و چې د یوې پېړۍ په موده کې یې د باختر په سیمه کې حکومت وکړ. کیداریانو له دریمې پېړۍ څخه د څلورمې پېړۍ تر لومړیو پورې د دوو پیاوړو (یفتلي او ساساني) ځواکونو په وړاندې په ډیره میرانه دفاع وکړه. کابو د یوې پېړۍ په موده یې خپل شتون خوندي کړی و.

د ساسانیانو پاچا فیروز شاه د کیدار له حکومت څخه د باج غوښتنه وکړه، خو هغوی ونه منله او د ساسانیانو په وړاندې مقابله ته راپورته شول. کیدار څخه وروسته زوی یې گنګهاس واک ته ورسیده چې د کیداریانو د واکمنۍ په ساتلو او د لویو کوشانیانو د امپراتورۍ په له منځه تللو کې یې اړین رول ولوبوه. د زیږدیزې پنځمې پېړۍ په لومړي سر کې کله چې یفتلیان د باختر سیمې ته ورسیدل، کیداریان د ساسانیانو د جګړې په مهال کې د هندوکش څخه تیر شول او د کابل د کوشانیانو سره یو ځای شول او په دې توګه د لویو کوشانیانو وروستني پاتې شوني پای ته ورسیدل.

د کوچنیو کوشانیانو سیمې تر بامیانو پورې محدودې وې په ۳۵۰ زیږدیز کال کې د هند پاچا سمودراګپتا د کابل له کوشاني پاچا سره چې د (آسماني پاچاها زوی) لقب یې درلود د ورورولې سوداګریزې اړیکې درلوې. سره له دې چې د اریانا او کوشانیانو د دریمې پېړۍ تاریخ تیاره دې او دومره ویلی شو چې د کوچنیو کوشانیانو ځواکمني تر پنځمې زیږدیزې پورې یې دوام وکړ او د دوی حکومت د یفتلیانو په لاس پای ته ورسیده. وروسته له دې چې کابل سقوط وکړ، دوی کابل پرېښود او د اریانا په شمال ختیځ (چترال گلګیت) ته یې پناه یوړله. او ډیر انتظار وویست تر هغه پورې چې یفتلیانو سقوط وکړ او بیا کابل ته د ننه شول او د کوچنیو کوشانیانو د حکومت بنسټ یې کیښود.

د (۱۹) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د یفتلیانو امپراتوري		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د یفتلیانو د امپراتوری په اړه معلومات لاس ته راوړي		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د یفتلیانو د امپراتوری له څرنګوالي سره بلد شي. - زده کوونکي به وکولای شي چې د یفتلیانو د امپراتوری په اړه معلومات وړاندې کړي 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
	<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- یفتلیانو له منځنی اسیا څخه د سویل خواته کډه وکړه او په کال ۴۲۵ زیږدیز کې یې د خپل لومړنی حکومت بنسټ یې په تخار کې کینود.</p> <p>۲- اخشور د یفتلیانو له مشهورو پاچایانو څخه و او ساماني پاچا فیروز شاه ته ماتي ورکړه او فیروز شاه د ځان د خلاصون لپاره خپل زوی قباد د گروگان په توګه د اخشور دربار ته ورکړ او د یفتلیانو باج ومانه.</p> <p>۳- تورمنه د اخشور زوی وو چه پخپل مسکوکاتو کې ځان د زابل امپراتور یاد کړی ده او د هغه د واکمنۍ سیمې تر منځنی هندوستان پوری رسیدی.</p>		
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د یفتلیانو د امپراتوري جوړښت په لومړیو کلونو کې د اریانا په خاوره او د هغې په ختیځ کې ځینی بدلونونه رامنځته کړل. لکه څنګه چې د څلورمې زیږدیزې پېړۍ په وروستیو او د پنځمې پېړۍ په پیل کې د کوشانیانو امپراتوری کمزوری شوه او د دوی اخلافو په شمالي او سویلي هندوکش کې د ځایی واکمنانو په توګه خپل ژوند ته ادامه ورکړه. په ختیځ هندوستان کې ګوپتایان پیاوړی شول او هلته کوشاني واکمنانو پرله پسې ماتي و خورله. شمالي کیداریانو د ساسانیانو د یرغل پر وړاندې سویل خواته شاتګ وکړ او یواځي کیداریانو په کابل کې خپل شتون په یوې کوچنۍ سیمې کې وساته. باید وویل شي چې دغو بدلونونو تر یوې اندازې پورې د یفتلیانو د امپراتورۍ د جوړښت زمینه برابره کړه.</p> <p>یفتلیان د یوچیانو یا د کوشانیانو یوه څانګه و چې په چین کې د (ایپتات)، په کوریا کې (پیتل) په روم کې (افتهالي) او په فارس کې د (هیطل) په نومونو یاد شوې دي د ۴۲۰ زیږدیز کال په شاوخوا کې یې د جیهون د کینې څنډو (سواحل) ته مهاجرت وکړ او په ۴۲۵ زیږدیز کال کې د هغوی لومړنی پاچا (افتالینوس) شاهي تاج په خپل سر کینود. د هغوی واکمنۍ سیمه د جیهون دوو لورو ته له تخارستان څخه تر مروې پورې وه. د مرغاب په سیمه کې افتالینوس د بهرام ګور په وړاندې ماته وخوړه، خو وروسته د یفتلیانو یو بل پاچا مهر پور وکولای شول چې د لویدیځ ځینې برخي بیا لاسته راوړي. د یفتلیانو یو نامتو پاچا اخشور په ۴۶۰ زیږدیز کال کې واکمني درلوده چې د هغه د واکمنۍ سیمه تر هرات ته پورې رسیدله. له ساساني پاچا فیروز شاه سره یې جګړه وکړه او</p>			

فیروزشاه له ماتې وروسته اسیر شو او خپل زوی قباد یې اخشنور یې د گروگان په توگه پریښود او د یفتلیانو د حکومت باج یې ومانه. دوه کاله وروسته د ساسانیانو نفوذ په لویدیځ او د هیرمند په سیمه کې ډیر شو او د سیمه ییزو کیداریانو ځواکمني په کابل او ځینو ولایاتو یې له منځه لاړه او د یفتلیانو لویه او پراخه ځواکمني منځ ته راغله. له اخشنور وروسته د هغه زوی (تورامانا) واک ته ورسید او په هندوستان کې یې ډیرې سیمې لاس ته راوړې. لکه څنګه چې د تورامانا کتیبې په هندوستان کې له (سکر، کورا او گوالیار) څخه لاس ته راغلي دي، او بیا د هغه زوی (مهراکولا) واک ورسید، هغه وتوانید چې د گوپتا حکومت ته ماته ورکړي. وروسته د گوپتا حکومت په حکومتونو وویشل شو. خو سیمه ییز حکومتونه د یووالي په لټه کې ووتل او یو شمیر جګړې د گوپتا او یفتلیانو په منځ کې پیل شوې. په ۵۲۸ زیږدیز کال کې (مهراکولا) په یوه جګړه کې ماته وخوړه او د مهراکولا له مړینې وروسته په ۵۴۰ زیږیز کې په افغانستان کې سیمه ییز حکومتونه منځ ته راغلل چې په پای کې د یفتلیانو امپراتوري له منځه لاړه.

د (۲۰) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: دوه درسی ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبو شرح	د مطلوبو سرلیکونه
د اسلام د سپیڅلی دین د خپریدو په درشل کې د افغانستان عمومي اوضاع	د لوست موضوع
زده کوونکي دې د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په درشل کې د افغانستان د عمومي اوضاع په هکله معلومات لاس ته راوړي.	عمومي موخې
زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري: - زده کوونکي به د اسلام د سپیڅلی دین د خپریدو په درشل د افغانستان له عمومي اوضاع سره بلد شي، - زده کوونکي به د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په درشل کې د افغانستان د عمومي اوضاع په هکله معلومات وړاندې کړي. - د اسلام سپیڅلي دین سره مینه پیدا کړي.	(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، سوال او ځواب، صنفی تست او داسې نور ...	د ارزونې طریقې
لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	
وخت په دقیقو	
لس دقیقې	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه</p> <p>دیرش</p> <p>دقیقې</p>
	<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د افغانستان اوضاع له سیاسي پلوه کړکیچه وه. د دوو قوي دولتونو، د هندوستان ګوډتایانو او په لویدیځ کې ساسانیانو د افغانستان په کورنیو چارو کې لاس وهنې وکړې چې د مرکزي دولت د له منځه تللو لامل شوې او ملي اقتصاد ته زیان ورسید.</p> <p>۲- له دیني پلوه د افغانستان خلکو په ډیر شمیر کیشونو باندې اعتقاد درلود او د خلکو کلتور پر ویدې او اوستایي تهذیبونه باندې ولاړ و.</p> <p>۳- د ساسانیانو وروستی پاچا، دریم یزدگرد نومیده.</p>		
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>د افغانستان سیاسي، اقتصادي او ټولنیزه اوضاع د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په درشل کې، د یفتلیانو د امپراتورۍ له منځه تللو وروسته بې ثبات شوه او د پردیو حکومتونو د لاس وهنې لپاره لاره هواره شوه، لکه: څرنګه چې په لویدیځ کې ساسانیانو، په شمال کې د ماورالنهر ترکانو او شمال ختیځ کې چینایانو پر افغانستان یرغل وکړ او افغانستان یې ونیوه او په نورو پاتې سیمو کې ملوک الطوائفي منځ ته راغله او یو شمیر ځایي حکومتونو، لکه: (شاران) په غور، (شیران) په بامیان، (رتیلان) په کابل او (لاویکیان) په غزني او ګردیز کې منځ ته راغلل.</p> <p>اقتصاد: د مرکزي حکومت نشتوالي، کړکیچنې وضعې په هر سکتور کې اقتصاد ته زیان رسولی و، د بیلګې په توګه سوداګریزې قافلې چې له چین څخه هند، ایران، عراق، ترکیې، ختیځ او لویدیځ روم ته د توکو د لیږلو په موخه د افغانستان له لارې تیریدلې چې دغه لاره د ورینمو د لارې په نامه یادیده چې د هغې ترانسپورتي عواید د افغانستان په اقتصاد کې له ډیر ارزښت څخه برخمن وو، له ستونزو سره مخامخ شوه.</p> <p>د اقتصاد بل سکتور کرنه وه چې په تیره زمانه کې یې د خلکو اړتیاوې پوره کولې، خو د بهرنیانو د تیرۍ او ولکې په وخت کې د محصولاتو کچه ټیټه شوه چې په ټولنه کې د مالي او اقتصادي رکود د منځته راتللو لامل وګرځید.</p> <p>دین او عقاید: دین او عقاید چې په ټولنه د وحدت یو قوي عامل شمیرل کېږي، د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په درشل کې د خلکو له ملاتړ څخه برخمن نه و او په ټولنه کې یې خپل موقف له لاسه ورکړی و. چې پخپله د یووالي د له منځه تلو او د بې اتفاقي د رامنځه کیدو لامل وګرځید. لکه څنګه چې د هیواد لویدیځې برخې د</p>			

ساسانیانو تر سیاسي او کلتوري اغیزې لاندې وې چې دوی د زردشتي این پیروان وو، خو په منځنیو سیمو کې، لکه: زابلستان، د کابل وادی «گندهارا»، له ارغنداب څخه تر هندوکش پورې سیمې شمالي سیمو او د سند په غاړو کې بودایي او برهمني اینونو رواج درلود. د لمر او د بتانو لمانځنې هم په ځینو برخو شتون درلود.

ژبې: د جغرافیایي وضعیت له نظره افغانستان له ډیرو لوړو غرونو، درو او میرو څخه جوړ شوی دی. هره دره او میره یې د ځانگړې ژبې او لهجې لرونکي وه، لکه څنگه چې د اسلام د سپیڅلي دین د خپریدو په لومړي سر کې د افغانستان خلک په دري، پښتو، تخاري یا سانسگرت او نورو ژبې خبرې کولې.

په داسې شرایطو کې د اسلام غږ زموږ هیواد ته راوړسید او ټولنه د یو بدلون د قبلیدو لپاره تیاره وه او هغه دین چې ټول خلک یې د یو خدای لمانځنې، یووالي، خپلواکۍ، عدالت، مساوات او ورورولۍ ته بلل. د اسلام د سپیڅلي دین مجاهدین د حضرت عمر فاروق (رض) د خلافت په مهال کې (۲۲ هـ / ۶۴۳ زیږدیز کال) زموږ د هیواد لورې ته راوړسیدل او د اسلام د سپیڅلي دین په خپریدلو یې پیل وکړ.

د (۲۱) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح	د مطلبونو سرلیکونه
د تمدن د منځته راتلو څرنگوالي او د هغه ځانګړتیاوې.	د لوست موضوع
زده کوونکي دې د تمدن د منځ ته راتلو د څرنگوالي او د هغه د ځانګړتیاوو په اړه معلومات لاس ته راوړي.	عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د تمدن د منځته راتلو له څرنگوالي او د هغه له ځانګړتیاوو سره بلد شي، - زده کوونکي به د تمدن د منځته راتلو د څرنگوالي او د هغه د ځانګړتیاوو په اړه معلومات وړاندې کړای شي، - زده کوونکي به د تمدن د منځته راتلو د څرنگوالي اغیزه د انسانانو په ژوند کې احساس کړي. 	(پوهنیزې، مهارتي او ذهنیتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.	د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...	مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...	د ارزونې طریقې
<p>لوړنې فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p>	لوړنې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
<p>وخت په دقیقو</p> <p>لس دقیقې</p>	<p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقه
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې نظارڅارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه</p> <p>دیرش</p> <p>دقیقې</p>
<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- پر له پسې ستونزو انسانان دې ته اړ کړل چې د خپلو هڅو په پایله کې نننی تمدن منځ ته راوړي.</p> <p>۲- پوهان په دې عقیده دي چې د تمدنونو سرچینه یوه نده، خو د هرې سیمې، او ځای شرایط د تمدن د منځته راتلو او پراختیا لامل ګرځي.</p>			
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د بشر اوسني تمدن ډول ډول پړاوونه تیر کړي دي او په تدریجي توګه منځ ته راغلي دي. لومړنیو انسانانو په غرونو کې د سوړو له ژوندانه (مغاره نیشنې) وروسته د خپلې تغذیې په موخه د وحشي څارویو د ښکار لپاره په ډیرو ساده افزارو سره وادي ګانو ته مخه وکړه او د لومړي ځل لپاره یې د غلې په کرنه لاس پورې کړ. له تودوخې او سړو او د ژویو له خطر څخه د ځان ساتنې لپاره ځانو ته ساده کورونه جوړول. او دا مرحله د ښاري ژوند پیل و چې ورو ورو د ښارونو د وګړو شمیر ډیر شول او خلک په دې اند شول چې د ټولنیز نظم او امنیت د ټینګولو لپاره اداري مرکزونه او حکومت جوړ کړي او د زرو کلونو په تیریدو او د ډیرو هڅو په کولو سره یې د خپلو ستونزو د له منځه وړلو، د اړتیاوو د پوره کولو او ځایي ستونزو د مخنیوی لپاره یې د هنر، فنونو او مهارتونو ته لاس رسې پیدا کړ.</p> <p>تمدن د بشر د مادي او معنوي د لاسته راوړنې ټولګه ده چې په ټولنه کې د پوهې او هنر په برخو کې دغه فکري او فرهنګي وده د پرمختګ نښه بلل کيږي.</p> <p>د ډیرو معلوماتو لپاره دې د میر غلام محمد غبار اثر ته رجوع وشي.</p>			

د (۲۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د بین النهرین تمدن		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د بین النهرین د تمدن په هکله معلومات لاس ته راوړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>- په ختیځ کې د بین النهرین له تمدن سره د زده کوونکو بلدتیا،</p> <p>- زده کوونکي به د بین النهرین د تمدن د پیدایښت لاملونه فهرست وکړای شي،</p> <p>- زده کوونکي به د بین النهرین د تمدن لرغونې سیمه د نقشي پر مخ ښکاره کړای شي.</p> <p>- زده کوونکي به په ختیځ کې د بین النهرین د تمدن ارزښت او اهمیت احساس کړای شي.</p>		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړنۍ فعالیتونه:	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	<p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د بین النهرین لرغونی تمدن د (سومر) په نامه یادېږي. مورخین د هغه د رامنځ ته کیدلو لامل د دوو سیندونو سواحل (دجله او فرات) چې د خورو او ډیرو اوبو درلودونکي وو، ګڼي.</p> <p>۲- د سومریانو ښارونه د سومر په سیمه کې رامنځ ته شوې وو، له هغو ښارونو څخه د اور، اورک، کیش لاګاش، لارسا او وینپور نومونه یادولای شو. دغه ښارونه په خپلواکه توګه اداره کېدل.</p> <p>۳- د ګوتي یانو د واکمنۍ له پای ته رسیدو څخه وروسته، سومریان او اکدي یان یو له بل سره یو مټي شول او د (اور) په نامه حکومت یې جوړ کړ.</p> <p>۴- حمورابي د بابلیانو د امپراتورۍ له نامتو واکمنانو څخه و، دی وتوانیده چې د بین النهرین یوالی تامین کړي او د خپلې واکمنۍ سیمې ته پراختیا ورکړي. د یوې لرغونې امپراتورۍ بنسټ یې کېښود چې پلازمینه یې د بابل ښار و. سر بیره پر دې کړنې او سوداګرۍ ته یې پراختیا ورکړه او هم یې د حمورابي قانون په نامه یو قانون جوړ کړ.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>دوه سیندونه (دجله او فرات) د اسیا د وچې په سویل لویدیځ کې (اوسنی عراق) موقعیت لري، دغه دوه سیندونه د قفقاز له غرونو څخه سرچینه اخلي او د پارس په خلیج کې توپېږي. بین النهرین یوه ښیرازه سیمه وه او هغه خاوره چې د دجله او فرات سیلابونو له ځان سره راوړله، د دې سیمې په حاصلاتو کې یې زیاتوالی راوسته. په بین النهرین کې بیلابیل تمدنونه، لکه: د سومریانو، کلدانیانو، بابلیانو او د آشوریانو تمدن یو د بل پسې رامنځ ته شوي دي. له میلاد څخه څلور زره کاله د مخه په سویلي بین النهرین کې خلکو د غونډیو په سر ژوند کاوه چې د سیلابونو له خطر څخه خوندي اوسي.</p> <p>په سویلي بین النهرین کې د دې سیمې لومړنی تمدن منځ ته راغلی دی چې د سومر د تمدن په نامه او خلک یې سومریانو نومیدل. سومریانو په لومړي سر کې په خټینو کورونو کې ژوند کاوه او په ښکار، کبان نیولو، کرنې او مالدارۍ باندې بوخت وو او له دې لارې یې خپل ژوند پر مخ بیوه.</p>			

د (۲۳) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د بین النهرین تمدن او کلتور
عمومي موخې		زده کوونکي دې د بین النهرین د تمدن او کلتور په اړه معلومات تر لاسه کړي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د بین النهرین له تمدن او کلتور سره بلد شي، - زده کوونکي به د بین النهرین د تمدن او کلتور د څرنګوالي په اړه نورو ته خپل معلومات وړاندې کړای شي، - زده کوونکي به په ختیځ کې د بین النهرین د تمدن او کلتور عظمت تحلیل کړای شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

وخت په دقيقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	منځنۍ او وروستۍ کړنې
پنځه دیرش دقيقي	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه :</p> <p>۱- په بین النهرین کې علومو او په ځانګړې توګه د نجوم علم (ستوري پېژندنې) ډیر پرمختګ کړی و، د دې دلیل د ستورو لمانځنه وه، په همدې توګه د هندسې او ریاضي علومو په برخه کې لومړني فعالیتونه رامنځته شول او ورپسې د ښوونې په برخه کې د جمعې او منفي، ضرب او تقسیم عمليې راڅرګندې شوې.</p> <p>۲- د بابل ښار د بین النهرین د لرغونو ښارونو له ډلې څخه و او په نړۍ کې لومړنی ښار شمیرل کېږي. د مورخینو په اند د دې ښار تاریخي قدامت له میلاد څخه وړاندې ۴۰۰۰ کالونو ته رسیږي ، د بابل ښار د حمورابي د واکمنۍ په مهال ډیر پرمختګ وکړ چې د فرات د سیند په څنډو پروت دی، د دې ښار پر خوالی ۵۲۰ کیلو متره مربع اټکل شوی دی.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>د بین النهرین د تمدن او کلتور بنسټ د سومریانو په واسطه له میلاد څخه وړاندې د ۴۰۰۰ کالونو په شاوخوا کې کېښودل شو. وروسته اکادیانو، بابلیانو او اشوریانو په خپل وار سره د دې تمدن او کلتور په پراختیا کې ونډه واخیستله. د بین النهرین تمدن او کلتور له دې امله زیاد ارزښت لري چې نه یواځې یې د لومړي ځل لپاره د علومو د رامنځ ته کیدو او پراختیا په برخه کې ګامونه پورته کړل، بلکې د فینقي، فلسطین، فارس او یونان هیوادونو ته علوم خپاره کړل. په همدې توګه د بین النهرین تمدن د یونان له لارې روم او نورو اروپایي هیوادو ته خپور شو.</p> <p style="text-align: center;">د لا زیاتو معلوماتو لپاره لاندنيو منابعو ته مراجعه وکړئ:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- تمدن مغرب زمین، محمد حسین آریا. ۲- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو. ۳- تاریخ بشریت، پوهنمل محمد رحیم روهین. 			

د (۲۴) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		د مصر تمدن
عمومي موخې		زده کوونکي دې په ختیځ کې د لرغوني مصر د تمدن په اړه معلومات لاس ته راوړي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د لرغوني مصر له تمدن سره د زده کوونکو بلدتیا، - زده کوونکي به د لرغوني مصر د تمدن د رامنځ ته کیدو لاملونه او د مصر تاریخي دورې بیان کړای شي، - زده کوونکي به د مصر د تمدن سیمې د نقشي پر مخ ښکاره کړای شي. - زده کوونکي به د مصر د تمدن عظمت تحلیل کړای شي او د مصر له پرمختګ او ودې سره به مینه پیدا کړي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرې اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
	<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه</p> <p>۱- له میلاد څخه ۳۲۰۰ کاله وړاندې هم مهاله د مصر دوو سویلي او شمالي حکومتونو په یووالي سره په مصر کې یو مرکزي حکومت د لومړۍ مینز په واسطه رامنځ ته کړ.</p> <p>۲- مورخینو د لرغوني مصر تاریخي دورې په دريو دورو ویشلي دي.</p> <p>لومړۍ لرغونۍ سلطنت، دویم منځنی سلطنت او دریم د امپراطورۍ دوره (۱۰۹۰ ق. م تر ۱۵۸۰ ق. م).</p> <p>۳- حضرت موسی (علیه السلام) د دویم رامسس د واکمنۍ په مهال څرګند شو.</p>		
	<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>د افریقا په وچه کې د لرغوني مصر د تمدن د رامنځ ته کیدو اصلي لامل د نیل سیند و. د نیل سیند د نړۍ تر ټولو له اوږدو سیندونو څخه شمیرل کیږي. دغه سیند د افریقا له سترو جهیلونو څخه سر چینه اخلي او په پای کې د هغه اوبه د مدیترانې په سمندرګي تویږي. له تاریخي دورو څخه وړاندې په مصر کې خلکو ګډوګډ کوچیانې ژوند درلود تر هغه پورې چې د هغوی په ژوندانه کې پرمختګونه رامنځ ته شول او د نیل د سیند پر څنډو ځای پر ځای شول. په نیل کې د ډول ډول کبانو شتون د لرغوني مصر د خلکو په خوړلو کې پوره مرسته کوله. د وخت په تیریدو سره د نیل د سیند په څنډو کې یې په کرنه او مالدارۍ باندې پیل وکړ او د یو ځلانده تمدن بنسټ یې د نیل د سیند په څنډو کې کېښود. ورو ورو کلي او ښارونه منځ ته راغلل او دغه ښارونه او کلي یو له بل څخه خپلواکه وو او په هغه وخت کې یو مرکزي او واحد حکومت شتون نه درلود، خو د ځایي واکمنانو د جګړو او سیالی په پایله کې د مصر ټول وګړې د یو کس تر فرمان لاندې چې له نورو څخه پیاوړی او ځواکمن و، راغلل. دغه فرمان چلوونکی (رامسس) نومیده.</p> <p style="text-align: center;">د لا زیاتو معلوماتو لپاره لاندنيو منابعو ته مراجعه وکړئ:</p> <p>۱- تمدن مغرب زمین، محمد حسین آریا.</p> <p>۲- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.</p> <p>۳- تاریخ بشریت، پوهنمل محمد رحیم روهین.</p>		

د (۲۵) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د لرغوني مصر تمدن او فرهنگ
عمومي موخې		زده کوونکي دې د مصر د تمدن او کلتور په اړه معلومات تر لاسه کړي.
(پوهنيزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د لرغوني مصر له تمدن او کلتور سره بلد شي، - زده کوونکي به د لرغوني مصر د تمدن د کلتوري لاسته راوړنو په اړه معلومات وړاندې کړي، - زده کوونکي به د لرغوني مصر د تمدن او کلتور پر ارزښت پوه شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهير کې د مهمو مطلبونو ياداشت، - په ټولگي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولگي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلين رعايت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرليک ليکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدريس په وخت کې ښه څارنه. 	پنځه دیرش دقیقې
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- مصريانو په ارباب النوع باندې باور درلوده. لمر، سپوږمۍ، د نیل سیند او ځینې ځناور یې سپیڅلې گڼل او د هغوی انځورونه او مجسمې یې د احترام په موخه په معابدو کې کینودلې.</p> <p>۲- د مصر ټولنه له څلورو طبقو څخه جوړه شوې وه، د هرې طبقې په سر کې د فرعون کسانو شتون درلود، د طبقو په منځ کې د ژوندانه ډیر توپيرونه نه لیدل کیدل، ټول وگړي د قانون په وړاندې یو شان وو.</p> <p>۳- لومړنی لیک چې مصريانو رامنځ ته کړ، د هیرو گلیف لیک و. کاهنانو (مذهبي لارښوونکو) به هغه د عبادت ځایونو، قصرونو او د فرعونیانو په قبرونو کې د مطلبونو د لیکلو په اړوند کارول او په ځانگړو ښوونځیو کې به زده کوونکو ته هم زده کړه ورکول کیده.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>د مصريانو فرهنگي میراث، له ډیر شمیر اهرامو، عبادت ځایونو، هدیرو، انځور شوو مجسمو، کتیبو او سرودونه څخه دی چې ټول د عقایدو په سیوري کې منځ ته راغلي دي. د لرغوني مصر وگړو په ډول ډول خدایانو باور درلود چې د هغوی تر ټولو نامتو، (را) د لمر خدای و.</p> <p>څرنګه چې هغوی د لمر په راخو او لویدو باندې پوهېدل، فکر یې کاوه چې (را) هره ورځ په سرعت له آسمان څخه تیریږي او د شپې لخوا دښتو او بیابانونو ته ځي. کله چې د مریتوب نظام (غلامي) رامنځ ته شو فرعونیان هم د ځمکې پر مخ د خدای استازی شمیرل کیدل، سربیره پر دې د دوی په اند لمر، سپوږمۍ، نیل او ځناوران، لکه: غوږې، پشکه، نهنگ ټول سپیڅلي دي.</p> <p>د پخواني مصر د کشف شوو آثارو له جملې څخه چې د ټولنیز ژوندانه په اړه موږ ته معلومات راکوي، څلور طبقې هرم دی چې په واقعیت کې د مصر ټولنه له یو څلور طبقې هرم څخه جوړه شوې ده چې په هره طبقه کې د یوې ډلې خلکو شتون درلود. د دې هرم په سر کې فرعون و چې په ټول ځواک سره یې پر خلکو حکومت کاوه، پوځیان، قانون جوړونکي، مذهب او اداري سازمانونه ټول د ده په اختیار کې وو چې د وزیر په مرسته سره یې هغوی اداره کول.</p> <p>د لرغوني مصر لیکونه د هیروگلیف په لیک دي. د هیروگلیف لیک د سپیڅلې الفبا لرونکی و چې په هغه مهال کې د سپیڅلو توکو د ښکارولو لپاره د تصویري علایمو په عنوان ورڅخه کار اخیستل کیده. هیروگلیف وروسته ساده او د لیکنې په موخه په دوه ډله لیک باندې وویشل شو، خو هیڅ کله یې د الفبا په ډول بدلون و نه موند.</p>			

د (۲۶) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د فارس تمدن
عمومي موخې		زده کوونکي دې په ختیځ کې د فارس د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهینتي) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د پخواني فارس له تمدن سره د زده کوونکو بلدتیا، - زده کوونکي به د لرغونې فارس د تمدن سیمې د تاریخي نقشې په مخ ښکاره کړي او په دې هکله به خپل معلومات وړاندې کړای شي، - زده کوونکي به په ختیځ کې د فارس د تمدن په ارزښت باندې پوه شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنی فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د ایران لرغونې سیمې له سیالک، گوران، مارلک، جیروخت او شهر سوخته څخه عبارت دي.</p> <p>۲- د هخامنشیانو د حکومت بنسټ ایښودونکی لوی کوروش و چې د مادیانو له حکومت څخه وروسته منځ ته راغی او د بابل ښار تر نیولو وروسته یې، خپل ځان د بابل پاچا ونوماوه.</p> <p>۳- هغه قبرونه چې مادیانو د خپلو پاچاهانو لپاره کېندلی وو، ورڅخه سفالي او فلزي آثار لاسته راغلي دي چې د مادیانو د هنر او معماري د مهارت ښکارندوی دي.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافې معلومات:</p> <p>په ایران کې د لرغونې تمدني مرکزونو له جملې څخه یو هم د مارلک غونډی ده، دغه تپه (غونډی) اوس د گیلان په سیمه کې پرته ده. له دغې سیمې څخه ځینې اثار چې تاریخي لرغونتوب یې د ایران خاورې ته د اریایانو له مهاجرت څخه مخکې وخت ته رسیږي لاسته راغلې دي.</p> <p>د ایران بله لرغونې سیمه شهر سوخته دی چې په زاهدان کې پرته ده، لرغونتوب یې له میلاده څخه وړاندې څلور زرو کالو ته رسیږي، د شهر سوخته له کشفیاتو څخه زیاتره د خټو مهرونه، د حیواناتو خټې او کوچنی مجسمې، زینتي توکي د لاجوردو له ډبرو څخه، فیروزه او عقیق لاسته راغلي دي.</p> <p>له مهمو کشف شوو اثارو څخه، په ایلامي ژبه لوحې دي، له دې امله د سوخته ښار د هغه مهال د اړیکو مرکز و. کابو ۳۰۰۰ کاله له میلاده څخه وړاندې ایلامیانو د بوشهر په خاوره کې د (کرمان، لرستان او کردستان) په سیمو کې د ایلام د تمدن بنسټ کېښود چې د دې تمدن د سیاسي فعالیتونو مرکز د شوش ښار و. ایلام لاندې درې تاریخي دورې تیرې کړي دي.</p> <p>۱- پخوانی ایلام له میلاده څخه ۱۵۰۰ کاله وړاندې،</p> <p>۲- منځنی ایلام له میلاد څخه له ۱۳۵۰ تر ۱۱۰۰ کاله وړاندې، د ایلام تمدن ځلانده پیر.</p> <p>۳- نوی ایلام له میلاده څخه له ۹۰۰ تر ۶۴۵ کال وړاندې، له اشور سره سیاسي سیالي.</p>			

د (۲۷) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د هند تمدن		د لوست موضوع
زده کوونکي دې د لرغوني هند د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د لرغوني هند د تمدن د منځته راتللو له لاملونو سره بلد شي، - زده کوونکي به د تاریخي نقشې له مخه خپل معلومات د لرغوني هند د تمدن په اړه نوروته بیان کړای شي، - زده کوونکي به په لرغونې نړۍ کې د هند د تمدن ارزښت درک او احساس کړای شي، - د تمدن له لاسته راوړنو سره به مینه پیدا کړای شي. 		(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه</p> <p>۱- هراپه او موهنجو دارو د هند د لرغونو سیمو له جملې څخه شمیرل کيږي چې تاریخي قدامت یې له میلاد څخه وړاندې ۳۰۰۰ کالو ته رسیږي. د هراپه او موهنجو دارو تمدن د سند په لویدیځ کې منځته راغلی و او له دراویدی قومونو سره یې تړون درلود.</p> <p>۲- اریایانو له میلاد څخه ۱۵۰۰ کاله وړاندې هند ته مهاجرت وکړ او په هند کې یې د کاست (طبقاتي) سیستم رامنځ ته کړ او د دې ویش پر بنسټ څلور طبقې، لکه: برهما(روحانیون)، کشاتریان (جنگیالی)، ویستا(سواګر او کروندګر) او سودارا (کارګران) رامنځته شوې.</p> <p>۳- د لرغوني هند خلک په علومو، لکه: ریاضي، طبابت او د نجوم په علم (ستورې پیژندونکي) کې ډیر پرمختګونه درلودل. له یو څخه تر (۹) پورې عددونه، او اعشاري سیستم او داسې نور د هندیانو په واسطه منځته راغلل.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>هند په اسيا کې د پخوانيو تمدنونو د پيدايښت له مرکزنو څخه دی. دغه خاوره د هغو دینونو او اندیشو د پیدایښت مرکز و چې د نړۍ په تاریخ کې یې اساسي رول لوبولی دی.</p> <p>هند په لرغوني پیر کې خپلې سوداګریزې او کلتوري اړیکې له ګاونډیانو سره او په ځانګړي توګه له چین سره ټینګې کړې، خو سوداګرانو د ورېښمو له لارې چيني توکي یې هند ته وړل او د هغوی تولیدات یې د نړۍ نورو سیمو ته استول. څرنګه چې اریایان جنگیالی خلک وو، د هند خاورې ته له ننوتلو څخه وروسته یې د هند د خلکو (داریدیانو) په ټکولو لاس پورې کړ او د هغوی پر ښارونو او کلیو باندې واکمن شول. د اریایانو ځواکمنتیا د هند پر شمالي سیمو باندې د دې لامل شو چې داریدیان د هند مرکزي او سویلي سیمو ته کډه وکړي او ځینو یې د سویلي هند په سواحلو کې لوی ښارونه جوړ کړل او د بحر له لارې یې د بین النهرین له خلکو سره په سوداګری لاس پورې کړ.</p>			

د (۲۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		د چین تمدن
عمومي موخې		زده کوونکي دې د چین د تمدن په اړه معلومات تر لاسه کړي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهینتي) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - په ختیځ کې د چین له تمدن سره په لرغونی مهال کې د زده کوونکو بلدتیا، - زده کوونکي به په لرغونی چین کې د حکومتونو د لړیو د را منځ ته کېدو په اړه معلومات وړاندې کړای شي، - زده کوونکي به د لرغونی چین د علمي او کلتوري لاسته راوړنو په اړه خپل نظرونه وړاندې کړای شي، - زده کوونکي به په لرغونی ختیځ کې د چین د تمدن په ارزښت او عظمت باندې پوه شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لوړني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	<p>وخت په دقیقو</p> <p>لس دقیقې</p>

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
<p>- پر تخته باندې د لوست د سرليک ليکل،</p> <p>- پر تخته باندې د مهمو مطلبونو ليکل،</p> <p>- د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>- په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل،</p> <p>- پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>- د تدريس په وخت کې ښه څارنه.</p>	<p>- د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>- د لوست په بهير کې د مهمو مطلبونو يادداشت،</p> <p>- په ټولگي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>- د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- په کور او ټولگي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>- د نظم او دسپلين رعايت کول.</p>	<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د (چه اين) قبيلې واکمن شي هوانگ تى و. هغه پياوړي پوځي ځواک په واک کې درلودل، له همدې امله بريالی شو چې کوچني حکومتونو له منځه يوسي او د چين په لوی هيواد کې خپل ځان د چين د لومړني سلطان يا امپراتور په توگه اعلان کړي، په دې مهال کې د چين د تمدن د ودې او ځلاتيا لپاره زمينه برابره شوه.</p> <p>۲- د لرغونې چين خلکو د آسمان، ځمکې او د خپلو نيکونو لمانځنه کوله، د چين تر ټولو نامتو کيش د تاو او کنفوسيوس ايښ و.</p> <p>۳- چينايانو د رياضياتو، نجوم او جغرافيا په برخه کې ډير پرمختگونه درلودل. هغوی د خپل هيواد د جغرافيا په اړه، د چين د ځينو ايالاتونو نقشې او د زلزلې په هکله معلومات تر لاسه کړل او حتی قطب نما يې هم اختراع کړې وه.</p>	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د چين هيواد چې داسيا په ختيځ (ليري ختيځ) کې موقعيت لري د لرغونو تمدنونو د مرکزونو له جملې څخه شميرل کيږي. د چين لرغونې تمدن د (هوان گهو) د سيند په څنډو (سواحل) کې پيل شوی و. دغه سيند د اوبو د زياتوالي په مهال زېره خاوره د (رس) په نامه له ځان سره راوړله چې د کرنې او زراعت لپاره گټوره وه. په دې توگه د هوان گهو سيند د زېر سند په نامه هم يادوي.</p> <p>د دې حاصلخيزې سيمې اوسېدونکو په لومړيو وختونو کې خپل خوراکي توکي له ميوو، دانو او د حيواناتو له ښکار څخه لاس ته راوړل، په هغه مهال کې هغوی د زېرو الاتو څخه چې له ډيرو څخه يې جوړول، کار اخيسته. تر هغې چې کرنې ته يې مخه کړه او د حيواناتو له اهلي کولو او د خټينو لوښو له جوړولو سره يې اشنايي پيدا کړه. ورو ورو کلي منځ ته راغلل او قبيلې هم جوړې شوې، د ډيرو قبيلو مشرانو له خپل واک او زور څخه کار اخيسته، ډيرې ځمکې او د هغو حاصلات يې تر لاسه کول.</p>			

د (۲۹) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د یونان تمدن
عمومي موخې		د یونان د لرغونې تمدن سره د زده کوونکو پیژندگلوي.
پوهنیزې، مهارتي او ذهني (موخې)		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د کرت د جزیرې تمدن او د یونان د ټولنیزې وضعې په اړه به معلومات تر لاسه کړي. - د یونان د دولتي ښارونو په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د یونان د کلتوري، علمي او هنري لاسته راوړنو په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د یونان د نامتو فیلسوفانو د اثارو سره به مینه پیدا کړي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لوړني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	<p>وخت په دقیقو</p> <p>لس دقیقې</p>

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	پنځه دیرش دقیقې
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- کرت د یونان یوه ټاپو دی. په ۱۹۰۰ زیږدیزې کال کې د لرغون پېژندونکو پلټنو دا وښودله چې د کرت په جزیره کې یو پرمختللي تمدن شتون درلود چې د مصر او بین النهرین له تمدنونو سره یې سیالي کوله.</p> <p>۲- د یونان د دولتي ښارونو له جملې څخه اسپارت او اتن وو چې د اسپارت وګړو په جګړو کې شهرت درلوده او د اتن وګړو د دموکراسۍ، علم او فلسفې په دودولو کې ډیر مشهور وو.</p> <p>۳- یونانیانو پر ډیرو خدایانو باندې عقیده درلوده، لکه: د ځمکې، اسمان، برښنا او داسې نور.</p> <p>۴- د یونان نامتو فیلسوفان له: سقراط، افلاطون او ارسطو څخه عبارت وو.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>پوهانو د نولسمې پېړۍ تر پایه پورې د کرت د ټاپو په اړوند دقیق اطلاعات په لاس کې نه درلودل. تر هغه وخت پورې چې انګلیسي لرغون پېژندونکي ارتورایوانز په ۱۹۰۰ زیږدیز کال کې د پلټنې په ترڅ کې دا وښودله چې له میلاد څخه ۶۰۰۰ کاله مخکې د کرت په ټاپو کې یو پرمختللي تمدن شتون درلود چې له هر پلو یې د مصر او سومر له تمدن سره سیالي کوله او په ځینو برخو کې یې د هغوی په پرتله زیاتوالی درلود، په ځانګړې توګه له کنوسوس څخه د ځینو شواهدو په تر لاسه کولو سره د کرت تاریخ تر ډیرې کچې پورې روښانه شو.</p> <p>په مصر کې د کرتي لوښو کشفول او د کرت په ټاپو کې د هغه عکس په دې دلالت کوي چې کرت له مصر او بین النهرین سره سوداګریزې اړیکې درلودې.</p> <p>د کرت د ټاپو وګړې له ایبري یا مدیترانه یي نژاد څخه وو چې دغه وګړي لومړنی کسان وو چې د بیړۍ په جوړولو یې لاس پورې کړ او سمندریزه سوداګري یې له ښه پرمختګ څخه برخمنه وه. له لاسته راغلو شواهدو څخه داسې څرګندېږي چې په کرت کې لومړی کوچنیو دولتونو شتون درلود، خو بیا له میلاد څخه ۲۰۰۰ کاله وړاندې هلته مرکزي دولتونه منځ ته راغلل چې پلازمینه یې د کنوسوس ښار و او د پلازمینې پاچا هان او امیران د مینوس په نوم یادیدل.</p>			

د کرت د خلکو ژبه له یوناني ژبي سره توپیر درلوده او له مصري او قبرسي ژبو سره یې ډیر ورته وه، لیک یې په لومړي سر کې له هیروگلیف (تصویری) علامو څخه جوړ شوی و، خو وروسته کرار کرار بل لیک دود وموند چې ډیرو تورو یې له فینقي الفبا سره ورته والی درلود. په پای کې د کرت تمدن د هندو اروپایي قبایلو د یرغلونو له امله له منځه ولاړ او د کنوسوس ماڼۍ د دروینانانو په لاس له منځه ولاړه او د کرت تمدن ته یې د پای ټکي کینود.

د ډیرو معلوماتو لپاره لاندینو منابعو ته رجوع وکړی:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوگل.
- تمدن های بزرگ جهان، نادر میر سعیدی.
- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

د (۳۰) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د روم تمدن
عمومي موخې		د روم له لرغوني تمدن سره د زده کونکو پیژندګلوي.
<p>(پوهنيزې، مهارتي او ذهني) موخې</p>		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د روم د تمدن د سیاسي وضعې په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - د روم په ټولنيزې وضعه باندې به وپوهیري، - د روم د کلتور او د هغه له هنري لاسته راوړنو سره به بلد شي، - د روم او یونان ټولنيزه او کلتوري وضعه به یو له بل سره پرتله کړای شي، - زده کوونکي به د معماري له هنر سره مینه پیدا کړای شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
<p>لوړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول</p>	<p>لوړني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرې اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	<p>وخت په دقیقو لس دقیقې</p>

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- په روم کې د شاهي نظام له نسکوریدو څخه وروسته د جمهوري نظام بنسټ کېښودل شو او د اعیانو (سناتورانو) مجلس یا دسل کسيزه غړو شورا چې به ترکیب کې یې قومي مشرانو شتون درلود، جوړه شوه.</p> <p>۲- اکتاو هغه سړی و چې د روم د امپراتورۍ بنسټ یې کېښود. نوموړی له میلاده څخه ۲۷ تر ۱۶ کاله وړاندې په روم کې واکمني وکړه، د هغه د واکمنۍ په وخت کې ډیر اصلاحات وشول، فساد له منځه ولاړ، نظم او قانون حاکم شو، نوې محکمې جوړې شوې او پوستي خدمات منځته راغلل.</p> <p>۳- د روم ټولنه په دوو برخو یعنی ختیځه او لویديځه باندې وویشل شوه چې لویديځ روم ډیر ژر د وحشي او بربر قومونو په وسیله له منځه ولاړ، خو ختیځ روم چې پلازمینه یې قسطنطنیه وه ډیر وخت یې دوام وکړ.</p> <p>۴- د روم قانون درې برخې درلودې، لومړۍ برخه یې مدني او کورنی قانون، دویمه برخه یې د وګړو قانون او دریمه برخه یې طبعي قانون و.</p>

اضافي معلومات:

د روم د امپراتورۍ له ودې سره سم د کارتاژ ښار چې په شمالي افريقا کې د فينيقيانو د واکمنۍ ځای و، د اقتصاد او سوداګرۍ پلوه له ډير ارزښت څخه برخمن شو ځکه چې کارتاژيانو د شمالي افريقا سيمې، سارديني، سيسلي کوريسکا او هسپانيا يې تر خپلې ولکې لاندې درلودې او همدارنگه د لويديځې مديترانې سوداګريز انحصار يې هم په خپل لاس کې درلود. هغوی د تور پوستکو غلامانو، عاج، فلزاتو او د افريقا د قيمتي ډبرو د پلورلو له لارې د ډيرو پانګو خاوندان شول.

په پيل کې د يونانيانو له منځه وړلو لپاره د مديترانې په سمندرګي کې روم او کارتاژ يو بل ته لاس ورکړ، خو د يونانيانو له شړلو څخه وروسته دغه دوه تمدنونه يو د بل سيال وګرځيدل او يو له بل سره يې جګړې وکړې، څرنگه چې سيسيل يو ښيرازه (حاصل خيزه) ټاټوبې و د روميانو لپاره د غلې دانې يوه غوره منبع کيدای شوه چې د کارتاژيانو په لاس کې وه، که چيرې روميان بريالي کيدل د غلې دانې زياته برخه يې له دغې سيمې څخه پوره کوله، له همدې امله چې د يونان په سينايي ښار باندې د کارتاژيانو يرغل چې د سمندري غلو له خوا اشغال شوې وو، د روميانو لپاره يوه بهانه شوه چې له کارتاژيانو سره جګړه پيل شي چې يوه پيرۍ يې دوام وکړ چې د پونيک د جګړو په نوم شهرت لري.

د پونيک لومړنۍ جګړه له ۲۶۴ څخه تر ۲۴۱ کاله وړاندې له ميلاد، دويمه جګړه يې له ميلاد څخه له ۲۱۸-۲۶۱ کاله وړاندې له ميلاده او دريمه جګړه يې له ۱۴۹ څخه تر ۱۴۶ کاله وړاندې له ميلاد څخه دوام وکړ. چې په پای کې روميانو پر کارتاژيانو باندې بری وموند. دغو جګړو د روميانو په سياسي، ټولنيزې او اقتصادي وضعې کې سترې پايلې منځته راوړې. څرنگه چې د کارتاژيانو په له منځه وړلو سره د هغوی ټولې سيمې او ثروت د روميانو په لاس کې ولوېد چې دغه کار د روميانو د پراختيا او ودې لامل شو او روم يې په يو لويه امپراتورۍ بدل کړ او د پاتريسين (غني طبقه) په ژوند کې ډير بدلون راغی. د هغوی پانګه ډيره شوه، خو د فقيرو او بې وزلو خلکو په ژوند کوم بدلون را نه غی، بلکې د جګړو له امله هغوی ډير زيانمن شول.

منبع:

- تمدن مغرب زمين، اسپيل فوګل.
- تمدن های بزرگ جهان، نادر مير سعیدی.
- نگاهی به تاريخ جهان، جواهر لعل نهرو.

د (۳۱) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د امریکا تمدن
عمومي موخې		د امریکا د لرغونو تمدنو سره د زده کوونکو پیژندګلوي.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>- د امریکا د بومي اوسیدونکو او د هغوی د اتنيکي منشأ په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي،</p> <p>- د مایانو له تمدن سره به بلد شي،</p> <p>- د ازتکیانو او اینکایانو د تمدنو په اړه به معلومات تر لاسه کړي،</p> <p>- د امریکا لرغوني تمدنونه به تحلیل او تفسیر کړای شي،</p> <p>- د امریکا نقشې به رسم کړای شي.</p>
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لوړني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	<p>وخت په دقیقو</p> <p>لس دقیقې</p>

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	پنځه دیرش دقیقې
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د امریکا بومي ټولنه مغولان وو چې د سایبریا او الاسکا له لارې مهاجره شول او د تمدنونو ځینې نښې نښانې یې له خپل ځان سره را نقل کړې.</p> <p>۲- د مایانو تمدن له میلاد څخه کابو ۱۵۰۰ کاله د مخه منځ ته راغی او تر مرکزي امریکا (ګواتیمالا، مکسیکو، هاندوراس) سیمو پورې یې پراختیا پیدا کړه.</p> <p>۳- ازتکیانې له میلاد څخه د مخه په نهمه پېړۍ کې په مکسیکو کې رابنکاره شول هغوی جنگیالی خلک وو او ازتکیانو ډیره لویه امپراتوري منځته راوړه چې په ۳۸ ولایاتو ویشل شوې وه.</p>			
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د ازتکیانو مرکز تنوچ تیتلان و، تنوچ تیتلان په لومړیو کې یو کلی و چې په ډیره چټکتیا سره یې پراختیا وموندله، د هغه په مرکز کې کورونه جوړ شول چې لومړنۍ عبادت ځای شمیرل کیده، دغه کور څو واړه بیا ورغول شو چې په پای کې د ښار په لوی عبادت ځای بدل شو.</p> <p>د تنوچ تیتلان ښار د توتوتی هواکان د لرغوني ښار د طرحې پر بنسټ باندې جوړ شوی او په څلورو برخو ویشل شوی و. د ازتکي هره کورنۍ له نوموړو برخو څخه په یوه برخه کې مېشته شوه او هره کورنۍ د یوې ټوټې ځمکې څښتنه وه چې د هغوی غړو پر خپل ځمکه باندې کار کاوه او له محصولاتو څخه یې خپلې اړتیاوې پوره کولې او هغوی د خپل پخوانۍ مشر د احترام په خاطر تنوچ ښار ته تنوچ تیتلان نوم ورکړ.</p> <p>تنوچ تیتلان د ځلاندي دورې په لړ کې په یو ښار باندې واوښت چې مخکې له هغه څخه د امریکا په وچه کې داسې عظمت لیدل شوی نه و. تر هغه ځایه پورې چې د هسپانیایي فاتحانو د تعجب وړ وګرځید او هغوی د دې ځای په لیدو سره دغه ځای ته (ونیز) یا د نوې قارې نوم ورکړ.</p>			
<p>منبع:</p> <ul style="list-style-type: none"> - تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل. - تمدن های بزرگ جهان، نادر میر سعیدی. 			

د (۲۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د اسلام د خپریدو په درشل کې د نړۍ او عربستان ټاپوزمې اوضاع.
عمومي موخې		د اسلام د خپریدو په درشل کې د نړۍ او عربستان د ټاپوزمې له اوضاع سره د زده کوونکو پیژندګلوي
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د اسلام د خپریدو په مهال د نړۍ د وضعیت له څرنگوالي سره بلد شي، - د اسلام د خپریدو په درشل کې به د عربستان د ټاپوزمې په وضعیت وپوهیږي، - د اسلام د خپریدو په درشل کې به د نړۍ او د عربستان وضعیت تحلیل او تفسیر کړای شي. - د اسلام د سپیڅلي دین له ارزښت سره به علاقه پیدا کړای شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندويه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
وخت په دقیقو	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.
لس دقیقې		د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
<p>– پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل،</p> <p>– پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل،</p> <p>– د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>– په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل،</p> <p>– پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>– د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>– د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>	<p>– د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>– د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت،</p> <p>– په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>– د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>– په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>– د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>– د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د عربستان وګړو له اسلام څخه د مخه خپلې لورګانې د لورې او یا د ننگ او شرم له مخې ژوندی په ګور کولې او ښځه د هغوی په وړاندې بې ارزښته وه او لکه د بې ارزښته توکي په شان پلورل کیدې او اخیستل کیدې.</p> <p>۲- څرنگه چې د اسلام د سپیڅلي دین له خپریدو څخه وړاندې پر ځمکه باندې کفر، ویره او ډار حاکم و، د نړۍ ټول خلک په جهل او توره تیاره کې ډوب وو.</p> <p>د عربو خلکو له اسلام څخه وړاندې په یهودي، نصراني، د بوتانو، لمر، سپوږمۍ او ستورو په لمانځني باندې عقیده درلوده.</p>	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>په جزیره العرب کې د شرک د منځته راتللو په اړه درې نظریې ویل شوي دي:</p> <p>۱- ځینې په دې اند دي چې شرک د جزیره العرب له سیمې څخه راپورته شوی دی. دوی داسې وایي: کله چې حضرت اسماعیل پر حجاز باندې حاکم شو (جرهمیانو) چې د هغه له مورني قوم څخه وو. هغوی مکې ته راغلل، په مکه کې د هغوی حضور او له بیت الحرام (کعبه) سره د نوموړو تماس او هغه علاقه چې د دې اړیکو له امله را پیدا شوې وه، هغوی یې مجبوره ول چې له بیت الحرام څخه لیري نشي. په پای کې د اړتیا له امله مسافرت ته اړ شول او له حرم سره د اړیکي دساتنې په خاطر یې لږ خاوره او یا د ډبرو ټوټې له خپل ځان سره یې یوړې. چې په پای کې هم دغه خاوره او ډبره د وخت په تیریدو سره د درناوی له پلوه په مختلفو ډولونو د ستاینې وړ شوه. په پای کې شرک او د بوتانو لمانځني دود پیدا کړ.</p> <p>۲- ځینې نور داسې وایي: کله چې عمرو د یحیی زوی پر مکه باندې حاکم شو او د سوداګرۍ په موخه شام ته ولاړ او خپله کورنۍ یې ولیدله چې د بوتانو لمانځنه یې کوله، هغه هم ورته علاقمنده شو او له هغو بوتانو څخه یې یوه برخه مکې ته را نقل او خلکو ته یې امر وکړ چې هغوی هم لمانځنه او درناوی ورته وکړي.</p> <p>۳- ځینې څیړونکي په دې اند دي: د هغه واټن له امله چې د حینفي دین او خلکو تر منځ رامنځ ته شوی ورو ورو د انحرافاتو ځینی اثار ښکاره شول او همدارنگه د ګاونډیو تمدنونو، لکه: سینایي، رومي او بین النهرین شرکې عقیدې هم اغیزه درلوده او په پای کې د عربستان خلک د شرک لور ته لاړل.</p>			

د (۳۳) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسی ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د حضرت محمد (ص) ژوند له پیدایښت څخه تر بعثت پورې.
عمومي موخې		د حضرت محمد(ص) له ژوندانه سره (له پیدایښت څخه تر بعثت پورې) د زده کوونکو پیژندګلوي.
پوهنیزې، مهارتي او ذهني (موخې)		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د اسلام د سپیڅلې دین له خپریدو څخه وړاندې د حضرت محمد(ص) له ژوندانه سره پیژندګلوي، - د حضرت محمد (ص) په پیغمبري باندې د مبعوث کیدو له څرنگوالي سره بلدتیا، - حبشې ته د مسلمانانو د هجرت په اړه معلومات تر لاسه کول، - د اسلام پیامبر حضرت محمد(ص) د عالي شخصیت په اړه پیژندګلوي، - د اسلام د دیني ارزښتونو درک او احساس، - د زده کوونکو په منځ کې د امانت ساتنې او رښتینولې د روحیې پیدا کول.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
وخت په دقیقو	<p>لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول</p> <p>لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	
لس دقیقې		

منځنی او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه نظارڅارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	پنځه دیرش دقیقې
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدالمنف بن قصی بن کلاب بن مره دی.</p> <p>۲- مسلمانانو د مکې د کافرانو د ازار له لاسه حبشې ته هجرت وکړ.</p> <p>۳- کله چې حضرت محمد(ص) طایف ته ولاړ چې د هغه ځای خلک اسلام ته راوبلل، هغوی نه یواځې د اسلام د پیغمبر بلنه ونه منله، بلکې کوچنیانو او ځوانانو ته یې دنده ورکړه چې د حضرت محمد(ص) په څورولو لاس پورې کړي او له ښار څخه یې وباسي.</p>			
<p>اضافي معلومات:</p> <p>حضرت محمد (ص) د دو شنبې په ورځ، د ربیع الاول په دولسمه، د عام الفیل په کال چې له ۵۷۱ میلادي سره سمون لري، زیږدلی دی. د حضرت محمد (ص) پلار عبدالله نومیده چې د هغه له زیږیدو څخه مخکې وفات شوی و. کله چې حضرت محمد(ص) شپږ کلنی ته ورسید، د هغه مور بي بي آمنه وفات شوه او د جناب پالنه د هغه نیکه عبدالمطلب په خپل غاړه ونیوه، خو عبدالمطلب هم له دوو کالو څخه وروسته له نړۍ سترګې پټې کړې او د حضرت محمد(ص) کفالت د هغه تره ابوطالب په خپله غاړه واخیسته.</p> <p>ابو طالب ډیر شریف سړی و. حضرت محمد(ص) ورته له خپل اولادو څخه ډیر ګران و، خو د اقتصاد له پلوه کمزوری و. په دې توګه حضرت محمد(ص) اړ شو چې خپل زیاتره وخت د ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره مصرف کړي. هغه هم ډیر ستونزمن کارونه، لکه: د رمی ساتنه، د دوپې په ګرمیو کې چې د حضرت محمد (ص) په روح او روان باندې یې ډیر ښه اغیز پر خپل ځای پریښود، همدارنګه بیابان د نړۍ د خلقت (پیدایښت) په اړه د ده د تفکر لپاره ډیر مناسبه ځای و.</p> <p>حضرت محمد(ص) د دولس کلنۍ په عمر کې له خپل تره ابوطالب سره د سوداګرۍ لپاره شام ته ولاړ، خو سوداګریز کاروان په سوريه کې بصرا ښار ته نږدې دمه وکړه. په دې ښار کې د بحیرا په نامه یو راهب اوسیده، بحیرا تر هغه وخت پورې له نورو کاروانونو سره چې له هغه ځای څخه تیریده اړیکې نه نیولې او خبر یې ور سره نه کولې، خو هغه په دې کال د دې کاروان د هرکلي لپاره راغی. د ښو او علامو، مطالعاتو او تجربو له</p>			

مخپې يې حضرت محمد(ص) وپيژند او ابوطالب ته يې وويل: دغه د عالميانو سيد او د جهانيانو رسول دی او خدای(ج) هغه يې د جهانيانو لپاره د رحمت العالمين په توگه په پيغمبري مبعوث کوي، ابوطالب او د قريشو لويانو وويل: څنگه وپوهيدې؟ هغه وويل: کله چې د غونډې غاړې ته نږدې شوی، هيڅ ډبره او ونه نه وو چې دغه جناب ته سجده ونکړي او دوی له پيغمبر څخه پرته بل هيڅ چاته سجده نه کوي او زه هغه د نبوت له مټر څخه پيژنم چې پخپل کتاب کې مي لوستلی دی.

وروسته يې د کاروانيانو لپاره ميلمستيا تياره کړه او له ابوطالب څخه يې وغوښتل چې جناب حضرت(ص) شام ته يو نسي او بيرته يې مکې ته وگرځوي، ځکه امکان لري چې د شام روميان او يهوديان زيان ورته ورسوي، نو هغوی بيرته وگرځيدل.

حضرت محمد(ص) د نيکو اخلاقو خاوند و. هغه جناب د خپل قوم په منځ کې په شفقت، وفا، عهد ساتنه، حوصلې، عفت، تواضع، زړورتيا د امانت په ساتنه او رښتينولي کې مشهور و. تر هغه ځای پورې چې ورته يې د امين لقب ورکړی و.

پيغمبر(ص) د ځوانۍ په مهال د مکې له ځينو ځوانانو سره له هغه کسانو سره چې پرې زور زياتی شوی و، د حلف الفضول په نوم يو تړون وټاره. د حجرالاسود پر اښودلو باندي د اعرابو د مختلفو قبيلو تر منځ ستونزه پيښه شوه. له مباحثې او مناقشې څخه وروسته يې د اعرابو د قبيلو د مشرانو د ستونزې د حل لپاره پريکړه وکړه او تصميم ونيول شو چې هر څوک له ټولو څخه مخکې د کعبې دروازې ته ورننوت، د هغه حکم به ومنو. په دې وخت کې حضرت محمد(ص) له ټولو څخه مخکې کعبې ته ورننوت او ټولو پرې غږ وکړ چې امين داخل شو، وروسته له هغه حضرت محمد(ص) د ځانگړې تدبير او فکر سره سم حجرالاسود په يو ځادر باندي کښود او د هغه څنډې يې د قبيلو د لويانو په لاس کې ورکړې او په دې توگه د يوې سترې وينې تويوني څخه مخنیوی وشو.

د اسلام پيغمبر(ص) د عادی خلکو غونډې ژوند کاوه. د هغه کور، خوراک او کالي ډير ساده وو، هيڅ کله يې خپل ځان له نورو څخه پورته نه گانه. د الهي قوانينو (قران شريف) سره سم د خپلو خپلوانو او مومنانو په وړاندي مهربان او د کافرانو او دشمنانو په مقابل کې يې کلک دريځ درلود، له کوچنيانو سره يې مينه کوله او د خپلو ميرمنو او اهل بيتو په وړاندي مهربان و.

د هغه جناب شخصيت داسې و چې د قران کریم عملی څيره د هغه په وجود کې ښکاره شوې وه. چې د هغه ژوند د نورو مسلمانانو لپاره يوه بيلگه اووسې.

منبع:

- تاريخ سياسی اسلام، داکتر حسن ابراهيم حسن.
- سيرة النبي، مولانا صيف الرحمن مبارکپور.
- تاريخ صدر اسلام، غلام حسين زرگرى نژاد.

د (۳۴) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال: یو درسي ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د عقبې بیعت
عمومي موخې		د عقبې له بیعت سره د زده کوونکو پیژندګلوي
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د عقبې بیعت او مدینې ته د مسلمانانو د هجرت له څرنګوالي سره بلدتیا، - د عقبې د لومړی او دویم بیعت په اړه معلومات تر لاسه کول، - هغه لاره چې مسلمانانو مدینې ته هجرت وکړ رسم کړای شي، - یوډبل په وړاندې د صله رحمې او د ستونزو په وړاندې د صبر او تحمل د روحیې رامنځ ته کول.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوهرني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لوهرني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>	<p>وخت په دقیقو</p> <p>لس دقیقې</p>

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	وخت په دقيقو
پنځه دیرش دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	
<p style="text-align: center;">- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- له خدای (ج) سره هیڅ څوک او یا کوم شی نه شریک کوو، نیک اعمال پرځای کوو او خپل اولادونه نه وژنو، درواغ نه وایو په هیڅ چا تورنه لګوو او د خدای (ج) د رسول نافرمانی نه کوو.</p> <p>۲- د عقبې دویم بیعت د بعثت په دیارلسم کال کې تر سره شو.</p> <p>۳- حضرت محمد(ص) د جمعي لومړنۍ لمونځ د بني سالم بن عوف په قبيلې کې ادا کړ.</p>			
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>وروسته له هغه چې مسلمانانو له مکې څخه مدینې منورې ته هجرت وکړ، د مهاجرو او انصارو تر منځ د ورورولۍ تړون رامنځته شو، کله چې د مکې مسلمانانو مدینې ته هجرت وکړ، ډیر غریب وو، په مدینه کې یې د ژوند کولو توان نه درلوده. په دې توګه پیغمبر(ص) انصارو ته توصیه وکړه چې له هغوی څخه هر یو د مکې له مسلمانانو سره د ورورولۍ عقد وټري او هغوی ته په خپل کور کې ځای ورکړي او یو دبل په اتفاق سره د خپل ژوند د معیشت تأمین کړي چې د مکې مسلمانانو د ژوند په وضعه کې ښه والی راشي. هر وخت چې هغوی وتوانیده چې د خپل ځان لپاره د اوسیدلو ځای چمتو کړي شي او خپلې اړتیاوې په یواځې توب سره پوره کړي، هغه وخت کولای شي له دوی څخه جلا شي.</p> <p>د مواخاتو له تړون وروسته هر هغه څوک چې د یو انصار په کور کې ژوند کوي، یو ورځ د الله د رضا په خاطر د مسلمانانو په مسجد او بل ورځ به د خپل ژوند د اړتیاوو د پوره کولو په خاطر کار کوي.</p> <p style="text-align: right;">منبع:</p> <ul style="list-style-type: none"> - تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل. - تمدن های بزرگ جهان، نادر میر سعیدی. - نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو. 			

د (۳۵) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسی ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		غزاګانې
عمومي موخې		د حضرت محمد(ص) د غزاګانو د رامنځته کیدو د لاملونو او د هغوی له پایلو سره د زده کوونکو پیژندنه کول.
(پوهنیزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د اسلام پیغمبر حضرت محمد(ص) له غزاګانو سره به بلد شي، - د حضرت محمد(ص) د نیکو کړنو په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د حضرت محمد(ص) د غزاګانو پیغام به د خپل ژوند سرمشق وګرځوي، - د پیامبر له اخلاقو سره د مینې رامنځ ته کول. - د غزاګانو په پایلو باندې به پوه شي.
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنی او وروستی کونې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د بدر په غذا کې له مشرکینو څخه او یا تنه ووژل شول.</p> <p>۲- د احد غذا د منځته راتلو لامل د بدر د غذا د تلفاتو پر وړاندې د مکې د کفارو غچ اخیستل وو.</p> <p>۳- د کفارو او مشرکینو د ماتي لامل د خندق په غزوه کې د خندق کیندل، د حضرت نعیم بن مسعود مسلمان کیدل او ډیر چټک طوفان و.</p>			

اضافي معلومات:

وروسته له هغه چې حضرت محمد(ص) په مدینې منوره کې د اسلامي حکومت بنسټ کېښود او د اسلام بنسټونه یې ټینګ کړل. د اسلامي حکومت په جوړیدو سره ورځ په ورځ د مسلمانانو قوت زیاتیده. د مکې کفار یې په ویره کې واچول او د هغوی هڅې د مسلمانانو د ازارولو لپاره زیاتې شوې. په دې توګه د بدر، احد، بنی نظیر، خندق او بنی قریظه غزاګانې د مسلمانانو او کفارو تر منځ د خدای په فرمان رامنځته شوی.

د بدر غزا لومړنی غزوه وه چې د مکې د کفارو او مسلمانانو تر منځ پېښه شوه چې د روژې د میاشتي په اولسمه او د هجرت په دویم کال په هغه ځای کې چې بدر نومیده، د مسلمانانو سرتیرو د زروړتیا او قوي ایمان په پایله کې رامنځته شوه. سره له دې چې د اسلام د دښمنانو شمیر شو برابره وو بیا هم پر مشرکانو باندې یې بری تر لاسه کړ چې دغه غذا د کفارو لپاره د پند او حیرانۍ وړ وګرځیده او هغوی یې متوجه کړل چې مسلمانان تر کومه حده پورې له خپل دین سره مینه لري او د هغه د دفاع لپاره حتی له مرګ څخه هم نه ویريږي.

خدای(ج) د بدر په غذا کې د مکې کفار خوار او ذلیل کړل، تر هغه ځای پورې چې تصمیم یې ونیوه چې له مسلمانانو سره یو ځل بیا جګړه وکړي او د بدر ننگ له خپل لمنو څخه پاک کړي. په دې توګه جګړې ته چمتو شول او مسلمانان هم مجبوره شول چې د اسلام د سپیڅلې دین او د خپلو دیني ارزښتونو د دفاع په خاطر د احد، بنی نظیر، خندق او بنی قریظه په غزاګانو لاس پورې کړي چې د هغوی شرح د کتاب په متن کې راوړل شوي ده. ورته دې مراجعه وشي.

منبع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوګل.
- تمدن های بزرگ جهان، نادر میر سعیدی.
- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو.

د (۲۶) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

	د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرح
	د لوست موضوع	د حدیبي سوله
	عمومي موخه	زده کوونکي دې د حدیبي د سولې - بیعت الرضوان سره بلد شي.
	موخي: - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude)	<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د حدیبي سولې د مفهوم او ارزښت په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د غزوې د مفهوم او د خیر او موتې عزاگانو په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - د حدیبي د سولې ارزښت به تحلیل کړای شي، - غزوه، سربه او جگړه به یو له بل سره پرتله کړای شي، - په ژوند کې به د سولې له ښیځنو څخه خوند واخلي.
	د تدریس چلندونه	تلفیقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)
	د تدریس اړین توکي	تخته، تباشیر، نقشې، کتاب او ...
وخت په دقیقو	د ارزونې چلندونه	تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي
۱۰	د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لومړنۍ کړنې:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغېر، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پیژندگلوي او د ټولگي د وضعیت لیدل، ۵- د تیر شوې لوست ارزیايي کول، ۶- د تدریس د اړینو توکو تیارول، ۷- د انگیزې را منځ ته کول، - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشې ښودل.

وخت په دقیقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستني فعالیتونه
۸۰	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فعالیتونو سرته رسول او د انگیزوي پوښتنو کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
	<p>په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>۱- د حدیبي سوله او د خیر غذا د لوست په متن کې توضیح شوې ده. ورته دې رجوع وشي.</p> <p>پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>امکان لري چې زده کوونکي بیلابیل ځوابونه ووايي، تاسو ته ښایي چې ونه وایاست چې د چا ځواب سم او د چا غلط دی. پوښتنو ته تر هغې وخته ادامه ورکړئ چې سم ځواب د زده کوونکو لخوا وویل شي.</p> <p>۱- د حدیبي سوله،</p> <p>۲- د روم قیصر، د ایران پاچا، د مصر عزیز او د حبشې پاچا،</p> <p>۳- د موتې د غذا لامل.</p> <p>عباسیانو د حضرت پیغمبر قاصد(استازی) په شهادت ورساوه.</p> <p>له ټولگي بهر فعالیت:</p> <p>د حدیبي سوله د لوست په متن کې توضیح شوې ده له هغې څخه په گټې اخیستنې سره وکولای شي چې د حدیبي د سولې ښیښې په گوته کړي.</p>		

اضافي معلومات:

د حدیپې د سولې ګټورې پایلې په دې توګه دي:

- ۱- د رسول الله (ص) ځنیو اصحابو ویلي دي: هیڅ پېښه د حدیپې د سولې په شان د مسلمانانو لپاره ګټوره نه وه، که څه هم ځینې مسلمانان په پیل کې په دغو بښګڼو پوه شوي نه وو.
- ۲- د حدیپې سوله د مسلمانانو لپاره یو بریالیتوب و، ځکه: له دې تاریخ څخه وروسته هر څوک چې اسلام ته راوبلل شول، هغوی اسلام ومانه.
- ۳- د حدیپې په سوله کې، مشرکانو په ځان شاهدي ورکړه چې پیغمبر (ص) او مسلمانان له قریش قبیلې څخه جلا او خپلواکه ځواک دي.
- ۴- د حدیپې د سولې په پلي کولو سره، مسلمانان، نوې ټولنیز نظام او نوو انساني اړیکو سره د اسلام په نوم بلدیږي. له دې کبله، هغوی چې اسلام راوړ او هغوی چې اسلام و نه مانه، په رسمي توګه یې په دې نظم او اړیکو اعتراف وکړ.
- ۵- د تقيف او قریش قبایلو څخه ځینې هوښیار کسان پدې وپوهیدل چې اسلام په نږدې وخت کې بریالی کیږي. له دې کبله یې د اسلام سره له مخالفت څخه لاس واخیست.
- ۶- د حدیپې سولې، د یهودو او قریشو هغه تړونونه او یووالی چې د اسلام پر ضد یې کړی و له منځه یووړل.

بیعت الرضوان

څرنګه چې د قریشو مشرکینو د رسول الله (ص) استازی (حضرت عثمان (رض)) له خپل ځان سره وساته. له دې کبله رسول الله (ص) له مسلمانانو څخه تعهد (بیعت) واخیست چې ونه تښتي، په دې توګه دغه بیعت د بیعت الرضوان په نوم یاد شوی دی.

د (۳۷) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		د مکې معظمې فتح
عمومي موخه		زده کوونکي دې د مکې د فتحې د څرنگوالي، د حنین غزا، حجة الوداع او د رسول الله (ص) د رحلت په اړه معلومات تر لاسه کړي.
<p>موخي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude) 		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسوي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د مکې مکرې د فتح په څرنگوالي به پوه شي، - د حنین او تبوک د غزاگانو د څرنگوالي په هکله به معلومات تر لاسه کړي، - په حجة الوداع او د حضرت رسول اکرم (ص) په رحلت به پوه شي، - د مسلمانانو په وسیله به د مکې فتح تحلیل کړای شي، - د حنین او تبوک غزاگانو لاملونه به تشخیص کړي. - د حضرت محمد (ص) د رحلت او حجة الوداع مهم ټکي به تحلیل او تشخیص کړای شي، - د اسلام د تاریخ له زده کولو څخه به خوند واخلي.
د تدریس چلندونه		تلفیقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)
د تدریس اړین توکي		تخته، تباشیر، نقشي، کتاب او ...
د ارزونې چلندونه	تقريري، تحريري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقیقو
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لومړنۍ کړنې:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغېر، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پېژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول، ۵- د تیر شوې لوست ارزونه، ۶- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، ۷- د انگیزې را منځ ته کول، <ul style="list-style-type: none"> - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشي بنودل. 	۱۰

وخت په دقيقو	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستي فعالیتونه
۸۰	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فالیټونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
	<p>په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>د مکې فتح، د حنین غزا او حجة الوداع په جلا جلا سرلیکونو کې توضیح شوي دي ورته دې رجوع وشي.</p> <p>د پوښتنو ځوابونه:</p> <p>۱- په اتم هجري کال له هغه وروسته چې کفارو تړون مات کړ....</p> <p>۲- د حنین غزا لاملونه د حنین غزا تر فرعي سرلیک لاندې توضیح شوي دي، ورته دې رجوع وشي.</p> <p>۳- په یوولسم هجري کال د دو شنبې په غرمه د ربیع الاول په دو لسمه نیټه.</p> <p>له ټولگي څخه بهر فعالیت:</p> <p>د حضرت محمد(ص) د شخصیت په اړه زده کوونکي کولای شي د درسي کتاب، د جومات امام، کتابتون او د خپل کلي له پوهو خلکو څخه معلومات تر لاسه کړي.</p>		
	<p>اضافي معلومات:</p> <p>کله چې مسلمانان کعبې ته د ننه شول، د حضرت محمد(ص) لخوا د کعبې کور له بتانو څخه پاک شو، هغه وخت حضرت رسول الله (ص) پر اوبن سپور شو، د لوی څښتن تعالی له کور څخه یې اوه واړه طواف وکړ او ویل کيږي چې د کعبې په کور کې ۳۶۰ بته وو، حضرت محمد (ص) په خپله امسا د بت خواته اشاره وکړه هغه بت به په ځمکه رانسکور شو.</p> <p>حضرت محمد(ص) په دې وخت کې دا (آیه) تلاوت کړ چې ژباړه یې دا ده «د حق په راتک باطل له منځه لاړ، رښتیا چې باطل له منځه تلونکی دی».</p> <p>حضرت رسول الله(ص) د عثمان بن طلحه عبدالله څخه کلي واخیسته، د کعبې د کور دروازه یې خلاصه کړه او کور ته د ننه شو. او حضرت بلال(رض) ته امر وکړ، د کعبې پر بام پورته او اذان وکړه.</p> <p>منابع او ماخذونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> - اطلس تاریخ اسلام، - سیرت پیامبر(ص)، فضلي، - تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان، - اصلی منبع: تاریخ طبري، 		

د (۲۸) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		حضرت ابوبکر صدیق (رض)
عمومي موخه		زده کوونکي د لومړي خليفه حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلافت له څرنوگوالي سره بلد شي.
موخي: - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude)		زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ورسيري: - د حضرت ابوبکر صدیق (رض) خلافت ته د رسيدلو او د هغې زمانې د مهمو پېښو د څرنوگوالي په هکله به معلومات تر لاسه کړای شي. - خلافت ته د حضرت ابوبکر صدیق (رض) د رسيدلو او د هغه وخت د مهمو پېښو تحليل به وکړای شي. - د لومړني خليفه حضرت ابوبکر صدیق (رض) له ښو خويونو او کړنو څخه به خوند واخلي.
د تدریس چلندونه		تلفيقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)
د تدریس اړین توکي		تخته، تباشیر، نقشې، کتاب او ...
د ارزونې چلندونه	تقريري، تحريري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقيقو
د تدریس او زده کړې فعاليتونه او د انگيزې رامنځته کول	لومړنی کړنې: ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغېر، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پېژندگلوي او د ټولگي د وضعیت مشاهده کول، ۵- د تیرشوې لوست ارزونه، ۶- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، ۷- د انگيزې را منځ ته کول، - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشې ښودل.	۱۰

وخت په	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستی فعالیتونه
دقیقو ۸۰	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غور نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نيسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فعالیتونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
<p style="text-align: center;">په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>کوم مهم کارونه چې د حضرت ابوبکر صدیق (رض) په وخت کې تر سره شوي او همداراز د هغه لومړی خطبه د لوست په متن کې توضیح شوي دي، ورته دې رجوع وشي.</p> <p style="text-align: center;">د پوښتنو ځوابونه:</p> <p>امکان لري چې زده کوونکي بیلابیل ځوابونه ووايي، خو سم ځواب دا دی:</p> <p>۱- د حضرت محمد(ص) له رحلت څخه وروسته انصار په سقیفه بني ساعده کې سره را ټول شول او ویې غوښتل چې خلیفه له خپل منځ څخه وټاکي، حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عمر (رض) هغه وخت چې دا خبره واوریده د سقیفه په لور روان شول او په لاره کې حضرت عبیده بن جراح ورسره یو ځای شو. کله چې سقیفه ته ورسیدل، حضرت ابوبکر صدیق (رض) انصارو مخاطب کړل په پایلې کې دوی له خلافت څخه لاس واخیست، وروسته حضرت عمر (رض) او حضرت ابو عبیده (رض) حضرت ابوبکر صدیق (رض) سره بیعت وکړ او له دې وروسته نورو خلکو هم له حضرت ابوبکر صدیق (رض) سره بیعت ته چمتو شول.</p> <p>۲- دوه کاله او درې میاشتې یې خلافت وکړ.</p> <p>۳- د حضرت خالد بن ولید سترې لاسته راوړنې عبارت دي: د یو کابل دوو میاشتو په اوږدو کې یې د فرات د سیمو خلک د اسلام په دین مشرف کړل. د یرموک د سیند په غاړه په هغه جگړه کې چې له رومیانو سره یې تر سره کړه، سره له دې چې د مسلمانانو شمیر ډیر لږ و، بری یې تر لاسه کړ.</p>			

اضافي معلومات:

خلافت يو ډول حکومت دی چې اسلامي نظام ته ځانگړی شوی دی. د اسلام خلیفه د شریعت د مقرراتو له مخې د مسلمانانو دیني او دنیوي چارې د قران کریم د احکامو او د اسلام د پیغمبر د احادیثو په رڼا کې پر مخ وړي.

د اسلام د خلیفه دنده یواځې په سیاست او حکومت کې نه تمامیري، بلکه د خلیفه ډیره مهمه دنده د ستر څښتن تعالی د بندگانو اصلاح، ارشاد او لارښوونه ده چې پدې برخه کې د ټولو معقولو کټه پورته کړي. ټولنیز عدالت رامنځ ته کړي او د خلکو د سوکالی لپاره هڅه وکړي، همدا رنگه خلیفه مکلفیت درلود چې د اسلام سپیڅلی دین دود کړي او د اسلامي نظام لمن په نړۍ کې وغزوي. ځکه چې په دې نړۍ کې خلیفه د مسلمانانو او په آخرت کې د الله (جل جلاله) په وړاندې مسوول او ځواب ورکوونکی دی.

منابع او مأخذونه:

- خلفای راشدین،
- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان،
- اصلی منبع: تاریخ طبري،

د (۳۹) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		حضرت عمر (رض)
عمومي موخه		زده کوونکي دې د حضرت عمر فاروق (رض) د نسب، شخصیت، فتوحاتو او لاسته راوړنو سره بلد شي.
<p>موخي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude) 		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د حضرت عمر فاروق (رض) د نسب په هکله به پوه شي، - د حضرت عمر فاروق (رض) د شخصیت په اړه به معلومات تر لاسه کړي، - د حضرت عمر فاروق (رض) د فتوحاتو او لاسته راوړنو په اړه به پوه شي، - د حضرت عمر فاروق (رض) د فتوحاتو او لاسته راوړنې تحلیل او ارزونه به وکړای شي، - د ټولنیز عدالت د پلي کولو سرچینه به پیدا کړای شي.
د تدریس چلندونه		تلفیقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)
د تدریس اړین توکي		تخته، تباشیر، نقشي، کتاب او ...
د ارزونې چلندونه	تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقیقو
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	<p>لومړنۍ کړنې:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغې، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پیژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول، ۵- د تیر شوې لوست ارزونه، ۶- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، ۷- د انگیزې رامنځ ته کول، - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشي بنودل. 	۱۰

وخت په دقیقه	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستي فعالیتونه
۸۰	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غوږ نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فالتونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
	<p>په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>د اسلام د خپریدو په وخت کې او د عدالت په پلي کولو کې د حضرت عمر فاروق(رض) د خلافت ونډه د لوست په متن کې تشریح شوي ده، ورته دې رجوع وکړي.</p> <p>د پوښتنو ځوابونه:</p> <p>۱- د بعثت په شپږم کال د اسلام په دین مشرف شو.</p> <p>۲- کله چې حضرت ابوبکر(رض) ناروغه شو، له خپلو اصحابو کرامو (مهاجرین او انصار) سره یې مشوره وکړه. په پایله کې ټولو اصحابو د دغې سپیڅلې او درنې دندې لپاره حضرت عمر(رض) وټاکه.</p> <p>۳- حضرت عمر فاروق(رض) له لس کالو او پنځه میاشتې خلافت وروسته د هجرت په ۲۴ کال د ابو لولو په واسطه د شهادت لوړ مقام ده ته ورسید.</p> <p>له ټولگي څخه بهر فعالیت:</p> <p>زده کوونکي کولای شي له درسي کتاب، د جومات له امام او نورو پوهو خلکو څخه د حضرت عمر(رض) د ژوند او عدالت په اړه معلومات راټول او په ټولگي یې وړاندې کړي.</p>		
	<p>اضافي معلومات:</p> <p>د حضرت عمر فاروق(رض) د خلافت یوه مهمه پېښه د مسلمانانو لپاره د فلسطین فتح وه چې له پوځي پلوه (تبلیغاتي) او د ډیر ارزښت وړ وه ځکه چې د اقصی جومات د مسلمانانو لومړی قبله په دې سیمه کې ده. د دې ارزښت له کبله حضرت عمر(رض) پخپله خوښه دې سیمې ته سفر وکړ او له مسیحیانو سره یې تړون لاسلیک کړ او د دوی حقوقو ته یې درناوی وکړ. د شام او فلسطین خلکو چې کلونه یې د روم د امپراتوری لور تیا او ښکلا لیدلې وه، نو کله چې د اسلام د سپاهیانو له ساده وضعې او د مسلمانانو د خلیفه حضرت عمر فاروق(رض) له نرم رفتار سره مخامخ شول، حیران پاتې شول.</p>		

د (۴۰) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		حضرت عثمان (رض)
عمومي موخه		زده کوونکي دې د حضرت عثمان له نسب، شخصیت، خلافت ته د رسیدو له څرنګوالي او لاسته راوړنو سره پیژندګلوي تر لاسه کړي.
موخي: - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude)		زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري: - د حضرت عثمان (رض) د نسب په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - خلافت ته د حضرت عثمان (رض) د رسیدو په څرنوالي به پوه شي، - د اسلام د فتوحاتو او پرمختګ په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - خلافت ته د حضرت عثمان (رض) د رسیدو څرنګوالی به تحلیل کړای شي، - لاسته راوړنې به لړلیک کړای شي، - له سخاوتمندی څخه به لذت واخلي.
د تدریس چلندونه		تلفیقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)
د تدریس اړین توکي		تخته، تباشیر، نقشي، کتاب او ...
د ارزونې چلندونه	تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي	وخت په دقیقو
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنۍ کړنې: ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغې، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پیژندګلوي او د ټولګي د وضعیت مشاهده کول، ۵- د تیر شوې لوست ارزونه، ۶- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، ۷- د انگیزې را منځ ته کول، - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشي ښودل.	۱۰

وخت	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستي فعالیتونه
په دقیقو	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غور نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فعالیتونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
۸۰			<p>په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>د اسلام د دریم خلیفه حضرت عثمان(رض) د ژوند او فتوحاتو په هکله د لوست متن کې معلومات ورکړل شوی دی.</p> <p>د پوښتنو ځوابونه:</p> <p>۱- خلافت ته د حضرت عثمان(رض) د رسیدو څرنگوالی د لوست په متن کې تشریح شوی دی. ورته دې رجوع وکړي.</p> <p>۲- فتح شوې سیمې په لوست کې توضیح شوي دي. ورته دې رجوع وکړي.</p> <p>۳- د دولس کاله خلافت وروسته په ۳۶ هجري کال کې په شهادت ورسید.</p> <p>له ټولگي څخه بهر فعالیت:</p> <p>د حضرت عثمان(رض) د ژوند په اړه دې له کتاب، د مسجد له امام او نورو علماوو څخه معلومات تر لاسه کړي.</p>
			<p>اضافي معلومات:</p> <p>حضرت عثمان له دې نه ویره او بیم درلود چې مبادا د قران عظیم الشان په قرائت کې اختلافات رامنځ ته شي او د الله کلام له نقصان سره مخامخ شي، نو ځکه یې امر وکړ، هغه مصحف چې د حضرت ابوبکر صدیق په وخت کې لیکل شوې و او د حضرت عمر(رض) لور یې یې حفصه سره موجود دي، له مخې دې څو نسخې ولیکل شي او اسلامي ښارونو ته ولیږدول شي او پخواني نسخې دې وسوزول شي چې دا کار د حضرت عثمان(رض) له سترو کړنو څخه شمیرل کیږي.</p> <p>د حضرت عثمان د خلافت په مهال په اسلامي پوځ کې بحري ځواک منځ ته راغی چې د قبرس په توپو کې یې بری ترلاسه او د قسطنطنیې د نیولو په فکر کې شول.</p> <p>منابع او مأخذونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> - خلفای راشدین، - تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان، - اصلی منبع: تاریخ طبري، - فتوح البلدان، بلاذری.

د (٤١) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
حضرت علي (رض)		د لوست موضوع
له حضرت علي (رض) د خلافت سره به پیژندگلوي پيدا کړي		عمومي موخه
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د حضرت علي (رض) نسب، به وپیژني، - خلافت ته د حضرت علي (رض) د رسیدو په څرنگوالي به پوه شي، - د صفین د جگړې د اختلاف لاملونو به تحلیل کړای شي، - د اسلام د صدر له تاریخ سره به مینه پيدا کړي. 		<p>موخي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - پوهنیزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهنيتي (Attitude)
تلفیقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)		د تدریس چلندونه
تخته، تباشیر، نقشي، کتاب او ...		د تدریس اړین توکي
وخت	تقریري، تحریري، پروژه وي او مشاهده وي	د ارزونې چلندونه
په دقیقو		
۱۰	<p>لومړني کړنې:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغبړ، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پیژندگلوي او د ټولگي د وضعیت مشاهده کول، ۵- د تیر شوې لوست ارزونه، ۶- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، ۷- د انگیزې را منځ ته کول، - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشي بنودل. 	د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول

وخت په دقیقه	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستي فعالیتونه
۸۰	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غور نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فالیټونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
	<p>په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>خلافت ته د حضرت علي(رض) د رسیدو څرنگوالی او د هغه د خلافت مهمې پېښې د لوست په متن کې توضیح شوي دي.</p> <p>د پوښتنو ځوابونه:</p> <p>۱- حضرت علي(رض) د ابوطالب زوی، د حضرت محمد(ص) زوم او د تره زوی دی.</p> <p>۲- د حضرت علي(رض) او حضرت معاویه(رض) تر منځ جگړه په ۳۷ هـ کال کې پېښه شوې ده.</p> <p>۳- د عبدالرحمن بن ملجم لخوا د هجرت په څلورويشتم کال کې په شهادت ورسید.</p> <p>له ټولگي څخه بهر فعالیت:</p> <p>د حضرت علي(رض) د ژوند په اړه دې د مسجد له امام، او نورو دیني علماوو څخه معلومات تر لاسه کړي.</p>		
<p>اضافي معلومات:</p> <p>امیر المومنین حضرت علي (کرم الله وجهه) له بیعت اخیستلو وروسته خپل عاملان (والیان) اسلامي ولایتونو ته واستول. عثمان بن حنف یې بصري ته، عماره بن شهاب یې کوفې ته، عبدالله بن عباس یې یمن ته، قیس بن سعد بن عباد، محمد بن ابی بکر او مالک اشتر یې یو د بل پسې مصر ته واستول او سهیل بن حنیف یې د شام د والی په توگه وټاکه. خو له دغو والیانو څخه هیڅ یو په خپل کار کې بریالیتوب تر لاسه نکړ ځکه چې په ټولو ښارونو کې اختلافات منځ ته راغلي وو.</p> <p>منابع او مأخذونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> - خلفای راشدین، - اطلس تاریخ اسلامي، - تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان، - تاریخ طبري. 			

د (۴۲) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس وخت (یو درسي ساعت)

د مطلبونو سرلیکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		د خلفای راشدین ځلاندي دورې ته یوه کتنه
عمومي موخه		د خلفای راشدین له سیاست او لاسته راوړونو سره د زده کوونکو پیژندگلوي.
موخي: - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude)		زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري: - د خلفای راشدین سیاست به وپېژني، - د فتوحاتو په لاملونو باندې به پوه شي، - د خلفای راشدین د سیاست څرنگوالی به تحلیل، کړای شي، - د خلفای راشدین په وخت کې به د اسلام د فتوحاتو لاملونه تحلیل کړای شي، - د خلفای راشدین کړنې به د خپل ژوند سر مشق وگرځوي او له پایلو څخه به یې خوند واخلي.
د تدریس چلندونه		تلفیقي میتود (لکچر، مباحثه وي او پوښتنې او ځوابونه)
د تدریس اړین توکي		تخته، تباشیر، نقشي، کتاب او ...
د ارزونې چلندونه		تقريري، تحريري، پروژه وي او مشاهده وي
وخت په دقیقو	د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنۍ کړنې: ۱- سلام اچول، ۲- له زده کوونکو سره روغې، ۳- د زده کوونکو د حاضرۍ اخیستل، ۴- له زده کوونکو سره پیژندگلوي او د ټولگي د وضعیت مشاهده کول، ۵- د تیر شوې لوست ارزونه، ۶- د تدریس د اړینو توکو چمتو کول، ۷- د انگیزې رامنځ ته کول، - د سوالیه جملې طرح کول، - او یا د تاریخي نقشي بنودل.

وخت په دقیقه	د زده کوونکو فعالیتونه	د ښوونکي فعالیتونه	مینځني او وروستي فعالیتونه
۸۰	<ul style="list-style-type: none"> - په لومړنیو فعالیتونو کې گډون، - د ښوونکي څرگندونو ته غور نیول او پام کول، - په کتابچو کې د مهمو مطلبونو یاداشت نیسي، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - له ښوونکي څخه پوښتنې کول، - په ډله ییزو کارونو کې فعالانه گډون، - له ټولگي څخه بهر د فعالیتونو سرته رسول. 	<ul style="list-style-type: none"> - د لومړنیو فالیټونو سرته رسول او د انگیزې رامنځته کول، - پر تخته باندې د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست توضیح کول، - له زده کوونکو څخه پوښتنې، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د ډله ییزو کارونو څارل، - د لوست خلاصه کول او کره کتنه، - له ټولگي څخه د باندې د دندو سپارل. 	
	<p style="text-align: center;">په ټولگي کې فعالیتونه:</p> <p>د خلفای راشدین شخصي ژوند او د هغوی کړنې د لوست په متن کې توضیح شوي دي.</p> <p style="text-align: center;">د پوښتنو ځوابونه:</p> <p>۱- هغوی د الله (ج) او د خلکو د حقوقو له ضایع کیدو څخه په کلکه په ویره کې وو. د اخرت د ورځې له محاسبې څخه غافل نه وو، شان او دبدبه یې نه خوښوله. هر چا کولای شول چې هر ځای کې له هغوی سره کتنه وکړي. دارالخلافة یې مسجدونه، فرش یې پوزې او ماڼۍ هم دغه مسجدونه وو.</p> <p>۲- د فتوحاتو د بري په هکله د لوست په متن کې توضیح ورکړل شوې ده.</p> <p style="text-align: center;">له ټولگي څخه بهر فعالیت:</p> <p>د خلفای راشدین د ژوند په اړه دې له کتابونو، د مسجد له امام او د استوگنې د ځای له علماوو څخه معلومات تر لاسه کړي.</p>		
	<p style="text-align: right;">اضافي معلومات:</p> <p>د خلفای راشدین د ځلاندي دورې څو ټکي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - خلفا په ساده ژوند راغلل او ولاړل، - د خلفای راشدین دربار دولتي او سلطنتي شان او شوکت نه درلود، - خلفای راشدین ساده کالي اغوستل او د عادي وگړو غوندې په کوڅو او بازارو کې گډیدل، - د خلفای راشدین حکومت د تقوا، پرهیزگاری او عدالت له مخې ټولو اسلامي دولتونو ته سرمشق او یوه بیلگه وه. - خلفاوو له خلکو سره نیک رفتار کاوه، - د خلفاوو خوراک د فقیرو او غریبو وگړو په شان و. <p style="text-align: right;">منابع او ماخذونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> - خلفای راشدین، - تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان، - تاریخ طبري، - فتوح البلدان، بلاذري. 		

د (۴۳) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		امویان
عمومي موخې		د امویانو واک ته رسیدو څرنگوالي او د هغوی نامتو او مرا
موخي: - پوهنيزې (knowledge) - مهارتي (skill) - ذهني (Attitude)		زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري: - زده کوونکي به د امویانو واک ته د رسیدو د څرنگوالي په اړه معلومات تر لاسه کړای شي، - د ثاني خلیفه عمر بن عبدالعزیز، د عدالت د څرنگوالي په اړه به پوه شي، - د امویانو د ماتې لاملونه به تحلیل کړای شي، - د امویانو د خلافت مهم او لوی ښارونه او مرکزونه به د نقشې په مخ وښودلی شي.
د تدریس چلندونه		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه یي.
د تدریس اړین توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور.....
د ارزونې چلندونه		تقریري، تحریري، مشاهده یي، صنفی تست او داسې نور .....
د تدریس او زده کړې فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول	لومړنۍ فعالیتونه سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول د تیر لوست ارزونه او د حاضرې اخیستل.	وخت په دقیقو لس دقیقې
	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یوه په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه
<p>وخت په دقیقو</p> <p>پنځه دیرش دقیقې</p>	<p>- د ښوونکي څرگندونو ته پام کول،</p> <p>- د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت،</p> <p>- په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول،</p> <p>- د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول،</p> <p>- د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل،</p> <p>- پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل،</p> <p>- د لوست تشریح او توضیح،</p> <p>- په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل،</p> <p>- پوښتنو ته ځواب ورکول،</p> <p>- د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل،</p> <p>- د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- حضرت معاویه (رض) د ابو سفیان زوی او د حرب لمسی دی.</p> <p>۲- د حضرت معاویه (رض) د خلافت په وخت کې د اسلامي فتوحاتو لمنې لویدیځ لور ته تر هسپانیې او فرانسې او ختیځ خواته تر ترکستان، چین او هند پورې ورسیده.</p> <p>۳- عمر بن عبدالعزیز د ثاني خلیفه په نوم یاد شوی دی.</p>		
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د حضرت رسول اکرم (ص) تر رحلت وروسته د هغه څلورو تنو اصحابو له عربستان څخه پر اسلامي نړۍ حکومت وکړ. تر راشده خلفاوو وروسته د اسلامي نړۍ واک امویانو ته چې لومړنی اسلامي لړی وه، ورسیده. امویان د مکې یوې بلایې او سوداګرې کورنۍ ته منسوب وو. د امویانو ځواکمنتیا د اومې میلادي پېړۍ په دریمه لسيزه کې په سوريه کې د حضرت معاویه د حکومت په پیل سره شروع کېږي. حضرت معاویه د قبایلو په منځ او د مفتوحه هیوادونو په اړوند د روښانه سیاست او ښه تدبیر په درلودو سره او همدا رنگه له بریاوو څخه په ګټې اخیستنې سره د عربو له ځواکمنندو حکامو څخه په خپل عصر کې شمیرل کېږي. نوموړی په څلویښتم هجري کال کې خلیفه شو او د مسلمانانو مشری یې په غاړه واخیستله. د هغه ورته په مستقیمه او غیر مستقیمه توګه تر ۱۳۲ هجري قمري کال چې له ۷۵۰ میلادي ګنتل سره سمون لري، له ټولو بدلونونو، پاڅونونو او ستونزو سره سره په ډیره لویه نړۍ چې مسلمان اعراب یې فاتح وو، واکمني وکړه.</p> <p>د زیاتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:</p> <p>- افغانستان در مسیر تاریخ، غبار،</p> <p>- هنر معماری اسلامي، داکتر لطیف قاسمي،</p> <p>- تاریخ جوامع اسلامي.</p>		

د (۴۴) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : یو درسی ساعت (۴۵ دقیقې)

د مطالبو شرح		د مطلبونو سرلیکونه
د امویانو په وخت کې فرهنگي، اقتصادي، اداري او پوځي وضعیت		د لوست موضوع
د امویانو له اقتصادي، فرهنگي اداري او پوځي وضعیت سره پیژندګلوي.		عمومي موخې
<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>- زده کوونکي به د امویانو د اقتصادي او اداري وضعیت په اړه معلومات تر لاسه کړای شي،</p> <p>- د امویانو د فرهنگي او پوځي وضعیت په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي.</p> <p>- د امویانو د برباوو په لاملونو باندې به پوه شي،</p> <p>- د امویانو خدمتونه به لږ لیک کړای شي،</p> <p>- د نقشې پر مخ به د امویانو مفتوحه سیمې په ګوته کړای شي،</p> <p>- له نقشو او اطلسونه څخه به ګټه پورته کړای شي.</p>		(پوهنیزې، مهارتي او ذهینتي) موخې
توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.		د تدریس لارې او طریقې
تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...		مرستندویه او اړین درسي توکي
تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...		د ارزونې طریقې
وخت په دقیقو	لومړني فعالیتونه: سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.	لومړني فعالیتونه او د انگیزې رامنځته کول
لس دقیقې	د انگیزې رامنځته کول: د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.	

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه</p> <p>دیرش</p> <p>دقیقې</p>
<p>د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- د امویانو په وخت کې د عشر، خمس او غنیمت په نوم مالیات له فتح شوو هیوادونو څخه د خلافت مرکز ته لیریدل.</p> <p>۲- امویانو دمشق خپل پلازمینه ټاکلې وه.</p> <p>۳- امویانو د عامه ګټې اخستینې لپاره د ښارونه، پلونو روغتونونو او جوماتونو به جوړولو لاس پورې کړ.</p> <p>۴- محمد بن قاسم کراچي او ملتان فتح کړل.</p>			

اضافي معلومات:

امویانو د اسلامي نړۍ د راتلونکو بدلونونو لپاره کلک بنسټ کینود. هغوی د خپلې پلازمینې دمشق او د بیزانس په وړاندې په بیلابیلو بریدونو سره، او د نږدې ختیځ د مسیحیانو د تاریخ په اړوند ډیره ښه پیژندګلوي درلوده هغوی پوهیدل چې د لویې امپراتورۍ واکداران دي او د امپراتورۍ د ختیځې سیمې، ډیر غنایم د هغوی په واک کې ورکړي دي.

سره له دې چې امویان ډیر زیات په پوځي سوقیاتو او د اسلامي حکومت په پراختیا کې بوخت وو او پدې وتوانیدل چې مراکش، المغرب په لویدیځ، ترکیه په شمال، سیستان او خراسان په ختیځ کې فتح کړي، خو بیا یې هم په سیاسي، اقتصادي او فرهنگي برخو کې لاسته راوړنې درلودې. نوي ښارونه، کاروانسرایونه، حمامونه او جوماتونه جوړول شول. د بیلګې په توګه د کوفې، بصرې، قسطنطنیه، مدینې، قبه الصخری او د ولید د جوماتونو څخه یادونه کولای شو.

د امویانو د حکومت د پراختیا په ترڅ کې په مفتوحه سمیو کې نوی ښارونه جوړشول، ښارونه د سوداګریزو مالونو د راکړې ورکړې په مرکزونو واوښتل، سوداګریز کاروانونه د اسیا، اروپا، افریقا تر منځ په تګ راتګ کې وو، له ځمکو څخه د مالیاتو اخیستل، له سوداګریزو کاروانو څخه د تګونو اخیستل او را ټولول د امویانو د حکومت په مالي ځواکمنتیا کې لویه ونډه درلوده چې د امپراتورۍ له ګوټ ګوټ څخه په نقدي او جنسي توګه د خلافت مرکز ته راوړل کیدل.

لنډه دا چې کوم تمدن چې امویانو رامنځ ته کړ هغه د نږدې ختیځ د سنتونو او ارزښت سره د مسلمانانو د نوی دین او دولت د مقابلې او یوځای کیدو په پایله کې منځ ته راغی همدارنگه امویانو په نورو فرهنگي برخو هم پاملرنه وکړه لکه مسکوکات او دیوان سالاري، د عبدالملک خلیفه په وخت کې اسلامي خاصه سکه له انځور پرته، خو په مذهبي کتیبي سره ضرب شوه. د دفتر او دیوان ژبه له یوناني څخه عربي ته واوښته.

د زیاتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، غبار،
- هنر معماری اسلامی، داکتر لطیف قاسمي،
- تاریخ جوامع اسلامی.

د (۴۵) لوست د تدریس لارښود پلان

د تدریس مهال : دوه درسي ساعت (۹۰ دقیقې)

د مطلوبونو سرلیکونه		د مطلوبونو شرح
د لوست موضوع		عباسیان
عمومي موخې		واک ته د عباسیانو د رسیدو څرنگوالی او د هغوی نامتو خلفا
<p>(پوهنیزې، مهارتي او ذهینتي) موخې</p>		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسیري:</p> <p>- زده کوونکي به واک ته د عباسیانو د رسیدو د څرنگوالی په اړه معلومات تر لاسه کړي،</p> <p>- د عباسیانو په دوره کې به د مامون الرشید او هارون الرشید ونډه چې د فرهنگ په وده کې یې درلوده پوه شي،</p> <p>- د عباسیانو د ادارې د پایښت او پرمختګ لاملونه به تحلیل کړای شي،</p> <p>- په عباسي دوره کې به مهم تمدني مرکزونه د نقشې پر مخ په ګوته کړای شي.</p>
د تدریس لارې او طریقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندویه او اړین درسي توکي		تخته، تباشیر، مارکر، نقشې، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طریقې		تقریري، تحریري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوړني فعالیتونه او انگیزې رامنځته کول	د	<p>لوړني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړینو توکو چمتو کول، د تیر لوست ارزونه او د حاضرۍ اخیستل.</p> <p>د انگیزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشې او انځور ښودل او یا د یو په زړه پورې تاریخي مطلب وړاندې کول.</p>
وخت په دقیقو		
لس دقیقې		

منځنۍ او وروستی کړنې	د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه
<p>وخت په دقيقو پنځه دیرش دقیقې</p>	<p>- د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول.</p>	<p>- پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه.</p>
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه:</p> <p>۱- عباسي خلیفه امین د مامون الرشید په امر ووژل شو. ۲- د عباسي کورنۍ وروستی خلیفه مستعصم بالله د چنگیز د لمسی (هلاکو) لخوا ووژل شو. ۳- د مامون الرشید د خلافت په وخت کې علومو ته او په ځانګړې توګه طب، ریاضیاتو، فلسفې، ادب او منطق ته ډیره پاملرنه شوې وه. ۴- عباسي خلیفه منصور په ۱۶۹ هـ ق کال کې وفات شو.</p>		
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د اموي حکومت د سقوط لاملونه هغه شورشونه او پاڅونونه وو چې په عراق او د اسلامي امپراتورۍ په نورو برخو کې رامنځ ته شول. سره له دې چې امويانو په پیل کې وکړای شول د تشویق او امتیازاتو په ورکولو سره پر اوضاع مسلط شي، خو په ۱۲۵ هـ ق کال کې چې له ۷۴۷ میلادي کال سره سمون لري، د اسلامي امپراتورۍ د ټولو ناراضي ډلو لویه سازمان بندي او شورشونه په خراسان کې د یو ستر پاڅون موجب شول.</p> <p>په خراسان کې د تحرکاتو له پیل سره سم د ابو مسلم خراساني تر مشرۍ لاندې پاڅون منځ ته راغی او د دغه پاڅون په پایله کې اموي شهزاده ګان یو په بل پسې له منځ ولاړل او وروستی اموي خلیفه مروان حمار هم ووژل شو. او خلافت له امويانو څخه عباسیانو ته ولیردول شو.</p> <p>د عباسیانو خلافت په رسمي توګه تر ۶۵۶ هـ ق / ۱۲۵۸ میلادي کال پورې دوام وکړ او هم په دغه کال بغداد د مغولانو لاسته ورغی.</p> <p>د زیاتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:</p> <p>- افغانستان در مسیر تاریخ، غبار، - هنر معماری اسلامي، داکتر لطیف قاسمي، - تاریخ جوامع اسلامي.</p>		

د (٤٦) لوست د تدريس لارښود پلان

د تدريس مهال : يو درسي ساعت (٤٥ دقيقې)

د مطلبونو سرليکونه		د مطلبونو شرح
د لوست موضوع		د عباسيانو د عصر سياسي، اداري او فرهنگي و ضعيت.
عمومي موخې		د عباسيانو د عصر د سياسي اداري او فرهنگي وضعيت سره پيژنگلوي.
(پوهنيزې، مهارتي او ذهني) موخې		<p>زده کوونکي دې د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسيري:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د عباسيانو د دورې د سياسي او اقتصادي وضعيت په اړه معلومات تر لاسه کړای شي، - د فرهنگي او اداري وضعيت په اړه به معلومات تر لاسه کړای شي، - د عباسيانو د عصر د فرهنگي او پرمختگ لاملونه به تحليل کړای شي، - د مامون الرشيد مهم خدمتونو به فهرست کړای شي، - د عباسيان په اداره او اداري جوړښت باندې به پوه شي، - مهم سوداگريز مرکزونه به د نقشي پرمخ وښودلی شي.
د تدريس لارې او طريقې		توضیحي، تشریحي، لکچر او مباحثه وي.
مرستندويه او اړين درسي توکي		تخته، تباشير، مارکر، نقشي، اطلسونه، انځورونه، قلمونه او داسې نور...
د ارزونې طريقې		تقريري، تحريري، مشاهده وي، صنفی تست او داسې نور ...
لوړني فعالیتونه او د انگيزې رامنځته کول	<p>لوړني فعالیتونه:</p> <p>سلام اچول، سترې مشي، د لوست د اړينو توکو چمتو کول، د تير لوست ارزونه او د حاضرۍ اخيستل.</p> <p>د انگيزې رامنځته کول:</p> <p>د لوست په اړوند د پوښتنو طرح کول، د نقشي او انځور ښودل او يا د يو په زړه پورې تاريخي مطلب وړاندې کول.</p>	<p>وخت په دقيقو لس دقيقې</p>

منځنۍ او وروستۍ کړنې	د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	وخت په دقیقو
	<ul style="list-style-type: none"> - پر تخته باندې د لوست د سرلیک لیکل، - پر تخته باندې د مهمو مطلبونو لیکل، - د لوست تشریح او توضیح، - په ډلو باندې د زده کوونکو ویشل او د دندو سپارل، - پوښتنو ته ځواب ورکول، - د لوست ارزونه او د کورنۍ دندې سپارل، - د تدریس په وخت کې ښه څارنه. 	<ul style="list-style-type: none"> - د ښوونکي څرگندونو ته پام کول، - د لوست په بهیر کې د مهمو مطلبونو یاداشت، - په ټولګي کې د ډلو د استازو لخوا د لوست او مهمو مطلبونو وړاندې کول، - د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکول، - په کور او ټولګي کې د دندې سرته رسول، - د نظم او دسپلین رعایت کول. 	<p>پنځه دیرش دقیقې</p>
<p>- د لوست د متن پوښتنو ته ځوابونه :</p> <p>۱- د بصرې، کوفې، قاهرې، قیروان، مروې، ری، بخارا او نیشاپور ښارونه د اسلامي تمدن له مرکزونو څخه شمیرل کیدل.</p> <p>۲- د مامون الرشید د خلافت په وخت کې د ریاضي، الجبر په برخه کې زیات پرمختګونه شوې وو.</p> <p>۳- د عباسیانو د خلافت په وخت کې او په ځانګړې توګه د هارون الرشید په حکومت کې د نړۍ د یو شمیر هیوادونو، لکه: چین، هند، فرانسه او یونان سره دیپلوماتیکي اړیکې ټینګې شوې او د سفیرانو په لېږدولو یې اقدام وکړ.</p>			
<p>اضافي معلومات:</p> <p>عباسي دولت د اسلامي حکومت د واک لاندې سیمې او د هغوی د اوسیدونکو په اړوند د امویانو برعکس پالیسي او رویه غوره کړه. له اعیانو او اشرافو سره یې له نرمښت او مدارا څخه کار واخیست او د هغوی ګټې یې په سیاسي او اقتصادي حاکمیت کې په پام کې ونیولې، نو همدا علت و چې عباسیانو تر امویانو زیات عمر وکړ. د یادونې وړ ده چې د عباسیانو د ادارې په ټینګښت کې د خراسان خلکو (افغانستان) ډیره ونډه درلوده چې کولای شو له برمکي کورنۍ څخه یادونه وکړو. دغې کورنۍ د هارون الرشید حکومت د خپل کمال او پرمختګ لوړپوړ ته ورساوه. یحیی برمکي یو مدبر انسان و چې هارون الرشید هغه ته د پلار خطاب کاوه او د خپل وزیر په توګه یې وټاکه. په همدې توګه د یحیی زامنو په بغداد کې لوی منصبونو ته رسیدلې وو، جعفر بن یحیی د هارون الرشید وزیر شو. فضل بن یحیی د خراسان د ولایت مقام ته ورسید. دې کورنۍ اولس کاله د بغداد د خلافت ټولې چارې په خپل لاس کې اخیستې وې او دې منورې کورنۍ ډیر اثار له هندي، پهلوي او یوناني ژبو څخه په عربي ژبه وژباړل.</p> <p>د دریمې پېړۍ په وروستیو او د څلورمې هجري پېړۍ په لومړیو کې عباسي خلافت د خپلې د ودې او پرمختګ پړاوونه ووهل. په ظاهري توګه د افریقې په شمال، مصر او خراسان کې ځینو کورنیو خپلواکي تر لاسه کړه،</p>			

مذهبي وحدت منځ ته راغی د پانگې د راټولیدو له امله سوداګری او کرنې وده او پر مختګ وکړ. ښارونه یو له بل سره وصل، او پر عایداتو باندې مالیات وضع شول. ښارونه، کاروانسرایونه، حمامونه، ماڼې ګانې او جوماتونه جوړل شول چې د بیلګې په توګه د بغداد منصور، رقه، سامرا او مصر د ښارونو نوم اخیستلای شو. د الازهر، قیروان، المالک، ابن طولون او ابو دلف جوماتونه هم جوړ شول، د معمارۍ له نظره دعباسیانو دوره د امویانو په څیر له تنوع څخه برخمنه او د پام وړ وه. سربیره پر آجری تزئین او قوسونو کولای شو د نقاشي مثبت کاری، گچبری او سفالګری څخه یادونه وکړو.

د زیاتو معلوماتو لپاره دې لاندې مراجعو ته رجوع وشي:

- افغانستان در مسیر تاریخ، غبار،
- هنر معمارۍ اسلامي، داکتر لطیف قاسمي،
- تاریخ جوامع اسلامي.

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English